

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Kamilė Kučlaitė

PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMAS
LIETUVOJE: KAUNO MIESTO ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Prof. dr. Algis Junevičius

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

TVIRTINU
L. e. p. instituto direktorė
(parašas) Doc. dr. A. Telešienė
2017-01-

PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS ĮGYVENDINIMAS
LIETUVOJE: KAUNO MIESTO ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Projektą atliko
(parašas) Kamilė Kučinėnaitė
2017-01- 09

Socialinė politika (621L40002)

Vadovas
(parašas) Prof. dr. Algis Junevičius
2017-01- 09

Recenzentė
(parašas) Doc. dr. Rūta Brazienė
2017-01-

KAUNAS, 2017

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**

Kamilė Kučinitė

Socialinė politika (621L40002)

Baigiamojo projekto „Piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Lietuvoje: Kauno miesto atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017-01-06

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, Kamilės Kučinitės, baigiamasis projektas tema „Piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Lietuvoje: Kauno miesto atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Kučinaitė, Kamilė. *Piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Lietuvoje: Kauno miesto atvejis*. Socialinės politikos magistro baigiamasis projektas / vadovas prof. dr. Algis Junevičius; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, Viešosios politikos administravimo institutas.

Mokslo kryptis ir sritis: Socialinė politika

Reikšminiai žodžiai: socialinės paramos politika, piniginė parama.

Kaunas, 2017. 71 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame projekte analizuojamas piniginės socialinės paramos įgyvendinimas Lietuvoje pasitelkiant Kauno miesto savivaldybės atvejį. Teorinėje projekto dalyje nagrinėjama socialinė politikos samprata ir principai, socialinės apsaugos politikos formavimasis gerovės valstybių kontekste bei piniginės socialinės paramos principai, bei teikimo būdai. Antrame darbo skyriuje analizuojamas piniginės socialinės paramos teisinis reglamentavimas. Tyrimo dalyje, piniginės socialinės paramos įgyvendinimas nagrinėjamas remiantis socialinės paramos skyriuje dirbančių ekspertų nuomone bei pastabomis. **Tyrimo problema** – Ar Kauno miesto savivaldybėje vykdomos, piniginės socialinės paramos, politikos įgyvendinimas yra tikslingas ir efektyvus? **Tyrimo objektas** - piniginė socialinė parama. **Tyrimo tikslas** - įvertinti piniginės socialinės paramos priemonių įgyvendinimą Kauno miesto savivaldybėje. **Projekto uždaviniai**: Identifikuoti socialinės politikos teorinius bruožus; išanalizuoti piniginės socialinės paramos teisinį reglamentavimą; įvertinti socialinės paramos politikos įgyvendinimą Kauno mieste bei pateikti rekomendacijas ir siūlymus kaip tobulinti šią sritį. **Tyrimo metodai** – atliktas kokybinis tyrimas, naudojantis pusiau struktūruoto interviu metodu, mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė. Atlikta kokybinė turinio analizė, tyrime dalyvavo 9 ekspertai. **Tyrimo rezultatai**: socialinės paramos politika Lietuvoje ir Kauno mieste, vertinama nevienodai. Pastangos, skatinti nedirbančius asmenis įsilieti į darbo rinką, nevaisingos. Nuolat teikiama piniginė socialinė parama formuoja tam tikras socialines grupes, kurių viso gyvenimo pragyvenimo šaltinis tampa socialinės pašalpos. Piniginės socialinės paramos teikimas tiesiogiai nemažina skurdo šalyje, tai padeda išgyventi tiems, kurie jau skursta ir teikia pagalbą dirbantiems, bet mažas pajamas gaunantiems asmenims. Įstatymai, numatantys piniginės socialinės paramos teikimą, nuolat papildomi pataisomis, reaguojant į susidariusią padėtį, tačiau vis dar nėra pakankamai išgryninti. Labiausiai pasiteisino nutarimas dėl pasitelkimo visuomenei naudingai veiklai, vykdomos savivaldybių seniūnijose. Tyrimo metu paaiškėjo, kad galimybe gauti piniginę socialinę paramą yra piktnaudžiaujama, kas atskleidė ir dar vieną šalyje vyraujančią problemą, tai šešėlinė ekonomika. Piktnaudžiavimo atvejus sunku įrodyti, dėl tiesioginių įrodymų trūkumo.

Kučinaitė, Kamilė. *Implementation of Financial Social Assistance in Lithuania: A Case of Kaunas City*: Master thesis in Social Policy / supervisor prof. dr. Algis Junevičius. Institute of Public Policy and Administration, the Faculty of Social Science, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Social Policy

Key words: Welfare policy, Financial support.

Kaunas, 2017. 71p.

SUMMARY

Master's final project analyzes the purses of social support through the implementation of Lithuania Kaunas Municipality case. The theoretical part of the project examines social policy concept and principles of social protection policies in the context of the formation of the welfare state and the principles for cash social assistance and supplies. The second chapter analyzes the financial social support legal regulation. The research part of monetary social assistance implementation examined on the basis of social support field-based experts opinions and comments. **The research problem** - Is Kaunas City Municipality implemented on cash social assistance policy is appropriate and effective? **The object of research** - monetary social assistance. **The aim of the research** - to assess the financial social support measures for the implementation of Kaunas city municipality. **Project objectives:** Identify the social policy of the theoretical characteristics; to analyze the cash social assistance legal regulation; rate of social assistance policies in Kaunas city and to make recommendations and suggestions on how to improve this area. **Research methods** - a qualitative study using semi-structured interviews conducted in the scientific literature and analysis of legal documents. A qualitative content analysis study included 9 experts. **Results of the study:** the social assistance policy in Lithuania and Kaunas City, assessed differently. Efforts to encourage unemployed people to enter the labor market, infertile. Constantly given a monetary social support forms particular social groups, their whole life livelihood becomes social benefits. Cash social assistance directly do not reduce poverty in the country, it helps to survive those who already live in poverty, and provide assistance to workers, but also low-income earners. Laws providing financial social support to keep the additional modifications in response to the situation, but still not sufficiently clear. Most worked decision on public interest activities carried out by the municipal wards. The investigation has shown that access to cash social assistance are abused, who also revealed another problem prevailing in the country, it is the shadow economy. Abuse cases is difficult to prove because of the lack of direct evidence.

TURINYS

LENTELĖS	7
PAVEIKSLAI	8
ĮVADAS	10
1. SOCIALINĖS POLITIKOS ESMINIŲ BRUOŽŲ ANALIZĖ	12
1.1 Socialinės politikos samprata ir principai	12
1.2 Socialinės apsaugos analizė gerovės valstybių modelių kontekste	18
1.3 Piniginės socialinės paramos samprata ir teikimo būdai.....	23
2. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS LIETUVOJE TEISINIS	28
REGULIAVIMAS	28
2.1 Europos Sąjungos socialinės politikos samprata ir tikslai	28
2.2 Lietuvos Respublikos Socialinės paramos teisiniai pagrindai	32
2.3 Socialinės paramos politikos institucinės struktūros analizė	34
3. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS PRIEMONIŲ KAUNO MIESTE TYRIMAS	37
3.1 Tyrimo metodologija.....	37
3.2 Kokybinio tyrimo duomenų analizė	39
3.3 Pasiūlymų bei rekomendacijų pateikimas	59
IŠVADOS	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
PRIEDAI	67

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema.....	14
2 lentelė. G. Esping-Andersen Gerovės valstybės modeliai ir juos atitinkantys rodikliai.....	22
3 lentelė. Piniginės socialinės paramos principai.....	23
4 lentelė. Piniginės socialinės paramos priemonės.....	26, 27
5 lentelė. Europos Sąjungos institucijos, įstaigos ir jų veikla.....	28, 29
6 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu metodo privalumai ir trūkumai.....	38
7 lentelė. Ekspertų demografiniai duomenys.....	39, 40
8 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos politika Lietuvoje.....	40, 41
9 lentelė. Ekspertų vertinimas, piniginės socialinės paramos politika ir efektyvumas Lietuvoje.....	41, 42
10 lentelė. Poveikio vertinimas.....	42
11 lentelė. Ekspertų vertinimas, 2012 socialinės paramos įstatymo pataisais.....	43
12 lentelė. Socialinė parama.....	44
13 lentelė. Teisės aktai reglamentuojantys socialinės paramos teikimą.....	44, 45
14 lentelė. Piniginė socialinė parama.....	45, 46
15 lentelė. Socialinės paramos prašymas.....	46, 47
16 lentelė. Ekspertų vertinimas, piniginės socialinės paramos dydžio pakankamumas.....	47
17 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos gavėjai.....	48
18 lentelė. Prašymo, socialinei paramai gauti, vertinimas.....	49
19 lentelė. Ekspertų vertinimas, piniginės socialinės paramos panaudojimas.....	50
20 lentelė. Ekspertų vertinimas, skurdo mažinimas šalyje.....	50, 51
21 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos savalaikiškumas.....	51
22 lentelė. Piktnaudžiavimas socialine parama.....	52
23 lentelė. Piktnaudžiavimas socialine parama.....	53
24 lentelė. Ekspertų vertinimas, teisinės spragos leidžiančios piktnaudžiauti socialine parama.....	54
25 lentelė. Ekspertų vertinimas, visuomenei naudingos veiklos atlikimas.....	54, 55
26 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinei paramai skirtų lėšų panaudojimas.....	56
27 lentelė. Žmogiškieji ištekliai.....	56
28 lentelė. Socialinės politikos formavimas.....	57
29 lentelė. Ekspertų vertinimas, pokyčiai socialinės paramos politikoje.....	58

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Gerovės valstybės samprata.....	19
2 paveikslas. Piniginės socialinės paramos modelis.....	26
3 paveikslas. Europos Sąjungos siekiai 2020 metams.....	31
4 paveikslas. Tyrimo struktūros modelis.....	36

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Būsto šildymo išlaidos – asmens pajamų dalis skirta sumokėti energijos teikimo bendrovei už teikiamas būsto šildymo paslaugas.

Geriamojo vandens išlaidos – asmens pajamų dalis skirta sumokėti geriamojo vandens teikimo ir nuotekų tvarkymo priežiūros bendrovei.

Nepasiturintys gyventojai – tai kartu arba vienas gyvenantys asmenys, kurie įvertinus jų turta, bei gyvenimo sąlygas, įstatymo numatyta tvarka turi teisę gauti pinigine socialinę paramą.

Socialinė apsauga – tai socialinės politikos dalis, programos bei priemonės finansuojamos iš įvairių įmokų ir mokesčių, skirtos tam tikriems tikslams įgyvendinti.

Socialinė parama – tai pagalba teikiama pinigine arba natūrine forma, asmenims, kurie neturi pakankamai išteklių poreikiams patenkinti.

Socialinės paramos gavėjai – tai asmenys, kurie įstatymo numatyta tvarka turi teisę gauti socialinę paramą. (Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2011)

IVADAS

Kiekvienas asmuo turi teisią į lygias galimybes, pilnavertį gyvenimą bei galėjimą rinktis. Jungtinių tautų žmogaus vystymosi koncepcijoje pabrėžiama, kad laisvas pasirinkimas yra vienas svarbiausių veiksnių žmogaus socialinei raidai. Guogio (2000) nuomone bėgant laikui dėl tam tikrų sąlygų, kurios gali būti suprantamos kaip natūralios arba atsiradusios dėl aplinkos poveikio, žmogaus galimybės rinktis tampa ribotos. Praradus šią galimybę žmogų užklumpa įvairios rizikos – liga, negalia, motinystė, senatvė, nedarbas ir t.t., bet kurios rizikos atveju kiekviena valstybė turi tam tikras socialinės apsaugos priemones, kuriomis remia savo piliečius. „*Kad galima būtų užtikrinti tokių žmonių normalų gyvenimą, jais turi pasirūpinti valstybė. Tuo tikslu kuriama socialinės apsaugos sistema, kurios esmė – lėšas perskirstyti tarp darbingų ir nedarbingų asmenų bei gaunančiųjų mažas pajamas*“ (Guogis, 2002). Socialinės apsaugos sistemos augimui bei vystymuisi daugiausiai įtakos turėjo industrializacijos bei urbanizacijos proveržis 17 a. pab., 19 a. Sulaukus didelio ekonominio šuolio nebuvo pasiruošta tinkamai apsaugoti dirbančiuosius nuo įvairių rizikų, tokių kaip nelaimingi atsitikimai darbe, ligos, motinystė, senatvė. Tai paskatino vienijimąsi į profesines sąjungas, kovojimą už darbuotojų teises. To rezultatas – pensijų ir nedarbo fondai, savitarpio pagalbos kasos bei įvairios pagalbos darbuotojams organizacijos. Po kurio laiko profesinių darbo sąjungų politika sušvelnėjo ir valstybė gavo šansą labiau kiškis į visuomenės veiklą, prisiimdama sau sveikatos apsaugos organizavimą bei pagalbos vargšams teikimą. Daugelyje Europos valstybių taip pat ir Lietuvoje socialinės apsaugos pagrindą sudaro socialinė parama bei socialinis draudimas. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2014 metais Lietuva socialinei apsaugai skyrė 11,5 proc. nuo šalies bendrojo vidaus produkto (BVP), kai tuo tarpu Europos sąjungos valstybių vidurkis yra 19,5 proc. Nuo 2008 iki 2014 metų daugiausiai socialinės apsaugos lėšų buvo skiriama ligos ir sveikatos priežiūrai bei senatvės išmokoms (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).

Temos aktualumas. Lietuvoje socialinių paslaugų organizavimo ir teikimo tema yra labai aktuali, kadangi socialinės paslaugos yra neatsiejama, gerovės valstybės formavimosi, dalis. Sparti ekonominė bei socialinė kaita skatina ne tik visuomenės prisitaikymą prie pokyčių, bet ir socialinės apsaugos pokyčius, siekiant kuo optimaliau spręsti socialines problemas. Gauti socialinę paramą gali kiekvienas šalies pilietis, asmuo dirbantis šalyje arba asmuo gavęs valstybės prieglobstį. Valstybės sugebėjimas tinkamai organizuoti socialinę apsaugą geriausiai atsiskleidžia kuomet poreikis yra didžiausias. 2008 metais visą pasaulį sukrėtė ekonominė krizė, tai ypatingai palietė verslo sektorių, kuriame dirbo ne maža dalis valstybių gyventojų. Lietuvoje nuo 2007 iki 2008 metų registruotų bedarbių skaičius padidėjo nuo 67,3 tūkstančių iki 73,4 tūkstančių, tuo tarpu per pirmuosius ekonominės krizės metus nuo 2008 iki 2009 metų registruotų bedarbių skaičius išaugo nuo 73,4 tūkstančių iki 203,1 tūkstančio. Toks staigus nedarbo augimas pareikalavo didelių išlaidų iš socialinės apsaugos biudžeto. Bandant suvaldyti, krizės laikotarpiu išryškėjusias problemas, 2010 metais buvo pradėtos pertvarkos socialinio draudimo ir

pensijų sistemose, o 2012 metais sausio 1d. pradėta pertvarka dėl piniginių socialinės paramos teikimo. Piniginę socialinę paramą kaip savarankišką savivaldybių funkciją buvo bandoma pritaikyti penkiose bandomosiose savivaldybėse: Akmenės, Panevėžio, Radviliškio, Raseinių ir Šilalės rajonų. Vėliau šis socialinės paramos administravimo metodas pritaikytas visose Lietuvos savivaldybėse.

Lietuvoje socialinės apsaugos sistemos veikimo procesą bei socialinės paramos organizavimą analizavo tokie autoriai kaip: D. Bernotas ir A. Guogis (2000, 2006, 2008, 2012), A. Bitinas (2011), J. Aidukaitė (2003, 2012), R. Lazutka (2003) ir kiti autoriai. Socialinės paramos tematika parašyti baigiamieji, Lietuvos universitetų studentų darbai: L. Migun (2008), R. Bartulytė (2013), R. Kryžanauskaitė (2013) ir kiti.

Tyrimo probleminis klausimas – ar Kauno miesto savivaldybėje vykdomos, piniginių socialinės paramos, politikos įgyvendinimas yra tikslingas ir efektyvus?

Tyrimo objektas – piniginių socialinė parama.

Tyrimo tikslas – įvertinti piniginių socialinės paramos priemonių įgyvendinimą Kauno miesto savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Identifikuoti socialinės politikos teorinius bruožus;
2. Išanalizuoti piniginių socialinės paramos teisinį reglamentavimą;
3. Įvertinti socialinės paramos politikos įgyvendinimą Kauno mieste bei pateikti rekomendacijas ir siūlymus kaip tobulinti šią sritį.

Tyrimo metodai. Rengiant magistro baigiamąjį projektą buvo naudoti tokie metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, kokybinis tyrimas – pusiau struktūruotas interviu, kokybinė turinio analizė.

1. Mokslinės literatūros analizės metodas taikomas aprašant piniginių socialinės paramos formavimąsi ir raidą, bei identifikuojant socialinės politikos esminius teorinius bruožus.

2. Teisinių dokumentų analizės metodas taikomas akcentuojant pagrindinius teisinius dokumentus reglamentuojančius piniginių socialinės paramos įgyvendinimą.

3. Pusiau struktūruoto interviu metodas padeda geriau atskleisti piniginių socialinės paramos priemonių įgyvendinimą ekspertų požiūriu.

4. Turinio analizės metodas naudojamas susisteminant gautus tyrimo rezultatus.

Tyrimo struktūra. Magistro baigiamąjį projektą sudaro tokios baigiamojo projekto dalys: įvadas, teorinė ir metodologinė dalys, tyrimo duomenų analizė ir rezultatai, išvados, rekomendacijos ir priedai.

1. SOCIALINĖS POLITIKOS ESMINIŲ BRUOŽŲ ANALIZĖ

Norint geriau suprasti ir įvertinti piniginės socialinės paramos įgyvendinimą, svarbu išanalizuoti bei teoriškai pagrįsti socialinės politikos esminius bruožus bei pagrindinius veikimo principus. Taip pat svarbu į socialinės politikos sistemą pažvelgti gerovės valstybių modelių kontekste, išryškinant kiekvieno modelio pagrindines savybes, kurios atskleidžia, kokio tipo socialinės paramos priemonės yra teikiamos asmenims ir ar tos priemonės atliepia jų poreikius. Piniginė socialinė parama yra viena iš tų socialinės politikos priemonių, kuria siekiama padėti asmenims patiriantiems tam tikrų sunkumų, dėl kurių jie negali patys savimi tinkamai pasirūpinti. Šiame skyriuje, remiantis įvairių autorių darbais, mokslinė literatūra, siekiama apibrėžti socialinės politikos sampratą bei išanalizuoti esminius jos bruožus, gerovės valstybių modelių kontekste identifikuoti socialinės politikos modelių skirtumus bei principus.

1.1 Socialinės politikos samprata ir principai

Socialinė politika yra gana plati sąvoka. Mokslinės analizės pagalba į socialinę politiką galima pažvelgti įvertinant skirtingų autorių požiūrius bei mintis, rasti panašumas ir aiškiau suvokti šios sąvokos prasmę. Pirmiausia socialinė politika yra valstybės politikos priemonių visuma, kuria siekiama užtikrinti, kad atitinkamoje situacijoje piliečiai turėtų galimybę gauti reikiamas paslaugas bei paramą. Taip pat svarbu paminėti teisingą lėšų perskirstymo principą tarp darbingų, mažas pajamas gaunančių ir nedarbingų šalies gyventojų. Lėšų perskirstymas visada kėlė prieštaringas diskusijas. Ar galima lėšas perskirstyti taip, kad būtų nenusižengta teisingumo bei lygybės principams? Socialinėje politikoje svarbus solidarumo principas, kiekvienas visuomenės narys prisideda prie bendro gėrio kūrimo. Tai yra laikosi bendrai priimtų taisyklių (įstatymų), kurios skelbia, jog privaloma padėti tiems, kuriems to labiausiai reikia, nepaisant to fakto, kad galbūt asmenys prisidedantys prie pagalbos, niekada patys ja nepasinaudos. Bitvainio ir Butkevičiaus (2003) straipsnyje apie tarpbiudžetinių lėšų perskirstymą kalbama apie tai, kad teisingai skirstyti lėšas savivaldybėms yra sudėtinga dėl pačių savivaldybių skirtumų bei perskirstymo politikos netobulumo. Socialinė politika paremta pagalbos asmenims priemonių vykdymu, tačiau ta pagalba turi įvairias formas, pavyzdžiui, švietimo sistema, sveikatos apsauga. Kingsley (2007) vadovėlyje „*Handbook for Practice Learning in Social Work and Social Care*“ kalbėdama apie socialinę politiką mini autorius Spiker ir Erscine, kurie palaiko gana tradicinę nuomonę apie socialinę politiką, tačiau pasiūlo ir kiek kitokį jos skirstymo būdą. Spiker (1995) nuomone socialinė politika dažniausiai suvokiama per švietimo, sveikatos, būsto, socialinės apsaugos ir socialinio darbo sritis. Autoriaus kolega Erscine (1996) šias socialinės politikos sritis pavadina „*didžiuoju penketu*“, jis neprieštarauja nusistovėjusiai nuomonei, tačiau pasiūlo kiek kitokį sprendimą ir kalbėdamas apie socialinę politiką išskiria tris pagrindines grupes: 1. Socialinės reikšmės klausimai (demografija, migracija, socialinės paramos administravimas ir t.t.); 2. Socialinės problemos (nedarbas,

ŽIV, skurdas ir t.t.); 3. Socialinių grupių patirtys (žmonės su negalia, rasės skirtumai, nepilnamečiai ir t.t.).

Socialinės apsaugos terminų žodyne (2000) socialinė apsauga apibrėžiama taip „*Visapusiška socialinės apsaugos sistema, padedanti valstybei laiduoti gyventojų aprūpinimą ligos, sužalojimo, senatvės, nedarbo ir kitais atvejais, suteikti papildomų pajamų nustatytiems šeimos poreikiams tenkinti*“ (Socialinės apsaugos ir terminų žodynas, 2000). Guogis (2008) socialinę apsaugą apibūdina kaip valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visumą, kuri teikia gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų, tiems gyventojams, kurie dėl įstatymuose numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbinės veiklos. Autoriaus nuomone tai, jog valstybės socialinė politika aprėpia svarbiausias visuomenės veiklos sritis parodo šios politinės šakos svarbumą, tuo pačiu ir būtinybę ją gerinti bei tobulinti atsižvelgiant į tarptautinę patirtį. 2004 metais Lietuva tapo Europos sąjungos nare ir įsipareigojo laikytis sąjungos numatytų direktyvų bei vykdyti plėtros bei integracijos planus. Europos Komisijos direktyvose socialinė apsauga pabrėžtinai įvardijama kaip viena svarbiausių politinių priemonių siekiant užtikrinti tinkamai funkcionuojančią Europos sąjungos šalių veiklą. Socialinė apsauga apima socialinių paslaugų teikimą (ilgalaikių ir trumpalaikių paslaugų), užimtumo ir mokymo paslaugas, aprūpinimą būstu, vaikų apsaugą bei globą, pinginę paramą. Šių priemonių darni veikla yra gyvybiškai svarbi Europos sąjungos socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos, užimtumo, socialinės įtrauktiems ir ekonominio augimo plėtrai. Atsižvelgiant į sąjungos narių galimybes bei tikslus kiekviena narė turi teisę savarankiškai reguliuoti socialinės apsaugos reikalus. Tarptautinis bendradarbiavimas socialinės apsaugos klausimais ypatingai aktualus dėl tarptautinės migracijos. Bitinas (2011) atkreipia dėmesį į tai, jog formuojant socialinės apsaugos sąvoką reikia suvokti, kam toji apsauga yra reikalinga bei nuo ko ji saugo. Minimas industrinės visuomenės atsiradimas ir spartus vystymasis sukėlęs socialines rizikas nuo kurių ir reikia apsaugoti žmones. Bitinas apjungia solidarumo ir lėšų perskirstymo principus į bendrą visumą. Socialinė apsauga – tai priemonių visuma, kuriomis sukuriamas solidarumas tarp darbo pajamų netekusių ir ypatingų išlaidų turėjusių asmenų. Lazutka (2001) socialinę apsaugą apibūdina labai panašiai, tai politikos priemonių visumą, kuria siekiama apsaugoti asmenis įvairiais gyvenimo etapais susiduriant su pragyvenimo rizika. Barr (2003) socialinės apsaugos funkcijas suskirstė į dvi pagrindines grupes ir pavadino originaliais, funkcijos esmę atspindinčiais pavadinimais, tai „*Robino Hudo*“ ir „*Kiaulės taupyklės*“ funkcijos. „*Robino Hudo*“ funkcijos tikslas teisingas lėšų ir gėrybių perskirstymas, skurdo ir socialinės atskirties mažinimas, tačiau reikia atsižvelgti į tai, jog perskirstymas gali tapti rimta problema, ypač tuo atveju jei gaunantieji mažiau nustos stengtis bei veikti savo labui, o tikėtis tik paramos. „*Kiaulės taupyklės*“ funkcijos tikslas pasitelkus socialinį draudimą sukurti apsaugos mechanizmą, individualiam asmeniui, skirtingais jo gyvenimo etapais, susiduriant su įvairiomis rizikomis. Autorius taip pat kalba apie sunkumus, kuriuos patiria pokomunistinės valstybės bandydamos kurti socialinės apsaugos tinklą. Tokios šalys turi du bendrus požymius, tai: 1. Perėjimas nuo centrinio

planavimo į rinkos planavimą; 2. Perėjimas nuo totalitarinio valdymo formos į demokratinę valdymo sistemą. Kaip vieni pagrindinių sunkumų įvardijami tokie veiksniai: staigus visų valstybės sistemų pasikeitimas, siekis greito rezultato, patirties neturėjimas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) skelbiama, kad kiekvienas pilietis turi teisę „<...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju <...>“; „<...> gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą <...>“. Valstybė įsipareigoja sudaryti sąlygas oriam asmens gyvenimui, bei padėti ir paremti esant toms aplinkybėms kuomet asmuo negali arba negeba savęs išlaikyti, pasirūpinti savimi arba šeima. Lietuvoje socialinės apsaugos sistema sudaryta iš trijų dalių: socialinė parama, socialinis draudimas, specialiosios socialinės teisės (žiūrėti 1 lentelė. Socialinės apsaugos sistema). Socialinis draudimas yra didžiausia socialinės apsaugos sistemos dalis, remiasi įmokų ir išmokų principu, o šios sistemos pagrindinis tikslas yra garantuoti pajamas visiems apdraustiems asmenims įvairiais gyvenimo tarpsniais bei rizikų atvejais. Socialinė parama yra dvejopa, tai socialinė pinigine parama ir socialinės paslaugos, šios sistemos tikslas padėti tiems žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimai pasirūpinti savimi yra riboti. (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).

1 lentelė. Lietuvos socialinės apsaugos sistema

Socialinis draudimas	Socialinė apsauga			Specialios socialinės teisės
	Socialinė parama			
	Piniginė socialinė parama	Socialinės paslaugos		
Bendrosios		Specialiosios		
Pensijų draudimas, ligos ir motinystės draudimas, sveikatos draudimas, nedarbo draudimas, draudimas nuo nelaimingo atsitikimo darbe ir profesinių ligų	Šalpos (socialinė) pensija, šeimos pašalpos, laidojimo pašalpa, socialinė pašalpa, šildymo išlaidų kompensacijos, kitos kompensacijos (transporto, ryšio ir kt.)	Informavimas, konsultavimas, atstovavimas, transportas, aprūpinimas maistu, drabužiais ir kt.	Socialinė priežiūra (pagalba į namus, socialinių įgūdžių ugdymas ir t.t.) Socialinė globa (dienos, trumpalaikė, ilgalaikė)	Prezidento pensija, Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio pensijos, nukentėjusio asmens pensijos, pareigūno ir kario pensijos, mokslininko pensijos, teisėjo pensijos, artisto renta

Šaltinis. Naudota A. Guogio (2002) socialinės apsaugos sistemos modelis su autorės papildymais remiantis socialinių paslaugų katalogu (2006)

Lietuvos Respublikos socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (2003) numatoma, socialinės paramos rūšys, dydžiai ir teikimo sąlygos, taip pat paramos teikimo principai bei

finansavimo šaltiniai, socialinę paramą gaunančių asmenų teisės bei pareigos. Socialinė parama yra finansuojama iš nacionalinio biudžeto taikant tokį mechanizmą, kuomet lėšos iš valstybės biudžeto perduodamos savivaldybėms ir skiriamos išmokoms išmokėti, dėl kurių skyrimo gavėjams savivaldybės sprendžia pačios. Socialinės paramos veiklos pagrindą sudaro Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas. Įstatyme nurodyta, kad socialinis aprūpinimas apima visus Respublikos gyventojus, nepaisant amžiaus, rasės, religinių įsitikinimų ir t.t. Kiekvienas turi teisę gauti paramą iš valstybės esant tam tikroms įstatymų numatytoms sąlygoms.

Apibendrinant įvairias, įvairių autorių nuomones bei galiojančius įstatymus galima teigti, kad socialinė apsauga tai politinių priemonių visuma, kurias pasitelkusi valstybė stengiasi užtikrinti piliečių teisę į visavertį gyvenimą. To siekiama stengiantis apsaugoti nuo įvairių rizikų, kurios pasireiškia įvairiuose gyvenimo etapuose dėl tam tikrų priežasčių, tai gali būti senatvė, nelaimingi atsitikimai darbo metu, motinystė, liga, negalia.

Europos Sąjungos reglamentuose numatyta, kad kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė turi laikytis bendrų susitarimų ir principų, tačiau ten taip pat numatyta, kad prieš taikant bet kokius susitarimus reikia atsižvelgti į valstybės galimybes, politinę padėtį bei poreikius. Kiekvienoje teisinėje sistemoje svarbūs veiklos principai, taip ir socialinės apsaugos sistemoje svarbūs daugiau ar mažiau vienodi principai, siekiant darnaus vystymosi bei bendradarbiavimo. Europos Sąjungos numatyta socialinės politikos sistema pasižymi lankstumu, bandant suvienodinti socialines sistemas. Guogis (2011) pateikia dešimt principų, kurie jo nuomone atspindi, socialinės politikos pažangumą.

1. *Bendruomenės gerovė* – sąmoningas būrimasis į bendruomenės, bei bendras veiklas;
2. *Socialinė įterptis* – kiekvienas visuomenės narys turi turėti pakankamai resursų tam, kad galėtų dalyvauti visuomenės gyvenime;
3. *Solidarumas* – noras padėti kitam bendruomenės nariui, naudojant įvairias pagalbos formas;
4. *Anomijos prevencija* – siekis užtikrinti stabilią socialinę politiką, vykstant pokyčiams;
5. *Socialinė lygybė ir skurdo mažinimas* – skurdo mažinimas turi būti svarbiausias siekis;
6. *Dekomodifikacija* – gėrybių skirstymas pagal poreikį, o ne pagal perkamąją galią;
7. *Progresyvus apmokestinimas* – pajamų perskirstymas siekiant lygybės;
8. *Aktyvi socialinė politika* – socialinės integracijos laipsnis;
9. *Socialinis įgalinimas* – galimybė savarankiškai priimti sprendimus;
10. *Demokratinė valstybė kaip institucija* – atstovaujama visos visuomenės interesams.

Ne vienas, socialine politika besidomintis, mokslininkas, gali savaip apibūdinti pačią socialinę politiką ir pateikti jos veikimą apibūdinančius principus, tačiau visi apibūdinimai turės tiek panašumų, tiek ir skirtumų.

Socialinės paramos principai. Socialinė parama yra viena iš pagrindinių priemonių siekiant užtikrinti ir palaikyti gyventojų ekonominę gerovę. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje valstybė įvardija įsipareigojimus socialiai remti savo šalies piliečius. Dažniausiai socialinė parama suvokia kaip valstybės institucijų funkciją, tačiau paramos funkcija yra kur kas platesnė ir apima visą visuomenę. Socialinės paramos strategijos yra nukreiptos į tai, kad ne tik valstybė rūpintųsi tais, kuriems reikia pagalbos, bet prisijungtų ir bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos. Nevalstybinės socialinės paramos tinklas parodo piliečių gebėjimą mąstyti ir veikti bendruomeniškai, atskleidžia savanorystės paplitimą šalyje. Tačiau tokio tipo paramos tinklas nėra stabilus, jis labai priklauso nuo paramos tiekėjų geranoriškumo bei atsakomybės. Medaiskis (2009) teigia, kad socialinės paramos principas kyla iš poreikio, kuris atsiranda susidūrus su sunkumais, dėl kurių suprastėja žmonių gyvenimo sąlygos. Valstybė siekia užtikrinti, kad bet kuris asmuo, kuriam reikalinga pagalba, jos sulauktų ir kaip įmanoma kokybiškesnės. Idealiu atveju socialinė parama būtų teikiama taip, kad žmonės taptų suinteresuoti integruotis į darbo rinką, atsakingai naudotųsi jiems teikiamos paslaugomis bei tikslingai panaudotų jiems suteiktas lėšas.

Visais laikais egzistavo politika ir žmonių poreikis gyventi geriau. Socialinės politikos sąvoka palyginti nėra tokia sena palygus su žmonijos egzistavimu. Pirmąsias apraiškas, susijusias su socialinės politikos priemonių įgyvendinimu, galima išžvelgti per labdaringą veiklą, kurią vykdavo valstybių valdovai. Osmanų Imperijoje buvo itin populiariu remti vargstančiuosius, kurti mokymosi įstaigas, bei ligonines. Žinoma, taip buvo siekiama, kad šalies gyventojai nesukiltų prieš imperatoriškosios šeimos asmenis. Tačiau, čia galima išžvelgti socialinės politikos pagrindinius aspektus, tai rūpinamasis vargstančiais, švietimo sistemos kūrimas ir plėtimas, prekybos tinklų plėtimas sukuriant galimybes žmonėms patiems užsidirbti, sveikatos priežiūros įstaigų atsiradimas.

Industrializacija ir urbanizacija, laikomos vienu svarbiausių veiksnių socialinės apsaugos atsiradimui bei vystymuisi. Lazutka (2001) industrializaciją taip pat įvardija, kaip daugiausiai reikšmės, socialinės apsaugos vystymuisi, turėjusį faktą. Radikaliai pasikeitusi ekonominė padėtis iš esmės keitė ir socialines sąlygas. Žmonėms dirbantiems fabrikuose iškilo didesnė galimybė patirti įvairias traumas ar netgi žūti, tai reikė, kad norint apsaugoti darbuotojus, o kartu ir neprarasti darbo jėgos pasitikėjimo, buvo būtina kurti naujas apsaugos priemones. Tuomet buvo įteisintas gydymosi apmokėjimas, kompensacijos dirbančiojo šeimai. Vien tik apsaugos darbo vietoje pradėjo nebeužtekti, kuomet buvo susidurta su demografinė problema miestuose. Urbanizacija sukėlė nemažai problemų, kurias reikėjo spręsti ne tik miestų valdžiai, bet ir visos šalies mastu. Pasikeitė šeimos samprata, pradėjo daugėti senyvo amžiaus žmonių, negalias turinčiųjų, tėvų globos netekusių vaikų, tam spręsti kūrėsi atitinkamos institucijos. Pramoninė revoliucija, urbanizacija ir darbo jėgos kaip prekės suvokimas tapo šiuolaikinės socialinės politikos pagrindu.

1918 metais vasario 16 dieną atgavus nepriklausomybę Lietuvos ekonominė padėtis buvo labai sudėtinga. Paramos reikėjo visoms sritims ne išimtis ir socialine sfera. Šalyje vyravo skurdas, trūko maisto, dėl prastų higienos sąlygų, ne maža dalis gyventojų sirgo vienokiais ar kitokiais negalavimais. (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012). Po karinėje Lietuvoje buvo ir daugiau problemų, kurias reikėjo skubiai spręsti: karo padarinių šalinimas, tremtinių grąžinimas, vienišų, sergančių, neįgalių asmenų, našlaičių globa. 1922 metais į naująją Konstituciją buvo įtraukti ir socialinės apsaugos principai (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1922, XIII skyrius). Tačiau Lietuvos nepriklausomybė ilgai nesitęsė ir 1944 metais po antrojo pasaulinio karo Lietuva tapo Sovietų Sąjungos nare. Sovietų Sąjungoje socialinės apsaugos sistemą sudarė socialinis draudimas ir socialinis aprūpinimas. Šią sistemą finansavo valstybė iš valstybės biudžeto ir centralizuoto kolūkiečių socialinio aprūpinimo fondo. Guogis ir Bogdanova (2012) aprašydami Sovietų Sąjungos socialinę apsaugą išskyrė penkias ideologijas, kuriomis rėmėsi ši sistema:

1. Socialinis saugumas yra neatsiejama socialistinės visuomenės dalis ir išreiškia jos vidinę harmoniją;
2. Tai yra valstybės dovanas ir pamatinė piliečio teisė;
3. Tai yra atlyginimas už lojalų pareigos vykdymą, tačiau tai ne užmokestis už darbą;
4. Tikslas yra susieti pajamas ir pakelti materialinį bei kultūrinį lygį;
5. Gyvenimo lygį veikti per sugebėjimų ir uolumo skatinimą.

Tokio tipo socialinės apsaugos politika Lietuvoje tęsėsi iki 1990 metų, kuomet šalis atgavo nepriklausomybę. Lietuvoje pradėtos esminės permainos, A. Guogis (2000) pažymėjo, kad vienas iš reformų tikslų buvo pereiti į rinkos ekonomiką. Sovietinės socialinės apsaugos principai buvo ne tik nesuderinami su rinkos ekonomikos principais, bet ir mažai rėmėsi demokratiškumo idėjomis. Lietuvai iškilo pakankamai reali grėsmė pertvarkų metu pasirinkti netinkamą socialinės apsaugos modelį. Per daugelį metų sovietinės idėjos gana smarkiai paveikė politikos suvokimą, todėl remiantis stipria valstybės įtaka buvo atsigręžta į socialdemokratų gerovės valstybės modelį. Tačiau šalis neįvertino savo galimybių ir 1992 metais prasidėjus ekonominiam nuosmukiui vis dėl to pereita prie konservatyvaus-korporatyvinio modelio idėjų. Lietuvos socialinė politika pradėta formuoti socialinio draudimo pagrindu, apie 80 procentų visų socialinės apsaugos išlaidų buvo skiriama socialiniam draudimui (Guogis, Bernotas, 2003). Nuo 1995 iki 2009 metų buvo formuojamas socialinio draudimo modelis. Į draudžiamųjų asmenų ratą įtraukti sporto veikla užsiimantys, autorines teise turintys asmenys, ūkininkai, atlikėjai ir t.t. Reikšmingi pokyčiai vyko ir šeimos paramos sistemoje. Padidinta vaiko priežiūros pašalpa, vaiko priežiūros atostogas ir pašalpą turėjo teisę gauti ir vyrai. Vaiko priežiūros laikotarpis prailgintas nuo vienerių metų iki dvejų, o valstybės kompensuojamojo darbo užmokesčio procentas išaugo iki 100 procentų. Plėtojant socialinės paramos sistemą atsižvelgta ir į nepasiturinčias šeimas bei vienus gyvenančius asmenis. Po 2009 metų ekonominės krizės buvo aiškiai pamatyta, kad socialinės

paramos sistema yra per daug lanksti ir susidaro įvairios sąlygos neteisėtam paramos gavimui. Buvo pradėtos griežtos pertvarkos netik socialinės paramos srityje bet ir mokesčių mokėjimo srityje:

1. Kovojuama su neteisėta darbo veikla – pajamų deklaravimas;
2. Paramos teikiamos testavimo arba kategoriniu būdu;
3. Paramos specialistams suteikta teisė tikrinti informaciją platesniu spektru – registru centrai, vaiko teisių apsaugos registras, automobilių registracijos centras ir daugelis kitų.;
4. Savivaldybėms suteikta savarankiškumo funkcija – naujoji viešoji vadyba;
5. Savanoriškos naudingos veiklos visuomenei įteisinimas;

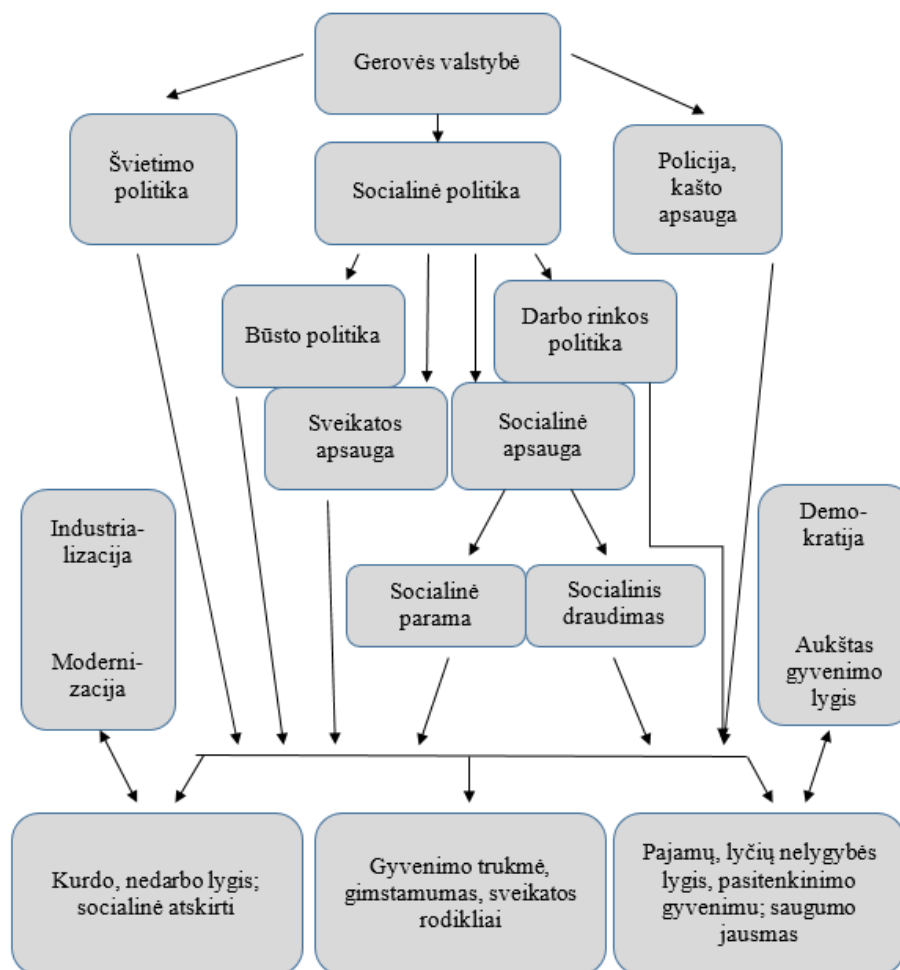
1.2 Socialinės apsaugos analizė gerovės valstybių modelių kontekste

Gerovės valstybės kūrimosi užuomazgų jau galima pastebėti ir 18 amžiuje, kuomet suaktyvėjo industrializacija ir urbanizacija. Marx (1988) savo kūrinyje „*Komunistų manifestas*“ netiesiogiai, bet kalba apie gerovės valstybės kūrimą, žinoma, jis tai pateikia per kolektyvinės veiklos naudą bei valdžios atsakomybę už savo piliečius. Negalima nepritarti tokiai autoriais nuomonei, kadangi kalbama apie gerovę, tai net ir komunistinės ideologijos gairėse galima rasti ryšį tarp bendro gėrio ir valstybės kišimosi į visuomenės veiklą. Marx nelaikė savęs filosofu ir į bet kokį reiškinį bandė žiūrėti iš praktinės – mokslinės pusės, gerovė anot jo neatsiejama nuo gamybos ir jos dėsnių. Smith (1776) gerovės valstybės termino nenaudojo, tačiau jo darbuose galima aptikti minčių, kurios veda į gerovės valstybės apibūdinimą. Kiekvienas individas siekia naudos sau, todėl yra priverstas stengtis, kad jo veikla jam neštų didžiausią naudą, taip atsiranda konkurencija, kuomet toje pačioje srityje stengiamasi iškilti ir tampa geriausiu. Visuomenė iš to gauna naudos dėlto, jog gali rinktis geriausią pasiūlytą prekę ar paslaugą už optimaliausią kainą. Ką tai turi bendro su gerovės valstybės kūrimusi, o gi tai, kad visuomenė turi būti aprūpinta ir gauti reikiamas paslaugas kiek įmanoma kokybiškiau.

Smelser (1994) jau kur kas aiškiau kalba apie gerovės valstybę kaip reiškinį. Tai valstybės įsipareigojimas savo piliečiams teikti materialinę gerovę. Autorius aiškiai įvardija, kad gerovė tai tam tikros rūšies materialinė parama ir specialiosios paslaugos. Ankščiau nei N. Smelser, G. Esping-Andersen (1990) pasiūlė panašų gerovės valstybės apibūdinimą, kaip įsipareigojančios institucijos savo piliečiams, palaikyti materialinę gerovę, taip pat pasiūlė tris gerovės valstybės modelius: socialdemokratinis, liberalusis, konservatyvusis. Korpi (1983) teigė, kad gerovės valstybė negali egzistuoti ne demokratinėje valstybėje, taip pat valstybė turėtų būti turtinga, kadangi pragyvenimo lygis yra vienas svarbiausių aspektų vertinant šalies vystymąsi bei gerovės valstybės formavimąsi. Palme (1990) ne itin žavėjosi griežtais apibrėžiamais kalbant apie gerovės formavimą. Jo nuomone tiksliai apibrėžti, kas yra gerovės valstybė negalima, o ir nėra taip paprasta. Kas vienam atrodo gerovė kitam gali būti sulyginama su nepriteklumi. Daugiau ar mažiau, valstybės gali turėti panašius gerovės

valstybės bruožus, tačiau niekada iki galo nebus visiškai panašios. Daugelis autorių apibrėždami gerovės valstybę naudojami gerai išsivysčiusių valstybių pavyzdžiu. Titmuss (1974) analizavo ne tik Vakarų, bet ir buvusias socialistines šalis. Jis atkreipė dėmesį, kad gerovės kūrimui reikia ne tik materialinių išteklių, bet ir tinkamos valdymo formos, gerovės kūrimasis remiasi visuomenės moralinėmis vertybėmis bei socialiniu teisingumu. Wilensky (2002) savo tyrimuose atkreipė dėmesį į Rytų Europos šalis. Autoriaus nuomone šalis gali vadintis gerovės valstybe, tuomet kai kiekvienam piliečiui suteikiama įstatymine teisė būti aprūpintam iki minimalaus gyvenimo lygio.

1 paveikslas. Gerovės valstybės samprata

Šaltinis. J. Aidukaitė, N. Bogdanova, A. Guogis „Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?“ (2012)

Esping-Andersen (1990) gerovės valstybės modeliai. *Socialdemokratinis gerovės valstybės modelis*. Socialdemokratinio gerovės valstybės modelio pagrindą sudaro universalumo, solidarumo ir lygybės principai. Tokio tipo modelis pasižymi gana gausiomis socialinėmis išmokomis bei plačiu spektru socialinių paslaugų, taip pat aktyvia bei veiksminga užimtumo politika. Sistemos finansavimą pilnai dengia valstybė, prisiimdama didžiausius įsipareigojimus, palyginus su kitų modelių sistemomis.

Tikėtina, kad tokios valstybės piliečiai taip pat pasižymi aukštu savimonės lygiu ir sąžiningai bei atsakingai išnaudoja jiems suteiktas privilegijas. Toks gerovės valstybės modelis matomas tokiose šalyse kaip Švedija, Norvegija, Suomija, Danija. Šiose šalyse akcentuojamas piliečių ir valstybės ryšys (Guogis, 2012). Stengiamasi pašalinti skurdo, nedarbo, nelygybės problemas dar ankstyvose šių rizikų stadijose, to siekiama per mokesčių politiką, išmokų, būsto, švietimo sistemas, integruojant visas politines ir visuomenės pajėgas. Švedija ir Norvegija ilgą laiką buvo laikomos geriausiais, socialdemokratinio modelio, pavyzdžiais dėl stabilaus ir užtikrinto veikimo socialinės apsaugos srityje. Tačiau, stebint socialinę, ekonominę bei demografinę kaitą atsirado šių šalių sistemų kritikų. Vienas tokių kritikų Smalskys (2005), kuris teigė, jog valstybių įsipareigojimai yra pernelyg dideli. Savo kritiką jis sukcentravo keliomis kryptimis: 1. išlaidos skirtos socialinės paramos sričiai per didelės atsižvelgiant į tolimesnę visuomenės demografinę padėtį; 2. valstybė per ne lyg kišasi į visuomenės veiklą, mažindama piliečių iniciatyvumą; 3. Sumažėjas šeimos vaidmuo asmens gyvenime, dėl itin plataus socialinės priežiūros įstaigų tinklo. Socialdemokratinis modelis pasižymi aktyvia darbo rinkos politika, geriausias pavyzdys būtų moterų auginančių vaikus skatinimas grįžti į darbo rinką, palankių sąlygų sudarymas. Tai liečia lankstesnę darbo santykių sistemą, kuomet darbdavys nesibaimina, jog dėl darbuotojo šeimyninio užimtumo patirs nuostolius, o darbuotojas jaučiasi saugus grįždamas į darbo rinką po tam tikro laiko. Taip pat darželių bei vaikų priežiūros namuose sistema yra palankesnė dirbančių motinų tėvų naudai. Švietimo sistema tokio tipo gerovės valstybėse yra pakankamai finansuoja ir prieinama kiekvienam piliečiui, įvairiomis studijų formomis, itin dažnas reiškinys tai „*mokymasis visą gyvenimą*“. Nepaisant to, jog socialdemokratinis modelis vadinamas „*idealiu*“ nėra lengva praktiškai jį pritaikyti, nuolat besikeičiant situacijai susiduriama su įvairiomis problemomis reikalaujančiomis tinkamo sprendimo. Esping-Andersen (1990) kalbėdamas apie socialdemokratinį modelį pabrėžė, kad tokio tipo modelis sėkmingai veikti gali tik tada jei dauguma dirba, o gaunančiųjų paramą yra mažuma.

Konservatyvusis-korporatyvinis gerovės valstybės modelis. Konservatyviojo-korporatyvinio modelio pagrindus suformavo Vokietijos kancleris Oto Fon Bismarkas, kuris nepaisant savo radikalių ir gan žiaurių sprendimų kitose valdymo srityse, padarė didžiulę pažangą socialinės apsaugos srityje, įteisinęs socialinio draudimo sistemą Šio modelio socialinės paramos teikimas remiasi nuopelnų, darbo produktyvumo ir darbo stažo principu. Didžioji dalis atsakomybės tenka jau ne valstybei, bet šeimai ir darbdaviams. Tokio modelio valstybėmis laikomos Vokietija, Italija, Prancūzija, Belgija, Olandija. Aiški stratifikacinė sistema, kuomet tam tikros socialinės ar profesinės grupės turi teisę į tam tikro pobūdžio socialines paslaugas, išmokas ir garantijas. (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012). Kaip jau ir minėta šeima yra šio modelio pagrindas, tai pasireiškia per įvairias garantijas bei mokestines nuolaidas dirbantiems vyrams. Tam tikra prasme palaikomas patriarchalinis šeimos modelis. Dėl ne itin gerai išplėtos, socialinės priežiūros įstaigų, darželių, slaugos namų sistemos, šeima turi glaudžiai bendradarbiauti ir rūpintis vieni kitų gerove. Socialinė parama

šeimai arba vienam gyvenančiam asmeniui teikiama tik tuomet kai išryškėja stiprus nepriteklus ir nugebėjimo apsirūpinti faktas. Nepaisant konservatyviojo modelio griežtos ir startifikacinės sistemos reikia nepamiršti, kad socialinių paslaugų pasiūla yra gana plati, o pinigine parama pasižymi dosnumu. Šis modelis dar kitaip vadinamas tarpiniu modeliu tarp socialdemokratinio ir liberalaus. Kaip ir socialdemokratinis modelis, šio modelio sistemoje iškyla problemų susijusių su demografinė šalių padėtimi. Gyvenimo trukmė ilgėja, o dėl gausių piniginių išmokų dalis darbingų gyventojų praranda motyvaciją integruotis į darbo rinką. Taip susiformuoja pagrindinė problema trukdanti veiksmingam sistemos veikimui, daugėja pagyvenusių asmenų, kuriuos reikia išlaikyti, tačiau mažėja darbingų dirbančių asmenų, o išlaikomų iš valstybės biudžeto daugėja (Guogis, 2011).

Liberalusis gerovės valstybės modelis. Šio modelio pagrindą sudaro pačių asmenų suinteresuotumas bei gebėjimas patiems save išlaikyti, dalyvauti darbo rinkoje. Valstybė prisiima tik nedidelę dalį atsakomybės už piliečių aprūpinimą, tačiau sudaro sąlygas laisvai vystyti verslą. Tokiu modeliu vadovaujasi tokios valstybės, kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Naujojo Zelandija, Didžioji Britanija, Australija, Japonija dalis Lotynų Amerikos valstybių (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012). Skurdo, nelygybės ir nedarbo problema sprendžiama pasitelkus išmokas, kurios nepasižymi dosnumu, tačiau šio tipo gerovės valstybėse itin skatinamos labdaros ir savanorystės idėjos, kaip bendruomeniškumo ir solidarumo požymis. Švietimo sistema, taip pat neužtikrina lygybės, galimybę gauti nemokamą vidurinio mokslo išsilavinimą turi kiekvienas šalies gyventojas, tačiau siekti aukštesnio laipsnio išsilavinimo yra pakankamai sunku, dėl aukštos studijų kainos, bei itin aukšto įstojimo balo. Liberalusis gerovės valstybės modelis pasižymi tuo, jog skatinama privatūs kaupimo fondai, privatus socialinis draudimas. Socialinė parama teikiama asmens pajamų testavimo principu.

Guogis (2006, 2011) nesutinka, kad naudojantis G. Esping-Andersen gerovės valstybių tripologija, galima tikslingai apibūdinti visas pasaulio valstybes. Žinoma, yra valstybių kurios tiksliai atitinka šios tripologijos bruožus, nemaža dalis pasaulio šalių turi bent keletą atitikimų, tačiau vis dėlto būtų neteisinga visas šalis vertinti pagal vieną standartą. Guogis (2006, 2011) kalba apie Pietų Europos gerovės valstybės modelį. Pietų Europos gerovės valstybės modelio šalys Graikija, Portugalija, Ispanija. Karamessini (2007) aprašė tokio tipo valstybių modelio bruožus: 1. šeima didžiausia vertybė ir prisiima didžiausią atsakomybę už savo ir savo artimųjų gerovę; 2. gana ryški lyčių nelygybė darbo rinkoje; 3. socialinė apsauga remiasi nuopelnų sistema; 4. neišvystyta darbo rinką; 5. menkai išvystyta profesinio mokymo sistema; 6. klientelizmo ir patronažo vyravimas. Nemažai autorių pasiūlė ne tik G. Esping-Andersen gerovės valstybių modelių patikslinimus, bet ir naujus modelius. Korpis ir Palme (1998) išskyrė penkis gerovės valstybės idealius modelius: taikinio, savanoriškas valstybės subsidijuojamas, korporatyvinis, pagrindinio saugumo ir visapusiškas (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012). Kosonen (2001) išskyrė atskirą Šiaurės valstybių gerovės modelį.

2 lentelė. G. Esping-Andersen Gerovės valstybės modeliai ir juos atitinkantys rodikliai.

Rodikliai	Socialdemokratinis modelis	Konservatyvusis-korporatyvinis modelis	Liberalusis modelis
Skurdo lygis	Mažiausias	Vidutinis	Didžiausias
Klasinė nelygybė	Mažiausia	Vidutinė	Didžiausia
Lyčių nelygybė	Mažiausia	Didžiausia	Vidutinė
Pagrindinis kriterijus suteikiantis teisę į išmokas ir paslaugas	Pilietybė ar leidimas gyventi šalyje	Dalyvavimas darbo rinkoje ir įmokos	Įrodytas reikalingumas
Pirminė atsakomybė už piliečių gerovę	Valstybė prisiima didžiausią atsakomybę	Pirminė atsakomybė tenka darbdaviams, šeimai ir tik po to valstybei	Rinkai tenka didžiausia atsakomybė
Dekomodifikacija	Didžiausia	Vidutinė	Mažiausia

Šaltinis. J. Aidukaitė, N. Bogdanova, A. Guogis (2012), Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?

Kalbant apie Lietuvą, priskirti vieną gerovės valstybės modelį būtų sunku, kadangi šalies socialinė politika nėra vienalytė, turi įvairių modelių bruožų. Lietuva yra pokomunistinė valstybė ir kartu su kitomis pokomunistinėmis valstybėmis yra priskiriama Rytu Europos blokui. Šio bloko išskirtinumas yra tai, kad valstybės nepriklausomų šalių statusą turi dar labai neseniai, todėl socialinės politikos modelis nėra susiformavęs. Nemažai tokio tipo šalių griebėsi Skandinaviškos patirties, tačiau neįvertino Skandinavijos šalių ilgametės patirties bei ekonominio išsivystymo. Guogio (2011) nuomone Lietuva labiau primena konservatyvaus-korporatyvinio modelio valstybę su pastebimu poslinkiu į liberalųjį marginalų modelį. Tokį pastebėjimą paremia privačių kaupimo fondų atsiradimu bei Naujosios viešosios vadybos taikymu savivaldybių valdyme bei socialinių paslaugų teikime.

Gerovės valstybės modeliai, kaip ir kiekvienas reiškinys, sulaukia kritikos. Kritikai remiasi teiginiais, kad gerovės valstybės modeliai sudaryti, galvojant apie idealius valstybių variantus, kuomet valstybės yra stiprios savo ekonomika, teisiniais pagrindais, bendruomeniškumu. Pagrindinis gerovės valstybių bruožas yra teisingumo siekimas įvairiose srityse. Štai neoliberalizmo šalininkai atmeta idėjas apie rinkos teisingumą, tautų suverenitetą. Rinkos ekonomiką vadina svarbiausia visuomenės veiklos sritimi bei universaliu viso gyvenimo principu. Remiantis vien tik rinka galima racionaliai organizuoti žmogaus gyvenimą, apsirūpinti viskuo kas būtina. Socialinės parama taip pat turi įrodyti savo teisę egzistuoti rinkos konkurencijos sąlygomis. Valstybės kišimasis į rinkos veikimą turi būti minimalius kaip ir paslaugų kiekis teikiamas gyventojams, išskyrus krizinius atvejus. Aktyvus valstybės kišimais, reguliavimas, paskirstymas traktuojamas kaip blogis. Galima sakyti, kad neoliberalizmo idėja atmeta

visa kas neskatina pačio žmogaus iniciatyvos, taip pat nepalaiko valstybės paramos idėjos. (Versijos, 2015)

1.3 Piniginės socialinės paramos samprata ir teikimo būdai

Kiekvienos valstybės pareiga rūpintis savo piliečiais, užtikrinti, kad socialinė parama ir paslaugos būtų prieinamos tiems, kuriems to labiausiai reikia. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms įstatymas (2003) buvo pagrindas kuriant šiandieninę piniginės socialinės paramos strategiją. 2011 metais šis įstatymas buvo pervadintas į piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (Lazutka, Poviliūnas, 2009). Naujojo įstatymo paskirtis yra „<...> nustatyti piniginės socialinės paramos teikimo principus, finansavimo šaltinius, piniginę socialinę paramą gaunančių asmenų teises ir pareigas, taip pat piniginės socialinės paramos, teikiamos nepasiturintiems gyventojams, kai suaugę asmenys yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes, rūšis jų dydžius ir teikimo sąlygas <...>“ (Lietuvos Respublikos socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2011). Piniginė socialinė parama remiasi įstatyme numatytais principais (žiūrėti lentelė 3. Piniginės socialinės pramos principai).

3 lentelė. Piniginės socialinės paramos principai

Principai	Apibūdinimas
Bendravimo ir dalyvavimo	Piniginės socialinės paramos gavėjų, bendruomenės, nevyriausybinų organizacijų, savivaldybės ir t.t. bendradarbiavimas
Prieinamumo	Paslaugos užtikrinimas tiems kurie neturi galimybės patys kreiptis arba pasiekti organizaciją
Socialinio teisingumo ir veiksmingumo	Užtikrinamos sąlygos gauti paramą tada kada jos reikia, skatinti integruotis į visuomenę bei darbo rinką, racionaliai panaudoti gautą paramą
Visapusiškumo	Parama derinama su įvairiomis socialinėmis paslaugomis
Lygių galimybių	Parama teikiama nepaisant asmens įsitikinimų, rasės lyties, amžiaus ir t.t.

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems asmenims įstatymu (2011)

Bitinas ir Bitaitis (2015) piniginę socialinę paramą įvertino kaip, vieną iš sudedamųjų socialinės apsaugos dalių, kurios tikslas užtikrinti minimalų pragyvenimo standartą ir yra finansuojamas iš valstybės arba savivaldybių biudžeto. Pruša (2009) piniginę socialinę paramą apibrėžia ne tik kaip paramą gyventojams, bet ir kaip apsaugos priemonę turinčią saugoti nuo patekimo žemiau skurdo ribos. Piniginė socialinė parama tai viena iš priemonių siekiant apsaugoti gyventojus nuo nepritekliaus. Kalbant apie piniginę socialinę paramą, dažnai galima išgirsti vartojamus tokius epitetus: socialinė pašalpa arba socialinė išmoka. Abi sąvokos yra teisingos, kadangi kalbama apie piniginės paramos skyrimą asmenims, tačiau skiriasi jų skyrimo aplinkybės. Navickė (2015) daktaro disertacijoje svarstė

apie socialinių išmokų poveikį skurdo mažinimui bei visai socialinės paramos sistemai. Pasak autorės piniginės socialinės paramos tikslas, yra padėti asmenims, kurie praranda pagrindinį savo pragyvenimo šaltinį – darbą. Kiekvienas darbingas asmuo turėtų būti suinteresuotas pats išlaikyti save, o valstybės parama turėtų būti suprantama tik kaip laikina alternatyva, ištikus tam tikrai rizikai. Tačiau reikia pabrėžti, kad piniginė socialinė parama skiriama ne tik darbo netekusiems, bet ir sunkiai besiverčiantiems asmenims. Jeigu piniginės socialinės paramos dydis arba bendrai gaunamų išmokų dydis yra didesnis nei darbinėje veikloje gaunamas užmokestis, atsiskleidžia didžiausia šios sistemos problema tai asmenų ne suinteresuotumas patiems save aprūpinti. Socialinė išmokos atlieka dvi funkcijas, pirmoji tai piniginė socialinė parama nepasiturinčioms šeimoms bei asmenims, antroji piniginė socialinė parama šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims.

Lietuvoje nepasiturintiems asmenims teikiama dviejų rūšių socialinė parama, tai piniginės išmokos bei būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens ir karšto vandens išlaidų kompensacijos. Paramos gavėjas turi galimybę gauti vieną iš paramos rūšių arba abi. Lietuvos respublikos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (2011) yra numatyta, kada vieni asmenys ar bendrai gyvenantys, turi teisę gauti socialinę parama, tai: 1. Asmeniui priklausančio turto vertė negali viršyti numatyto turo normatyvo; 2. Pajamos vienam asmeniui yra mažesnės už valstybės remiamų pajamų dydį – 102 €; 3. Kiekvienas vyresnis bendrai gyvenantis asmuo atitinkantis numatytas papildomas sąlygas. Šiuo metu Lietuvoje numatyti yra tokie piniginės socialinės pašalpos dydžiai įvertinant gyventojų pajamas:

1. Vienam gyvenančiam asmeniui - 100 procentų skirtumo valstybės remiamų pajamų;
2. Pirmam bendrai gyvenančiam asmeniui – 100 procentų skirtumo valstybės remiamų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų vidutinių pajamų per mėnesį;
3. Antram bendrai gyvenančiam asmeniui – 80 procentų skirtumo valstybės remiamų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų vidutinių pajamų per mėnesį;
4. Trečiam ir t.t. – 70 skirtumo valstybės remiamų pajamų vienam iš bendrai gyvenančių asmenų vidutinių pajamų per mėnesį. (Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įsakymas, 2011).

Piniginės socialinės paramos gavėjus galima suskirstyti į tris grupes, vertinant jų darbingumą bei piniginės paramos būtinumą. Pirmoji paramos gavėjų grupė tai *nuolatiniai* gavėjai, asmenys, kurie dėl tam tikrų fizinių negalių negali savęs pilnai išlaikyti ir tokia jų būseną tikėtina tęsis visą gyvenimą. Antroji paramos gavėjų grupė tai *dirbantys nepasiturintieji*, tai asmenys, kurie dirba, tačiau dėl tam tikrų susiklosčiusių aplinkybių jų pajamos nėra pakankamos visiškai savarankiškumui palaikyti. Trečioji paramos gavėjų grupė tai *darbingi bedarbiai*, šios grupės gavėjus galima suskirstyti į tris pogrupius tai *trumpalaikiai*, *ilgalaikiai* ir *nuolatiniai bedarbiai*. Didžiausią rūpestį ir socialinės paramos sistemai daugiausiai sunkumų sukelia *ilgalaikiai* ir *nuolatiniai bedarbiai*, kadangi tai yra darbingi asmenys, tačiau jokiais būdais neprisideda prie nacionalinio biudžeto didinimo, taip pat prarandama nemaža dalis

pajėgios darbo jėgos. Piniginės socialinės paramos įstatyme yra numatytos tam tikros sankcijos, kurios padeda, bent jau dalinai suvaldyti piktnaudžiavimo socialine parama atvejus.

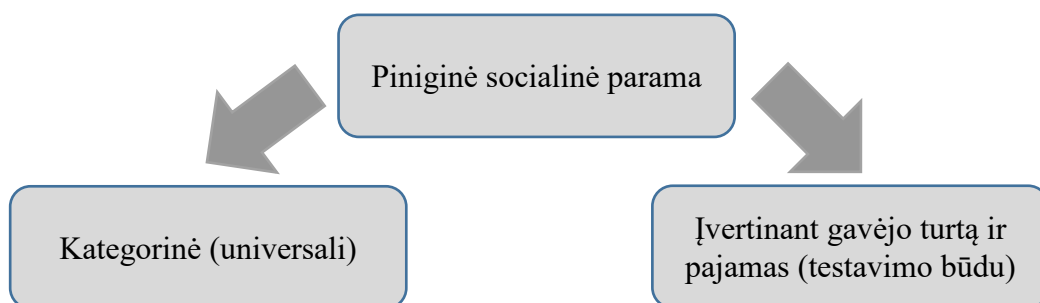
1. Asmeniui gavusiam socialinę piniginę pašalpą nuo 12 iki 24 mėnesių – socialinė pašalpa mažinama 20 procentų;
2. Asmeniui gavusiam socialinę piniginę pašalpą nuo 24 iki 36 mėnesių – socialinė pašalpa mažinama 30 procentų;
3. Asmeniui gavusiam socialinę piniginę pašalpą nuo 36 iki 48 mėnesių – socialinė pašalpa mažinama 40 procentų;
4. Asmeniui gavusiam socialinę piniginę pašalpą nuo 48 iki 60 mėnesių – socialinė pašalpa mažinama 50 procentų.
5. Asmeniui, kuriam piniginė pašalpa sumažinta iki 50 procentų, socialinę paramą gali gauti tik nepinigine forma iki tol kol nepradės dirbti arba pradės dalyvauti, savivaldybių pasitelkimo naudingos veiklos visuomenei programoje. (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).

Kalbant apie būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens kompensacijas, reikia paminėti, kad šios rūšies kompensacijos priskiriamos prie piniginės socialinės paramos, tačiau tiesiogiai nėra mokamos asmeniui, o perduamos į paslaugas teikiančių įmonių sąskaitas, taip užtikrinama, kad kompensacija bus panaudota pagal paskirtį (Zajankauskas, 2009). Kompensacijų dydis taip pat nustatomas įvertinus vieno gyvenančio asmens arba kartu gyvenančių asmenų mėnesines pajamas. Sąlygos būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens kompensacijoms gauti:

1. Būsto šildymo išlaidos, viršija 20 procentų skirtumo tarp bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens pajamų dydžio;
2. Geriamojo vandens išlaidos, viršija 2 procentus bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens pajamas.
3. Karšto vandens sąnaudos, dėl atskirų energijos ar kuro rūšių panaudojimo, viršija 5 procentus bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens pajamas. (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).

Socialinių išmokų sistema Lietuvoje gana aiškiai orientuota į pagalbą šeimai. Šeima suvokiama, kaip visuomenės pagrindas, todėl norint išlaikyti pilnai funkcionuojančią šeimos instituciją socialinės paramos sistemoje numatyta nemažai lengvatų bei išmokų šeimoms. Piniginė socialinė parama šeimoms bei vieniems gyvenantiems asmenims teikia dviem būdais: kategoriniu (universalusis) bei įvertinus šeimos ar asmens pajamas. 2000 metais A.Guogio, D. Bernoto ir D. Ūselio atliktame tyrime apie „Lietuvos politinių partijų sampratą apie socialinę apsaugą“ taip pat buvo išskirti, kategorinis ir pajamų įvertinimo, socialinės paramos teikimo būdai (žiūrėti 2 paveikslas. Piniginės socialinės paramos modelis).

2 paveikslas. Piniginės socialinės paramos modelis

Medaiskis (2015) taip pat išskyrė pinigines socialines paramos būdus. Piniginės socialinės paramos teikimas kategoriniu būdu. Tokiu būdu teikiant paramą neatsižvelgiama į šeimos ar asmens turtą bei pajamas. Kompensacijos, nuolaidos, pašalpos ir lengvatos, išmokamos neatsižvelgiant į pajamų lygį visiems gyventojams (Karpušienė, 2002). Tokio tipo socialinė pašalpa yra orientuota į konkrečias visuomenės grupes: besilaukiančioms moterims, tėvų globos netekusiems vaikams, parama šeimai mirties atveju. Piniginės socialinės paramos teikimas vertinant turtą bei pajamas dar kitaip vadinamas testavimo būdu. Jeigu asmuo nori gauti pinigines socialines paramas jis turi pateikti dokumentus, kuriuos vertina ir tikrina vyriausieji socialinės paramos skyriaus specialistai ir pateikia išvadą ar asmuo gali gauti valstybės paramą ir kokio dydžio ji būtų. Baltimorės valstijos grynųjų pinigų paramos programoje sakoma, kad siekiant, jog socialinė parama būtų 100 procentų efektyvi, paramos gavėjų turtas bei pajamos turi būti tikrinami (Baltimore County Maryland, 2016).

4 lentelė. Piniginės socialinės paramos priemonės

Vertinant pajamas ir turtą (testavimo būdu)	Vertinant pajamas (testavimo būdu)	Nevertinant pajamų ir turto (kategorinė)
Socialinė pašalpa	Aprūpinimas mokinio reikmėmis	Valstybinės šalpos išmokos Šalpos pensijos Šalpos našlaičių pensijos Šalpos kompensacijos Socialinės pensijos Priežiūros išlaidų kompensacija Slaugos išlaidų kompensacija
Būsto šildymo išlaidų, šalto ir karšto vandens kompensavimas	Nemokamas maitinimas mokinio	Išmokos vaikui Vienkartinė išmoka vaikui Vienkartinė išmoka nėsčiaiai moteriai Globos išmoka Vienkartinė išmoka būstui įsigyti Išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui

Kreditas ir palūkanos atsiradusios dėl dalyvavimo daugiabučio renovacijos procese	Išmokas vaikui nuo 2009-03-01	Laidojimo išmokos
---	-------------------------------	--------------------------

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Valstybinio audito ataskaita (2011)

Vertinant paramos gavėjų turtą bei pajamas siekiama išsiaiškinti realią asmens situaciją, kurioje jis šiuo metu yra, bei kokios pagalbos jam reikia, tuo pačiu nustatoma kokią pagalbą jam gali suteikti socialinės paramos sistema. Turo ir pajamų vertinimo efektyvumą galima vertinti dvejopai. Pirmiausia taip siekiama suvaldyti bet koki piktnaudžiavimą ar sukčiavimą prašant socialinės paramos ir tai yra efektyvu tiek, kiek išsamiai galima patikrinti informaciją apie paramos gavėją. Galimybė gauti socialinę paramą nustatoma vertinant turtą ir pajamas atsižvelgiant į esamą minimalų darbo užmokestį. Tokiu atveju jeigu šeimos ar vieno gyvenančio asmens pajamos nors šiek tiek viršija minimalaus darbo užmokesčio lygį, tokie asmenys netenka teisės pretenduoti į socialinę paramą.

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima teigti, jog socialinė politika tai valstybės politinių priemonių visuma, kuria stengiamasi užtikrinti šalies piliečių bendrą gerovę, teisiškai reglamentuojant piliečių teises į socialinę apsaugą. Socialinė politika neapsiriboja tik paramos ir pagalbos teikimu, tai apima švietimo sistemą, sveikatos apsaugą, kvalifikacinį mokymą, nedarbo mažinimą, socialinės integracijos skatinimą, skurdo mažinimą, programų vykdymą. Viena iš svarbiausių socialinės politikos dalių yra socialinė apsauga, kurią sudaro socialinis draudimas bei pinigine socialinė parama. Socialinė apsauga paremta solidarumo principu, kiekvienas asmuo nusipelno garantijų už nuopelnus, taip pat kiekvienas asmuo įsipareigoja remti tuos, kuriems labiausiai reikia pagalbos. Gerovės valstybės modelių koncepcija plačiai paplitusi visame pasaulyje, tačiau atsižvelgiant į kiekvienos valstybės skirtumus, sudėtinga tuos pačius principus taikyti globaliai. Gerovės valstybės tikslas yra piliečių gerovė, tačiau tam reikalingas itin aukštas valstybės išsivystymo ir ekonominis lygis, todėl gerovės valstybės modeliai sulaukia ir nemažai kritikos dėl savo neatitikimo tikrovėje. Siekiant piliečių gerovės negalima pamiršti pinigines socialines paramas. Tai priemonė turinti užtikrinti minimalų pragyvenimo lygį, bei apsaugoti nuo skurdo. Įvertinus valstybės kompensuojamų pajamų dydį galima teigti, jog pinigine socialinė parama vis dar nėra pakankama tikslinga, trūksta pinigines paramos panaudojimo efektyvumo stebėjimo.

2. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS LIETUVOJE TEISINIS REGULIAVIMAS

Tinkamą socialinės paramos panaudojimą reglamentuoja teisės aktai, todėl norint geriau suprasti paramos įgyvendinimą reikia išanalizuoti svarbiausius teisės aktus numatančius socialinės paramos bei pinigines socialinės paramos veikimą. Taip pat svarbu nepamiršti, jog Lietuvos socialinei politikai įtakos turi dalyvavimas Europos Sąjungos veikloje, bendrijos teisės aktų ratifikavimas. Europos Sąjungos teisės aktai vienija sąjungos narius, bei sudaro sąlygas lygybei, skirtingų šalių gyventojams. Svarbiausia apžvelgti tuos teisės aktus ir programas, kurie turi daugiausiai įtakos socialinės paramos įgyvendinimui, bei aktualiausi paramos gavėjams.

2.1 Europos Sąjungos socialinės politikos samprata ir tikslai

Lietuva yra Europos Sąjungos narė, todėl visiškai suprantama, jog Europoje veikiančios organizacijos susijusios su socialine apsauga, veikia ir Lietuvos socialinės apsaugos sistemos veikimą bei tobulinimą. Už socialinę politiką bei užimtumą visų pirma yra atsakingos nacionalinės vyriausybės, kurios kiekvieną kartą formuojant naujas programas, turi pateikti pasiūlymus bei savo šalies strateginius planus. Europos Sąjungos formuojamos užimtumo ir socialinės politikos pagrindiniai tikslai yra: 1. palengvinti asmenų perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką; 2. sudaryti palankesnes sąlygas rasti darbą; 3. modernizuoti socialinės apsaugos sistemas; 4. sudaryti palankesnes sąlygas darbuotojams vykti ir dirbti Europos Sąjungos šalyse; 5. skurdo mažinimas; 6. neįgaliųjų apsauga. Europos Sąjunga taip pat stebi bei koordinuoja nacionalinę politiką, skatina valstybes nares dalintis socialinės politikos bei skurdo mažinimo patirtimis. Skiria lėšas verslumui skatinti, įgūdžių lavinimui, mokymuisi. Priima teisės aktus dėl: darbuotojų teisių, diskriminacijos darbe, socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir įgyvendinimo (Europos Sąjungos veiklos sritys. Užimtumas ir socialiniai reikalai, 2016). Siekiant geriau suprasti, kaip veikia Europos Sąjungos politikos formavimas, reikėtų apžvelgti institucijas ir įstaigas, kurios atsakingos už socialinės politikos ir užimtumo formavimą.

5 lentelė. Europos Sąjungos institucijos, įstaigos ir jų veikla.

Europos Sąjungos institucijos	Europos Sąjungos įstaigos	Veikla
Europos Parlamentas	Užimtumo ir socialinių reikalų komitetas	Komitetas atsakingas už užimtumo ir socialinės politikos aspektus, darbo sąlygas, profesinį mokymąsi ir t.t.
Europos Sąjungos taryba	Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų taryba	Kartu su Europos parlamentu priima teisės aktus, teikia kasmetines gaires apie užimtumą bei socialinės politikos įgyvendinimą.
Europos Komisija	Europos socialinis fondas	Skiria finansavimą projektams

	Užimtumas, socialiniai reikalai ir įtrauktis	Stebi ir koordinuoja nacionalinę politiką, skatina dalytis patirtimi, rengia teisės aktus, stebi jų įgyvendinimą.
Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius	Rengia pasiūlymus, dėl skurdo mažinimo, bedarbystės, lyčių lygybės, neįgaliųjų integracijos, švietimo ir t.t.
Regionų komitetas	Ekonominės politikos komisija	Plenarinių sesijų metų priima nuomones, ataskaitas, rezoliucijas.
Europos investicijų bankas	Europos investicijų bankas	Teikia lėšas įgyvendinant planus
	Europos investicijų fondas	Teikia mikro paskolas
Europos Sąjungos agentūros	Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra	Saugios darbo vietoje prevencija, darbuotojų informavimas
	Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija	Stebi bei stengiasi užtikrinti skaidrumą sistemoje.
	Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas	Programų peržiūrėjimas, rekomendacijų teikimas.
	Europos mokymo fondas	Rūpinasi švietimo prieinamumo problemomis.
	Europos profesinio mokymo plėtros centras	Kartu su Europos komisija rūpinasi socialinių partnerių plėtra bei tinkama politikos įgyvendinimo eiga.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Europos Sąjungos veiklos kryptys (2016)

Kiekviena iš šių organizacijų turi nemažai įtakos formuojant bendrą Europos Sąjungos socialinės apsaugos veikimo schemą. Yra du pagrindiniai teisės aktai svarbūs Europos socialinės apsaugos raidai: Europos socialinės apsaugos kodeksas (1964, 1990 pataisytas) bei socialinės sanglaudos strategija.

Europos socialinės apsaugos kodeksas (1964,1990). 1964 metais priimtame Europos Sąjungos kodekse numatyta teisės ir garantijos užtikrinanti minimalų pragyvenimo lygį. 1990 metais šis kodeksas buvo patobulintas. Kodekse nustatyti minimalūs socialinės apsaugos standartai, kurių turi laikytis kiekviena Sąjungos narė (tarp jų ir Lietuva). Standartiniai dydžiai labai aktualūs tuomet, jei šalis (kuri nėra Sąjungos narė) pageidauja įstoti į Europos Sąjungos gretas. Tokiu būdu užtikrinama, kad visų šalių narių, bent jau minimalūs standartai bus panašūs ir šalys netaps nekontroliuojama našta visai Sąjungai. Tuo pačiu narės užsitikrina migruojančių piliečių teisę į socialinę apsaugą. Medaiskis (2000) pastebi, kad Europos Sąjungos šalių socialinės apsaugos sistemos yra skirtingos, ir įgyvendinimo modeliai taip pat skiriasi, Europos Sąjungos aktai neformuoja vienos bendros sistemos visoms šalims su aiškiai ir griežtai nurodymais įsakymais, o pateikia bendrus principus, kurių siekis gerinti piliečių gyvenimo sąlygas.

Kodekse numatytos išmokų rūšys:

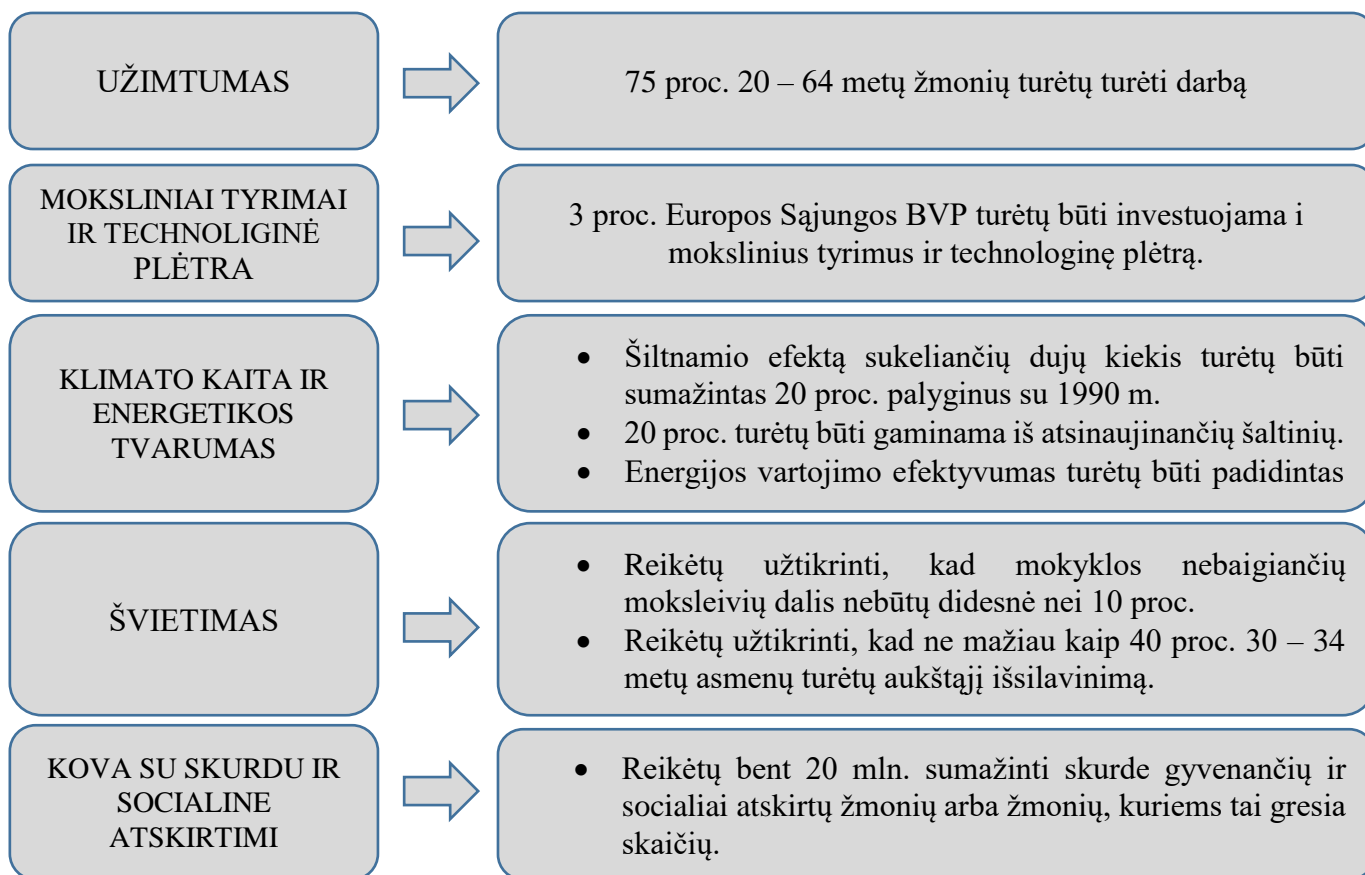
1. Sveikatos priežiūra;
2. Ligonio išmoka;
3. Bedarbio išmoka;
4. Senatvės išmoka;
5. Nelaimingo atsitikimo darbe išmoka;
6. Šeimos išmoka;
7. Motinystės išmoka;
8. Invalidumo išmoka;
9. Našlių ir našlaičių išmoka;

Socialinės sanglaudos strategija. Pagrindiniai šios strategijos prioritetai yra užimtumo politika, socialinė apsauga, šeimos ir vaikų apsauga, neįgalių asmenų, migrantų integravimas. Europos Sąjungos narės taip išreiškia savo solidarumą siekiant subalansuotos ekonominės ir socialinės plėtros. Siekiama, kad visos šalys bendradarbiautų dalindamosi savo patirtimis, planuojant socialinės apsaugos strategijas atsižvelgtų į numatytus pagrindinius aspektus. Ekonominė ir socialinė sanglauda įgyvendama per Europos Sąjungos sanglaudos politiką. Nepaisant bendrų susitarimų reikia nepamiršti, kad kiekvienos valstybės galimybės yra skirtingos, todėl atsiranda nemažai skirtumų siekiant įgyvendinti strategijos planus. Siekiant sumažinti tuos skirtumus suteikiamas finansavimas iš Europos regioninės plėtros, Europos socialinio ir Sanglaudos fondų.

Europos socialinė chartija (pataisyta). Tai viena svarbiausių tarptautinių sutarčių įtvirtinanti socialines žmogaus teises. Šalys narės griežtai įsipareigoję laikytis numatytų nuostatų, taip parodydamos, kad žmogaus teisės į orų gyvenimą turi būti valstybės prioritetas. Įsipareigojama sudaryti tokias sąlygas, kad žmogus galėtų pats save išlaikyti ir aprūpinti savo šeimą. Kalbama apie darbo rinkos aktyvinimą, bei užimtumo didinimą. Kiekvienas numatytas punktas gina žmogų nuo netikėtų arba neišvengiamų rizikų. Chartijos nuostatai galioja visoms šalims narėms, taip užtikrinamas bendras saugumas.

Europos Sąjungos šalys, atsižvelgdamos į gerąsias patirtis, kuria ilgalaikes ir trumpalaikes strategijas, svarbias šalių vystymuisi. Viena tokių strategijų yra „*Europa 2020*“. Tai užimtumo ir ekonomikos augimo strategija. Ji pradėta įgyvendinti 2010 metais atsižvelgiant į ekonominės krizės padarinius, siekiant efektyvaus ir tvaraus integracinio augimo. Strategijoje numatyti penki didieji tikslai: užimtumo, inovacijų, švietimo, socialinės įtraukties, klimato ir energetikos srityse.

3 paveikslas. Europos Sąjungos siekiai 2020 metams.

Siekiant įgyvendinti programos tikslus, kuriamos tokios iniciatyvos kaip „*Judus jaunimas*“. Šios iniciatyvos tikslas gerinti jaunimo įsidarbinimo galimybes, plečiant praktikos studijų procese įvairovę bei gerinant kokybę. Bendradarbiavimas su darbdaviais dėl palankių sąlygų jaunam asmeniui mokytis ir kartu įgyti reikiamų praktinių gebėjimų darbo rinkoje. Taip pat siekiama, kad mokymasis Europos universitetuose taptų patrauklia kryptimi viso pasaulio jaunimui. Dar viena iniciatyva yra „*Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė*“. Šios iniciatyvos tikslas pasiekti, kad 75 procentai 20 – 64 metų žmonių turėtų darbą. To siekiama siūlant įvairias priemones užtikrinančias saugumą darbo rinkoje, bei lakstesnį darbdavių ir darbuotojų bendravimą. Gerinti darbo vietų sąlygas, bei kelti darbuotojų kvalifikaciją siekiant geriausio rezultato, abiejų šalių naudai. Skatinti kurti darbo vietas verslo sektoriuje. Strategijoje „*Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi platforma*“ siekiama paremti įvairias priemones siekiant sumažinti skurdą šalyje. Tai apima veikimą visose politikos srityse sveikatos, švietimo, būsto ir t.t. Skatinama efektyviau ir labiau naudotis Europos Sąjungos teikiama parama skirta skurdo mažinimui. Taip pat skatinama aktyviau domėtis ir naudotis socialinės politikos naujovėmis bei kitų šalių patirtimis.

2.2 Lietuvos Respublikos socialinės paramos teisiniai pagrindai

Norint geriau suvokti piniginės paramos veikimo principus reikia susipažinti su paramą reglamentuojančiais teisės aktais. Vienas pirmųjų įstatymų reglamentuojančių piniginės socialinės paramos teikimą buvo 2003 metais priimtas Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaudančioms šeimoms įstatymas. Po to sekė 2012 metų Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, kuriama jau daug aiškiau apibrėžtas piniginės socialinės paramos finansavimo ir administravimo modelis. 2014 metais įsigaliojo pataisos dėl savivaldybių savarankiškos funkcijos taikymo visoms Lietuvos savivaldybėms. Po 2009 metų ekonominės krizės to meto valdžia gavo itin sudėtingą užduotį išspręsti kriziniu laikotarpiu susidariusias problemas. Vyriausybės programoje buvo numatoma tobulinti valstybės valdymą, bandant priartinti jį prie piliečių poreikių tenkinimo. Taip pat numatyta praplėsti savivaldos teises, orientuojantis į savarankiškos veiklos funkcijų įteisinimą, siekiant savivaldos įstaigų efektyvumo ir atsakomybės pasidalijimo. Atsižvelgiama į tarptautinių standartų įgyvendinimą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą. Siekiama taupyti valstybės biudžeto lėšas, taikant glaudesnio tarp institucinio bendradarbiavimo modelį, gerųjų patirčių dalijimąsi. (Šešioliktosios Vyriausybės metų programa 2012-2016).

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas. 2012 metų sausio 1 d. priimtas Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas. Šiame įstatyme buvo numatyta nemažai socialinės paramos sistemos pakeitimų. Pasikeitė piniginės socialinės paramos teikimo modelis: parama kaip valstybės funkcija ir parama kaip savarankiška savivaldybių funkcija. Toks modelis išbandytas penkiose pilotinėse savivaldybėse: Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajonų savivaldybėse. Taip buvo siekiama sugriežtinti pašalpų skyrimo kontrolę. Savivaldybės skatinamos bendradarbiauti su bendruomeninėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis siekiant nustatyti ar paramos prašantys asmenys realiai atitinka paramos gavėjui nustatytas sąlygas. Centralizuotas piniginės paramos skyrimas nėra pajėgus patikrinti visų reikšmingų faktų. Nepaisant puikių rezultatų, naujoji sistema taip pat išryškino ir aiškius trūkumus. Mažesnėse savivaldose yra lengviau kontroliuoti paramos gavėjo teikiamą informaciją, kai tuo tarpu didelėse savivaldose (didieji miestai: Kaunas, Vilnius ir t.t.) tokia galimybė vis dar išlieka ribota. Piniginės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos įstatymas, 2012) yra numatyta galimybė mažinti arba visiškai panaikinti piniginės socialinės paramos skyrimą jei paramos gavėjas pažeidžia įstatyme numatytas nuostatas. Įstatyme taip pat didelis dėmesys skiriamas darbingo amžiaus nedirbančių asmenų integracijai į darbo rinką. Savivaldybės paramos gavėjams siūlo naudingos veikos visuomenei alternatyvą. Nors tai vadinama savanoriška veikla, tačiau asmenys nesutikę dirbti visuomenei naudingų darbų praranda teisę į piniginę paramą. Integracijos į darbo rinką aktyvia veikla užsiima Lietuvos darbo birža. Siūlomos programos, kurių metu

suteikiama galimybė įgyti darbui reikiamų įgūdžių, įdarbinimas subsidijuojant, darbo rotacijos metu, taip pat steigiama parama darbo vietoms steigti (Lietuvos darbo birža, 2016). Galima teigti, kad 2012 metų, priimtas piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas buvo vienas svarbiausių įstatymų formuojant ne tik piniginės paramos teikimą bet ir visa socialinės apsaugos sistemą. Pagrindinės įstatymo pataisos:

1. Sumažinta piniginė socialinė pašalpa;
2. Piniginė socialinė pašalpa diferencijuojama atsižvelgiant į kartu gyvenančių asmenų skaičių;
3. Savivaldybėms suteikta savarankiška funkcija;
4. Seniūnijų socialinės paramos komisijų sudarymas;
5. Tarp organizacinis bendradarbiavimas, siekiant skaidrumo;
6. Būties ir gyvenimo sąlygų tikrinimas;
7. Papildomos, skatinamosios pašalpos;
8. Jeigu nėra nustatytas vaiko išlaikymas, parama skiriama tik vaikui;
9. Dėl socialinės paramos gali kreiptis asmenys įsiregistravę darbo biržoje. (Lietuvos respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems asmenims įstatymas, 2012).

Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas. Šis įstatymas taikomas Lietuvos Respublikos piliečiams, Lietuvoje gyventiems užsieniečiams, vaiko Lietuvos Respublikos piliečio globėjams. Jame numatyta išmokų rūšys, dydžiai, bei asmenys turintys teisę gauti išmokas, kategorijos skyrimo ir mokėjimo sąlygos bei tvarka. Išmokų rūšys yra dvi, tai: šeimose augantiems vaikams (vienkartinė išmoka vaikui; išmoka vaikui; išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui); globojamiems vaikams ir asmenims, kuriems nustatyta globa (rūpyba) (globos išmoka; vienkartinė išmoka būstui įsigyti ar įsikurti; nėščiai moteriai nustatoma vienkartinė išmoka). Išmokos mokamos iš valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams. Įstatymo pataisose, kurios įsigalios nuo 2017 metų sausio 1 dienos, numatyta, kad šeimoje iškart gimus daugiau nei vienam vaikui (dvyniai) bus mokamos 4 bazinių socialinių išmokų dydžio išmoka per mėnesį, tai sieks 152 eurus. Gimus daugiau nei dviem vaikams išmokų dydis sieks iki 8 bazinių socialinių išmokų. Socialinė parama apima ir švietimo sritį todėl labai svarbu paminėti „*Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymą*“. Įstatymas taikomas mokiniams, kurie mokosi bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, ikimokyklinio ugdymo mokyklose pagal bendrojo ugdymo programas. Mokiniais teikiama dviejų rūšių socialinė parama, tai: mokinių nemokamas maitinimas ir parama mokinio reikmėms įsigyti. Teisę į paramą mokiniai įgyja jei vidutinės pajamos vienam iš bendrai gyvenančių asmenų per mėnesį mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų. Taip pat teisę gauti paramą turi tie asmenys, kuriems tokia teisė suteikiama išimties tvarka, svarstant savivaldybėse, dėl sudėtingų gyvenimo sąlygų. Kreiptis dėl paramos reikia kas tris mėnesius.

Lietuvos Respublikos vaikų išlaikymo fondo įstatymas svarbus tais atvejais, kuomet vaiko pragyvenimui yra priteisiamas išlaikymas iš vieno ar abiejų tėvų, tačiau priteistos lėšos nėra mokamos. Tokiu atveju asmuo vienas auginantis vaiką arba globėjai, gali kreiptis į Vaikų išlaikymo fondą ir tikėtis gauti piniginę paramą, o tuo tarpu išlaikymo nesuteikią asmenys tapta Valstybės skolininkai. Fondo steigėja yra Lietuvos Respublikos valstybė, fondo lėšas sudaro: valstybės biudžeto lėšos; išieškotos lėšos; parama, dovanotos lėšos; palūkanos; per metus nepanaudotos Fondo lėšos. „*Lietuvos Respublikos paramos mirties atveju įstatymas*“ numato vienkartinę paramą mirties atveju, tai kategoriniu būdu nustatyta piniginė socialinė parama. Piniginės socialinės paramos dydis prilygintas trims minimaliems gyvenimo lygio vienetais. Parama mokama iš savivaldybių biudžeto neveliau nei per 24 valandas nuo kreipimosi, tačiau kreiptis dėl piniginės paramos gavimo galima iki trijų mėnesių nuo mirties, bet ne ilgiau. Piniginė socialinę paramą mirties atveju gali gauti mirusiojo šeimos nariai, artimieji arba asmenys turėję išlaidų, tiesiogiai susijusių su laidojimo paslaugomis ir tą liudijančius dokumentus.

2.3 Socialinės paramos politikos institucinės struktūros analizė

Lietuvos Respublikos konstitucija (1992) numato pagrindines piliečių teises į socialinę paramą. Remiantis šiomis nuostatomis formuojami įstatymai ir Vyriausybės nutarimai. Lietuvos Respublikos socialinio aprūpinimo pagrindų įstatymas sudaro socialinio aprūpinimo sistemos pagrindą, greta šios sistemos gali egzistuoti įvairios visuomenės bei privačios socialinio aprūpinimo sistemos. Socialinės paramos sistema paremta atsakomybės pasidalijimu tarp visuomenės, bendruomenių bei asmens. Lietuvos Respublikos seimas ir Lietuvos Respublikos vyriausybė formuoja socialinės paramos politiką, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsako už socialinės paramos sistemos funkcionavimą, stebi kaip yra įgyvendinama valstybinė socialinės paramos politika. Savivaldybės atsako už socialinės paramos teikimą savo teritorijose, organizuoja įstatymuose numatytą, socialinės paramos teikimo, priemonių organizavimą ir įgyvendinimą. Socialinės paramos finansavimo šaltiniai:

1. Valstybės biudžeto tikslinės lėšos;
2. Savivaldybių biudžetų lėšos;
3. Įmonių, organizacijų ir asmenų aukojamos lėšos;
4. Mokesčiai už socialines paslaugas.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija formuoja ir įgyvendina valstybės socialinę politiką, stengiasi užtikrinti kokybiško užimtumo galimybes, visuomenės socialinį saugumą, socialinę sanglaudą bei šeimos gerovę. Strateginiai tikslai: mažinti nedarbo lygį, modernizuoti darbo santykių reglamentavimą, įgyvendinti Užimtumo didinimo programą (2016). Įgyvendinant visas ministerijai suteiktas funkcijas susijusias su socialine parama, įkurtas Socialinės aprėpties departamentas. Jį sudaro 5 skyriai: lygių galimybių skyrius, socialinių paslaugų skyrius, piniginės paramos skyrius, paramos būstui skyrius,

socialinės globos įstaigų skyrius. Departamento tikslas yra užtikrinti tinkamą numatytos politikos įgyvendinimą, ministerijai priklausančiose socialinės apsaugos srityse: lygios galimybės, socialinė integracija, piniginė socialinė parama, valstybės parama būstui įsigyti. Departamento uždaviniai: teikti pasiūlymus, pagal kompetenciją organizuoti paslaugų teikimo organizavimą, koordinuoti sistemos vystymąsi bei veikimą, analizuoti paslaugų būklę bei teikti pasiūlymus savivaldybėms. Piniginės paramos skyriaus tikslai: užtikrinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemos funkcionavimą, reguliavimą ir tobulinimą, vykdyti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemos įgyvendinimo stebėseną. (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016)

Savivaldybės veikla paremta Vietos savivaldos įstatymu. Pagal sprendimų priėmimo laisvę, savivaldybių funkcijos skirstomos į: savarankiškasias, valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms), priskirtosios ir sutartinės. Savarankiškosios funkcijos, tai: ikimokyklinis vaikų ugdymas, vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas, kvalifikacinis mokymas/įgijimas, viešųjų ir sezoninių darbų organizavimas. Savivaldybės įgyvendindamos šias funkcijas gali vadovautis savo iniciatyva, prisiima visišką atsakomybę už šių iniciatyvų įgyvendinimą bei priežiūrą. Bendruomenėje atsiradus naujiems poreikiams, kurie reikalauja tam tikrų veiksmų, pirmiausia į tai turi reaguoti vietos savivalda, pagal įstatymą tokia veikla tai pat priskiriama savarankiškomis savivaldybių funkcijoms. Paskirtosios funkcijos, tai: vaikų, jaunimo, suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas, socialinių paslaugų teikimas, pirminė sveikatos priežiūra. Iš viso paskirtosioms funkcijoms priskirta 27 funkcijos. Įgyvendinant šias funkcijas savivaldybės atsižvelgia į vietos sąlygas ir esamas aplinkybes, vykdymo laisvė yra ribojama įstatymų ir Vyriausybės nutarimų. Priskirtųjų funkcijų savivaldybės negali nevykdyti, reikalaujama skirti bent minimalias lėšas palaikyti bent minimalius standartus. Valstybinės funkcijos, tai valstybės funkcijos perduotos savivaldybėms: socialinių išmokų mokėjimas, kompensacijų skaičiavimas ir t.t. tokių funkcijų yra 21. Savivaldybėms yra skiriamos specialios lėšoms šioms funkcijoms vykdyti bei griežti nustatymai. Sutartinės funkcijos, tai tokio tipo funkcijos, kurių įgyvendinimas pagrindžiamas sutartimis, jos skirstomos į viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijos. Viešojo administravimo funkcijas atlieka savivaldybės taryba, savivaldybės kontrolierius, meras, savivaldybės administracija, tarybos savivaldybės tarnautojai. Viešąsias paslaugas teigia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba fiziniai ir juridiniai asmenys. (Lietuvos savivaldybių asociacija)

Apibendrinant galima teigti, kad savivaldybės, teikdamos socialinę paramą yra glaudžiau susijusios su socialinės paramos gavėjais, nei Socialinės paramos ir darbo ministerija. Jos organizuoja asmenų priėmimo sistemą, asmens pajamų bei turto tikrinimą, nustato socialinės paramos išimties tvarka teikimą. Pagrindinės socialinių paslaugų valdymo institucijos yra:

1. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija – įgyvendina valstybės socialinių paslaugų politiką;

2. Savivaldybės – atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams, planuoja ir organizuoja socialines paslaugas, kontroliuoja bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę;

3. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos - Socialinių paslaugų priežiūros departamentas vertina, prižiūri ir kontroliuoja socialinių paslaugų kokybę).

Apibendrinant skyrių, galima išskirti keletą piniginės socialinės paramos teikimui reikšmingų akcentų. Šalys tapdamos Europos Sąjungos narėmis priima ir sąjungos numatytas direktyvas bei įsipareigoja jas vykdyti. Tokiu būdu siekiama, kad visose sąjungai priklausančiose šalyje būtų suvienodinti įvairių politinių sričių kriterijai. Tai liečia ir socialinės paramos sistemą. Kiekviena šalis formuodama savo socialinės paramos sistemą remiasi Europos Sąjungos direktyvomis, tačiau tas direktyvas taiko prie šalies poreikių bei esamų ekonominių galimybių. Lietuvoje socialinės paramos sistema yra kintanti ir nuolat tobulėjanti ypatingai laikotarpiu nuo 2012 iki pat dabar. Nepaisant patirtų sunkumų, kuriant socialinės paramos sistemą sudėtingais valstybei laikotarpiais (atgavus nepriklausomybę, ekonominių krizių metu), socialinės politikos principai ir tikslai žengia pirmyn. Už tinkamą socialinės paramos politikos įgyvendinimą bei formavimą, atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Socialinės aprėpties departamentas teikia pasiūlymus, organizuoja paslaugų teikimą, teikia pasiūlymus savivaldybėms, kurios savo ruožtu organizuoja bei koordinuoja socialinės paramos teikimą, per atitinkamus skyrius bei poskyrius (socialinės paramos skyrius, piniginės socialinės paramos poskyris). Savivaldybės turi geriausią galimybę pamatyti bei išanalizuoti realią padėtį susijusią su socialinės paramos teikimo bei reikalingumu.

3. PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS PRIEMONIŲ KAUNO MIESTE TYRIMAS

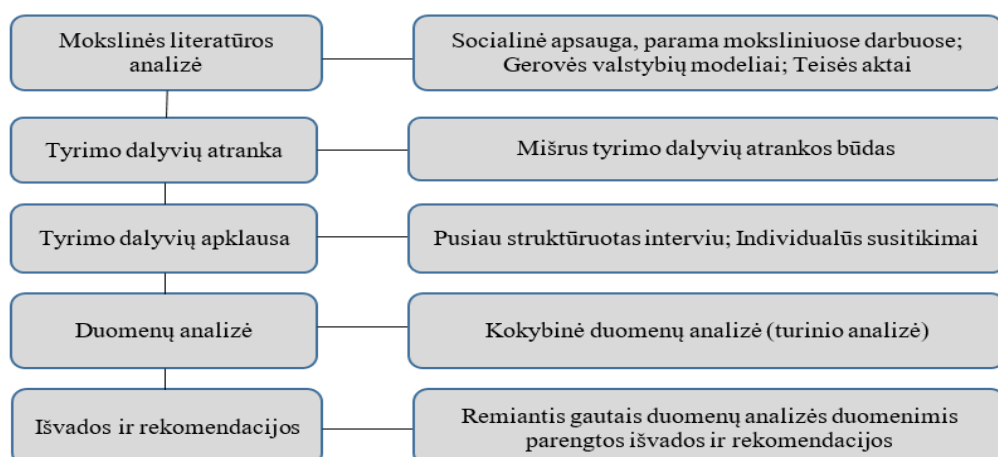
Siekiant įvertinti, kaip piniginė socialinė parama įgyvendinama Lietuvoje, o šiuo konkrečiu atveju Kauno mieste, buvo atliktas kokybinis tyrimas. Pasitelkiant pusiau struktūruoto interviu metodą buvo bendraujama su ekspertais dirbančiais socialinės paramos srityje. Gauta tyrimo medžiaga buvo analizuojama ir vertinama remiantis, Vyriausybės nustatytais kriterijais vertinant ministerijų vykdomas programas. Taip pat buvo atsižvilta ir į piniginės socialinės paramos teikimo principus.

3.1 Tyrimo metodologija

Tyrimo tipas. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Tokio tipo tyrimui būdingas suvokimo siekis per individualią arba kolektyvinę patirtį, ieškomi tam tikri bruožai, kurie padėtų suvokti situaciją arba tiriamą reiškinį, pasitelkus analizės metodą gaunamas bendras ir išsamus vaizdas (Bitinas, Rupšaitė, Žydžiūnaitė, 2008). Kokybinis tyrimas nėra priklausomas nuo hipotezės, todėl pasižymi lankstumu bei indukcine analize. Lankstumas apibūdina kokybinį tyrimą kaip nevaržomą griežtų standartų ir tinkamą įvairioms aplinkoms (Kardelis, 2002). Remiantis Tidikiu (2003) kokybinio tyrimo centrinis objektas yra individas ir jo patirtys, bei procesas ir iš jo kylančios pasekmės. Atsižvelgiant į kokybinio tyrimo galimybes, šis tyrimo metodas buvo pasirinktas kaip optimaliausias metodas norint išsiaiškinti piniginės socialinės paramos priemonių įgyvendinimo sistemą bei jos veikimą Kauno miesto savivaldybėje.

Tyrimo struktūra. Surinkti duomenys iš mokslinių straipsnių, mokslininkų darbų bei tyrimų, susijusių su piniginės socialinės paramos sistema, jie analizuojami ir pateikti tiek teorinėje, tiek ir praktinėje darbo dalyse. Toliau buvo vykdomas bendradarbiavimas su socialinę paramą vykdančia organizacija Kauno mieste, tyrimo dalyvių atranka bei apklausa. Gauti duomenys išanalizuoti, pateiktos išvados bei rekomendacijos (žiūrėti paveikslas 4. Tyrimo struktūros modelis).

4 paveikslas. Tyrimo struktūros modelis

Tyrimo duomenų rinkimo metodas. Tyrimo duomenų rinkimui buvo panaudotas pusiau struktūruoto interviu metodas. Tokio tipo metodas leidžia individualiai bendrauti su tiriamaisiais, esant poreikiui keisti temos kryptį, bei užduoti papildomus klausimus, tyrėją dominančius temomis. Tokiu būdu tyrimo dalyviui sukuriama neįpareigojanti atmosfera, kuomet pats dalyvis gali pateikti papildomos informacijos tyrėjui (Bitinas, Rupšaitė, Žydžiūnaitė, 2008). Tidikis (2003) pateikia pusiau struktūruoto interviu privalumas ir trūkumus (lentelė 5. Pusiau struktūruoto interviu metodo privalumai ir trūkumai).

6 lentelė. Pusiau struktūruoto interviu metodo privalumai ir trūkumai

Privalumai	Trūkumai
Lankstumas. Tyrėjas laisviau konstruoja klausimus, gauna daugiau informacijos iš papildomų klausimų.	Nemažai išteklių reikalaujantis metodas. Prarandama laiko, reikia papildomos pagalbos.
Situacijos kontroliavimas. Kontroliuojama temos kryptis, interviu eiga, galimybė domėtis dominančia informacija	Subjektyvumas. Tyrėjo asmeninė patirtis bei suvokimas gali paveikti informacijos suvokimą.
Didesnė tikimybė gauti atsakymus. Žodinė raiška kur kas išsamesnė, taip pat bendraujant stebima neverbalinė kalba.	Anonimiškumo trūkumas. Tyrėjas žino realią informaciją susijusią su tyrimo dalyviu.
Papildoma informacija. Atsiskleidžia per dalyvių pasakojimus, kurie nebūtinai susiję su tema.	

Šaltinis. Sudaryta autorės remiantis Tidikis (2003) socialinių mokslų tyrimų metodologija

Interviu klausimai buvo sudaryti atsižvelgiant ir į Vyriausybės nustatytus kriterijus vertinant ministerijų vykdomas programas bei piniginės socialinės paramos teikimo principus. Kriterijai:

Efektyvumas – naudojant turimus išteklius, siekiamas kiek įmanoma geriausias rezultatas.

Lankstumas – sistemos sugebėjimas prisitaikyti prie poreikių iškilus nenumatytoms problemoms.

Lygios galimybės – socialinė parama turi būti prieinama nepaisant į asmens lyties, tautybės, rasės, tikėjimo ir t.t.

Naudingumas – vertinama kiek vykdoma politika prisideda prie poreikių tenkinimo.

Prieinamumas – sąlygos sudarytos asmeniui pasinaudoti paslaugomis, gauti reikiamą informaciją.

Rezultatyvumas – planuotų ir pasiektų rezultatų vertinimas.

Savalaikiškumas – paslaugų suteikimas tinkamu laiku, kuomet parama suteikiama dar nesulaukus pasekmių.

Viešumas – tinkamas informacijos kiekis visuomenėje apie teikiamas paslaugas bei galimybes jomis pasinaudoti.

Tyrimo ribotumai. Tyrimo metu apklausti socialinės paramos skyriuje dirbantys specialistai, darbuotojų darbo patirtys skyrėsi netik darbo patirties ilgumu metais, bet ir susiduriant su įvairiomis situacijomis, tai sąlygojo nevienodą interviu laiko trukmę. Laiko trukmei įtakos turėjo ir asmeninės darbuotojų savybės. Į intravertiškumą linkę asmenys atsakinėjo trumpai ir aiškiai, nerodė noro praplėsti savo atsakymų ar pateikti papildomos informacijos. Dar vienas veiksnys, kuris trikdė tyrimo eigą tai tinkamos aplinkos įstaigose nebuvimas. Socialinės paramos skyriuje darbuotojai dirba po kelis, laisvalaikio kambarys itin mažas, todėl interviu buvo imami pereinamajame kabinete, tai paveikė įrašų kokybę bei dažnai neleido susikoncentruoti interviu dalyviams.

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliktas 2016 metų spalio ir gruodžio mėnesiais. Tyrimo metu buvo kalbėtasi su 9 ekspertais dirbančiais socialinės paramos skyriuje. Interviu trukmė buvo nuo 15 iki 47 minučių. Kiekvienas ekspertas priklausomai nuo patirties bei asmeninių būdo savybių į klausimus atsakinėjo skirtingai, nuo lakoniškų ir trumpų atsakymų iki ilgų ir išplėstų. Tiek įstaigos darbuotojai tiek ir vadovybė bendravo geranoriškai, tačiau dėl didelio užimtumo tyrimas truko ilgiau nei planuota. Interviu metu buvo paaiškinamas tyrimo tikslas, taip pat suteikti kontaktai esant poreikiui vėliau susipažinti su tyrimo rezultatais.

Tyrimo dalyvių atranka. Buvo apklausti 9 ekspertai, pasirinkta patogioji tikslinė atranka remiantis iš anksto numatytais kriterijais. Kriterijai: ekspertas dirbantis socialinės paramos skyriuje, tiesiogiai dirbo/dirba piniginės socialinės paramos poskyryje, darbo patirtis ne mažiau nei 5 metai.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo laikomasi savanoriško dalyvavimo, konfidencialumo, pagarbos asmeniui principų. Taip pat buvo suteikta visa informacija apie tyrimą neslepiant kam ir kaip bus naudojama tyrimo medžiaga.

3.2 Kokybinio tyrimo duomenų analizė

Tyrimo metu buvo apklausti 9 ekspertai, einantys vyresniųjų specialistų pareigas, dirbantys socialinės paramos skyriuje. Ekspertai pasirinkti iš dviejų poskyrių, tai socialinės piniginės paramos poskyris bei klientų aptarnavimo poskyris, abiejų poskyrių darbas tiesiogiai susijęs su piniginės socialinės paramos skyrimu. Interviu metu buvo užduodami iš anksto paruošti klausimai susiję su socialine politika, socialinės paramos sistema, piniginės socialinės paramos įgyvendinimu Lietuvoje bei Kauno miesto savivaldybėje. Interviu pradžioje buvo užduoti keli demografiniai klausimai apie ekspertų amžių, pareigas, išsilavinimą bei darbo patirtį, jų rezultatai pateikti 7 lentelėje.

Informanto indentifikavimas	Pareigos	Amžius	Išsilavinimas	Darbo patirtis
Ekspertas 1	Socialinės paramos skyriaus vedėja	60	Aukštasis universitetinis	16 metų
Ekspertas 2	vyresnysis specialistas	38	Aukštasis universitetinis	12 metų
Ekspertas 3	vyresnysis specialistas	56	Aukštasis universitetinis	24 metų

Ekspertas 4	vyresnysis specialistas	61	Aukštasis universitetinis	13 metų
Ekspertas 5	vyresnysis specialistas	29	Aukštasis universitetinis	6,5 metus
Ekspertas 6	vyresnysis specialistas	31	Aukštasis universitetinis	5 metus
Ekspertas 7	vyresnysis specialistas	54	Aukštasis universitetinis	14 metų
Ekspertas 8	vyresnysis specialistas	33	Aukštasis universitetinis	10 metų
Ekspertas 9	vyresnysis specialistas	67	Aukštasis universitetinis	12 metų

7 lentelė. Ekspertų demografiniai duomenys

Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, visi tyrime dalyvavę ekspertai yra įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir užima vyresniojo specialisto pareigas. Lentelėje nenurodyta, tačiau ekspertai apibūdindami savo pareigas institucijoje nurodė, jog jie užima valstybės tarnautojų pozicijas. Socialinės paramos skyriaus vedėja nurodė, jog yra siekiama, kad visi savivaldybės darbuotojai įgytų valstybės tarnautojo statusą. Ekspertų amžius siekia nuo 29 iki 67 metų, kaip galima pastebėti dauguma ekspertų yra vyresnio amžiaus. Pinginės socialinės paramos poskyryje dirbantys specialistai vertina gautas paraiškas paramai gauti, tai yra tikrina informaciją apie asmens pajamas bei turtą informacinėje sistemoje. Šių specialistų darbą sudaro 70 procentų paraiškų vertinimas ir tik 30 procentų bendravimas su klientais. Seniūnijose dirbantys specialistai tiesiog bendrauja su paramos gavėjais, priima prašymus bei juos persiunčia į socialinės paramos skyrių. Šie specialistai daugiausiai susiduria su paramos gavėjais, todėl geriausiai gali juos apibūdinti, taip pat jie yra pirmieji, kurie gali pareikšti įtarimus dėl bandymo sukčiauti prašant socialinės paramos.

Vienas pirmųjų klausimų, susijusių su socialine politika, buvo apie tai kaip ekspertai vertina socialinės paramos politiką Lietuvoje. Šioje vietoje ekspertų atsakymai nebuvo itin ryžtingi, pokalbio metu jautėsi abejonės, bei nepasitikėjimas savo reiškiamu nuomone. Politinė sistema buvo įvertinta septyniais balais iš dešimties, ką galima vertinti, kaip gana neblogą pasiekimą, atsižvelgiant į nuolatinę visuomenės kritiką socialinės politikos atžvilgiu. Palankiai įvertintas judėjimas į priekį, įstatymų pataisos atsižvelgiant į esamą padėtį. Vienas dažniausių nusiskundimų, socialinės paramos politikos atžvilgiu, įvardijimas kaip paramos teikimas „*ne tiems, kuriems to reikia*“. Po 2014 metais priimtų pataisų dėl piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams, tvarka gaunant piniginę socialinę paramą sugriežtėjo, tačiau to vis dar nepakanka, kad būtų tinkamai skirstoma parama.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip vertinate socialinės paramos politiką Lietuvoje?</i>
I ekspertas	„Dešimtbalėje sistemoje aš socialinės politikos vykdymui statyčiau septynetą, tvirtą <...> permamos nedavė aiškaus pasikeitimo.“
II ekspertas	„Oj net nežinau <...> teoriškai tai gal ir norėtų skatinti žmones įsidarbinti, bet yra daug smulkmenų, žmonių taip lengvai neįdarbinsi <...> visada spragų lieka, visada yra tokių kurie visada gaus tą paramą.“
III ekspertas	„Politika tokia buvo kaip čia pasakyti....kad užsiauginot tokią kartą kuri nenori nieko daryt nieko dirbt, nori gyvent iš pašalpų <...> ir dabar tų žmonių vaikai jau eina pas mano koleges. <...> pati politika nelabai pasikeitė, gavėjų buvo daug mažiau ir ne tokie agresyvūs.“

IV ekspertas	„Manau, kad ta politika ne tokia kokia turėtų būti.“
V ekspertas	„Sunkiai, labai daug neteisybės, nes dažniausiai tiems kam tikrai reikia negauna tos pagalbos <...> įstatymas sudėtingas ir kai kuriose vietose kvailas.“
VI ekspertas	„Šiaip įstatymą keičia griežtina.“
VII ekspertas	„Gal patenkinamai, jeigu taip jau <...> nu kažkiek gal yra pagerėjusi.“
VIII ekspertas	„Manau, kad teigiama, ji yra šiaip teisės aktų reglamentuota...ir aišku tas reglamentavimas laikui bėgant keičiasi.“
IX ekspertas	„Žymiai pagerėjusi padėtis, ir parama yra dabar skiriama tikrai tiems, kuriems jau reikia.“

8 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos politika Lietuvoje

Kalbėdami apie piniginę socialinę paramą ekspertai pasisakė vieningai. Piniginė socialinė parama yra reikalinga ir net, kai kuriais atvejais būtina. Buvo minima tai, kad Lietuvą vertinant pagal Europos standartus, ji yra pakankamai žemoje padėtyje, vystant ir teikiant piniginę socialinę paramą. Pagrindiniais piniginės socialinės paramos trūkumais buvo įvardinti šie aspektai: per maža piniginė socialinė išmoka, trūksta kontrolės įgyvendinant paramos teikimą, valstybės politika socialinių reikalų srityje nuolat keičiasi, nepastebint pasekmių, asmenys neskatinami įsidarbinti, neskatinamas funkcionalios šeimos kūrimas. Ypatinę susirūpinimą ekspertai išreiškė dėl nesugebėjimo tinkamai kontroliuoti paramos teikimo ir panaudojimo procesų, jų nuomone norint gauti piniginę socialinę paramą, pareiškėjų pateikti duomenys turėtų būti tikrinami išsamiau, tam reikia leidimo tikrinti ne tik pajamas, bet ir gyvenimo kokybę.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip vertinate piniginės socialinės paramos politiką ir jos efektyvumą Lietuvoje?</i>
I ekspertas	„<...> pagal Europos standartus mes esam beveik pabaigoj pagal mokamą piniginę socialinę paramą <...> piniginės paramos būtinai reikia ir būtinai, nes nepaisant to, ką žmonės galvoja apie tuos paramos gavėjus yra tokių kuriems tikrai labai reikia.“
II ekspertas	„<...> tai neskatinama žmonių įsidarbinti <...> jie naudojasi ta galimybe ir visada bus išlaikomi, nors pačios paramos ir reikia, nes yra tokių kuriems tikrai reikia tų pinigų.“
III ekspertas	„Ne išimti tos piniginės paramos negalima, nes yra tokių žmonių, kuriems reikės tos pagalbos visą gyvenimą. Labiau reikėtų kreipti dėmesį į šeimas, kurios dar kapstosi bet jau negali gaut tos paramos <...> reikia orientuotis į normalias ir vidutines šeimas.“
IV ekspertas	„Tos paramos reikia, bet valstybė patiria didelę įtampą dėl šitų lėšų, kurias skiria <...> iš principo parama reikalinga, bet reikia dar gerai įvertinti kaip tinkamai teikti tą piniginę paramą.“
V ekspertas	„Yra įvairių atvejų kada reikia tos paramos, todėl manau kad panaikinti tą piniginę paramą būtų netikslinga <...> išgyventi iš 102 eurų yra sunku ir nežinau kaip jie išgyvena, bet padidinti pašalpų taip greit negalima, nes norinčių bus labai daug <...>“
VI ekspertas	„Jinai turi būti, jinai turi būti, ta prasme jinai turėtų būti skiriama tik tiems, kuriems tikrai reikia.“
VII ekspertas	„Reikalinga, visokių situacijų būna, kada tikrai reikia paramos.“

VIII ekspertas	„Čia vienareikšmiškai negalima spręsti, kad tai yra pratinimas. Piniginė parama yra reikalinga, visos valstybės tai taiko, negalime žmogaus patikti <...> bet palikti žmones be paramos yra negerai.“
IX ekspertas	„Reikia, tos paramos, tik, kad labai maža ji.“

9 lentelė. Ekspertų vertinimas, piniginės socialinės paramos politika ir efektyvumas Lietuvoje

Socialinė politika, kaip ir kitos politikos rūšys yra neatsiejama mūsų valstybės dalis. Šios politikos tikslas padėti žmonėms, skatinti solidarumą, kiekvienas yra atsakingas už gerovės kūrimą bei palaikymą. Ekspertų nuomone didžiausią poveikį dėl piniginės socialinės paramos politikos jaučia, paramų gavėjai. Jų gyvenimo eiga bei kokybė priklauso nuo teikiamos paramos. Didėjant piniginei paramai pastebima, kad daugėja ilgalaikių bedarbių. Padidėjus minimaliam darbo užmokesčiui dalis paramos gavėjų nebeteko teisės gauti piniginę paramą, taip juntamas tiesioginis poveikis. Atsižvelgiant į įvairias pataisas bei nutarimus, paramos gavėjams tampa sudėtingiau arba lengviau pretenduoti į piniginę paramą, nuo paramos prašytojų skaičiaus priklauso, kiek pinigų savivaldybės turės išleisti ir kiek lėšų reikės iš valstybės biudžeto. Taigi galima sakyti, kad šios politikos vykdymas paliečia visus visuomenės narius, tik poveikis vienoms visuomenės grupėms jaučiamas iškart ir tiesiogiai, o kitoms ne iškart ir ne taip tiesiogiai.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kam ši politika daro didžiausią poveikį?</i>
I ekspertas	„Tai viskam daro. Didžiausią aišku įtaką turi tiems gavėjams, kuo mažesnė socialinė pašalpa, tuo sunkiau išgyvent <...> tokia socialinės paramos sistema, kad ir kokia maža vis tiek neskatina tų žmonių dirbti, tai galima sakyti, kad tokia sistema formuoja gausenę gavėjų kartą.“
II ekspertas	„Daugiausiai naudos turi pašalpų gavėjai, manau, o ten dėl poveikio... galima sakyti, kad sumažėjo asmenų, kurie prašo pašalpų.“
III ekspertas	„Nu ką žinau, pagrindas tai, kai keičiasi politika, tai keičiasi sąlygos ir tiems kas ją gauna.“
IV ekspertas	„Poveikį...poveikį daro tiems asmenims, kuriems yra teikiama socialinė parama <...> jei globaliai, tai piniginei parama yra gana didelė našta, tarkim valstybei ir savivaldybėms, o tuo pačiu ir mums, nes realiai galima didinti pensijas ir remti tikrai vargingus žmones, o dabar daug išlaikytinių.“
V ekspertas	„<...> gal daugiausiai tai šeimoms turi įtakos, nes vis tiek jiems yra svarbu tas faktas ar gaus tą paramą ar ne.“
VI ekspertas	„Nepasiturinčioms šeimoms.“
VII ekspertas	„Naudingiausia tai tiems, kurie nei dirba nei nori dirbt, bet efektas tai jaučiasi mums visiems.“
VIII ekspertas	„Mano darbe, kadangi aš dirbu su vaikų rūpyba, tai didžiausią gal poveikį ar įtaką, piniginei parama turi šeimoms, kurios globoja, taip ir vaikams, nes jei nebūtų piniginės paramos, tuomet kažin ar labai daug asmenų imtųsi globos.“
IX ekspertas	„Tiems kas gauna ją, manau.“

10 lentelė. Poveikio vertinimas

Savarankiškumo funkcijos suteikimas savivaldybėms, ekspertų buvo įvertintas nevienodai. Savivaldybės yra per didelės tam, kad būtų galima tikslingai nustatyti paramos teikimo būtinumą. Kauno miesto savivaldybėje gyvena daugiau nei 304 tūkstančiai gyventojų, 2015 metais gauti piniginę socialinę

paramą kreipėsi 15242 asmenys ir 9707 šeimos. Norint objektyviai įvertinti paramos teikimo būtinumą, to padaryti tiesiog neįmanoma, kadangi tiesiogiai patikrinti tokį kiekį prašymų darbuotojai negali ir tam nėra konkrečios institucijos. Ekspertų nuomone savarankiškumo funkcijos suteikimas, labiausiai pasiteisino mažesnėse savivaldybėse, kuriose nedidelis gyventojų skaičius. Tokią savo nuomonę jie pagrindė tuo, kad mažesnėje teritorijoje su mažiau gyventojų, asmenys vieni kitus pažįsta, todėl nuslėpti nelegalias pajamas arba tikrąją turtinę padėtį yra sudėtingiau. Taip pat mažesnės bendruomenės yra labiau linkusios pranešti apie galimus piktnaudžiavimo atvejus. Teigiamas šios pertvarkos aspektas, tai, kad savivaldybės pačios gali kontroliuoti lėšų paskirstymą ir likusių lėšų nereikia gražinti į valstybės biudžetą. Į teiginį, kad po 2012 metų pertvarkos sumažėjo paramos gavėjų, buvo atsakyta, kad būtų klaidinga manyti, jog tik šios pertvarkos dėka atsirado žymus pasikeitimai, kadangi tuo pačiu metu buvo gana stipriai sugriežtintas ir piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip vertinate, 2012 metų socialinės paramos įstatymo pataisas kuomet savivaldybėms suteikta savarankiško, socialinės paramos, teikimo funkcija?</i>
I ekspertas	„<...> šitą nulėmė lėšų taupymas. Buvo siekiam efektyvumo. <...> aš nemanau, kad šitas dalykas pasisekė pilnumoj, nes sunku vertinti kas įvyko mažuose miesteliuose ir kas vyksta dideliame mieste, sunku patikrinti informacijos tikrumą.“
II ekspertas	„Šiaip tai pasiteisino, kiek girdėjau tai mažesnėse savivaldybėse, mes tos didžiosios, kaip mes tai vis tiek nesumažinsim to skaičiaus, bet tas sugriežtinimas tai pasiteisino, nes nemaža dalis ir nebeatėjo.“
III ekspertas	„Nepasiteisino, bent jau mūsų savivaldybėje, tie pinigai kurie liko, tai nepanaudoti kažkokiems socialiniam reikalams, programai <...> mes nežinom, mums niekas nesako kur panaudotos likusios lėšos, gal valdžia ir žino, bet mums niekas nesako <...> pas mus savivaldybėje nepasiteisino.“
IV ekspertas	„Sakyčiau, kad padėtis gerėja, neblogėja, bet turėtų dar keistis. Rezultatai ne tokie kokių laukėm <...> pati sistema turi keisti, žmogus pildo milžinišką prašymą. Formos neatitinka <...> miesto gyventojas turi pildyti apie kviečių ir javų derlius.“
V ekspertas	„Kauno mieste yra sudėtinga tai padaryti ir pamatyti, kurioms šeimos ir asmenims reikia tos paramos.“
VI ekspertas	„Sunku pasakyti tas pasiteisino...sutaupyta lėšų, sumažėjo gavėjų, sunku pasakyti, nes ir įstatymas sugriežtintas.“
VII ekspertas	„Taip ten, kokiose kaimuose...tuos žmones pažįsta, jie žino, gali viską įvertinti...o dideliame ką mes galim <...>“
VIII ekspertas	„Dėk savarankiškų funkcijų. Iš tikrųjų, tai matot pasiteisino, nors nemanau, kad iš esmės, na apie socialinę pašalpą jums vedėja skyriaus daugiau papasakojo, bet iki tol buvo teisiškai reglamentuota teikiama pagal įstatymus <...> pasiteisino gal ta prasme, kad savivaldybės gal kažkokių naujų formų teikimo sugalvojo.“
IX ekspertas	„Čia lyg tai...na čia labai daug nesikeitė“

11 lentelė. Ekspertų vertinimas, 2012 socialinės paramos įstatymo pataisos

Socialinė parama apima ne tik piniginę socialinę paramą, bet ir daugelį kitų paramos rūšių. Vertinant ekspertų pasisakymus, socialinę paramą galima apibūdinti kaip valstybės pagalbą asmeniui, suteikiamą, kuomet asmuo patiria tam tikrų problemų. Visi kalbėdami apie socialinę paramą, vieningai

minėjo du žodžius, tai „parama“ ir „pagalba“. Taip pat pabrėžė, kad „parama“ ir „pagalba“ teikiama kaip priemonė esant būtinybei ir neturėtų būti suvokiama kaip valstybės prievolė išlaikyti savo darbingus, bet nedirbančius piliečius.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kas yra socialinė parama?</i>
I ekspertas	„Ta tikraja žodžio prasme, tai yra parama žmogui, kai jį ištinka kažkokia nelaimė ir jis negali, jau pats savęs išlaikyti, tada kreipiasi į seniūnijas ir savivaldybes, prašydamas pagalbos <...> bendrai galima sakyti, kad tai yra teisiškai apibrėžtos priemonės, kuriomis valstybė apsaugo savo žmones.“
II ekspertas	„<...> čia kaip apibrėžti? Tai pagalba, sakyčiau žmogui.“
III ekspertas	„Piniginės pašalpos, tai tokia parama ir yra.“
IV ekspertas	„Socialinė parama, tai tam tikros formos parama žmogui įvertinus jo pajamas ir turtą ir jeigu pagal įstatymą atitinka visa informacija, žmogui suteikiama ta parama <...> socialinės paramos sistemą reikia keisti iš pat šaknų.“
V ekspertas	„Jei aplamai tai socialinė parama gali būtų ir nepiniginė, lankymas namuose, parama mokiniams...tai pagalba blogiau gyvenantiems.“
VI ekspertas	„Tiesiog pagalba žmogui, gali būti, kad žmogus dirbo visą laiką, o po to neteko darbo.“
VII ekspertas	„Pagalba, pagalba žmogui.“
VIII ekspertas	„Jeigu, apibrėžti, kaip moksliskai, tai nėra taip lengva, bet bendru principu, tai pagalba arba parama asmeniui atsidūrusiam kažkokiame situacijoje, kada reikalinga būtinai piniginė parama.“
IX ekspertas	„Nežinau aš kaip čia išsireikšti.“

12 lentelė. Socialinė parama

Jokia politinė sistema nebus veiksminga be galiojančių teisės aktų, kurie reglamentuoja teises, pareigas, veikimo principus. Kiekviena įstaiga vadovaujasi tam tikrais teisės aktais. Kauno miesto savivaldybės socialinės paramos skyriaus veikia vadovaudamasis Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, ministrų įsakymais, Kauno miesto savivaldybės tarybos nutarimais. Kalbant apie piniginę socialinę paramą, ekspertai išskyrė vieną svarbiausių teisė aktų tai „*Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą*“. Įstatyme numatyta piniginės paramos dydis, išmokėjimo būdai, teikimo terminai, sąlygos norint gauti piniginę paramą, taip pat paramos tikslai, piniginės socialinės paramos nutraukimas. Taip pat nemažiau svarbus yra ir „*Piniginės socialinės paramos Kauno miesto savivaldybės nepasiturintiems gyventojams teikimo tvarkos aprašas*“. Apraše sukonkretintos savivaldybės ir paramos gavėjų pareigos bei teisės, įvardintos konkrečios organizacijos (Kauno švara, Kauno energija ir t.t.) susijusios su pinigine socialine parama.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kokie yra pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys socialinės paramos teikimą Lietuvoje?</i>
I ekspertas	„Mes dirbam pagal šiuo metu galiojančius įstatymus, nors kas kart būna, kad juos pataiso ir reikalavimai pasikeičia <...> pagrindas yra piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas, dar yra mokinių paramos, išmokos dėl mirties, bet pagrindė tai mums aktualiausias piniginės socialinės paramos

	nepasiturintiems gyventojams įstatymas, o įstaiga tai vadovaujasi savivaldos įstatymais, administravimo įstatymais, vidaus taisyklės.“
II ekspertas	„<...> piniginės paramos skyrių tai pats svarbiausias, toks kaip įstatymas tai piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas.“
III ekspertas	„Pagrindiniai, tai šitas nepasiturintiems gyventojams įstatymas, mūsų darbą reguliuoja ne vienas įstatymas, nes vienu mes vadovaujamės, o kiti nusako mūsų pareigas ir teises.“
IV ekspertas	„Oj, tai mes dirbam pagal vyriausybės numatytus įstatymus, čia aplamai ar kas liečia paramos teikimą? Tada mūsų pagrindinis įstatymas yra piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas.“
V ekspertas	<i>(interview metu klausimas nebuvo užduotas)</i>
VI ekspertas	„Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems įstatymas, dabar va rugsėjo 28 vėl pakeitė.“
VII ekspertas	„Dirbam pagal bendras taisykles, kokios numatytos ir įstatymuose ir savivaldybių.“
VIII ekspertas	„Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas“
IX ekspertas	„Priėmime, tai svarbiausia piniginės paramos nepasiturintiems įstatymas, aišku čia jis nuolat keičiasi, bet principai tai tie patys lieka.“

13 lentelė. Teisės aktai reglamentuojantys socialinės paramos teikimą

Piniginę socialinę paramą sudaro, pinigines išmokos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijos. Ekspertai nurodė, kad klaidinga manyti, jog šios dvi paramos rūšys visada teikiamos kartu. Galima kreiptis gauti tik piniginę socialinę paramą arba tik kompensaciją už būsto išlaikymo išlaidas. Dėl pastarųjų į pinigines socialinės paramos skyrius dažniausiai kreipiasi pensinio amžiaus asmenys. Ekspertų nuomone, tai, jog pagyvenę asmenys turi lankytis socialinės paramos skyriuose ir prašyti pagalbos, žeidžia žmogaus orumą. Jų nuomone būsto išlaikymo išlaidos turėtų būti automatiškai kompensuojamos asmeniui sulaukus pensinio amžiaus. Tokiu atveju asmenys nepatirtų tiek fizinių, tiek emocinių nepatogumų, kas tris mėnesius lankydamiesi socialinės paramos skyriuose. Taip pat buvo išreikšta nuomonė, jog pinigines socialinės paramos teikime turėtų nelikti dualizmo, tai yra piniginė parama neteikiama be kompensacijų ir atvirkščiai, tačiau šiaip nuomonei pritarė tik vienas iš ekspertų.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kas sudaro pinigine socialine parama?</i>
I ekspertas	„Išmokama pinigais ir būsto šildymo, karšto ir šalto vandens kompensacijos ir dar yra dalis kai kuriais atvejais mokama pinigine pašalpa puse į rankas ir kita dalis į kortelę maisto produktams.“
II ekspertas	„Tai pašalpa ir kompensacijos būsto.“
III ekspertas	„ Pagrindė, tai tie pinigai kur kas mėnesį perveda ir kompensacijos. Būna, kad vieni gauna tik pinigus, o kiti tik kompensacijas <...> galima ir taip.“
IV ekspertas	„Mes skiriam tik piniginę socialinę paramą, kompensacijos nors ir netiesiogiai išmokamos yra taip pat piniginė socialinė parama.“
V ekspertas	„Pašalpa ir kompensacijos.“
VI ekspertas	„Rizikinės šeimos gauna tą piniginę ir netiesioginę piniginę paramą, tai grynais pinigais jiems išmokama ir dar puse į kortelę.“
VII ekspertas	„Tai pensininkai pavyzdžiui gali gauti tik kompensacijas <...>“

VIII ekspertas	„Mūsų atveju, tai pinigines išmokos, pervedamos į sąskaitą.“
IX ekspertas	„Pašalpa ir kompensacijos už šildymą, o kitų ten dėl mokinių tai irgi kreipiasi, bet čia grynais nemoka jau.“

14 lentelė. Piniginė socialinė parama

Kalbant apie kreipimąsi dėl pinigines socialinės paramos ekspertai vieningai vardijo procedūras, kurias asmuo turi atlikti kreipdamasis į pinigines socialinės paramos skyrius. Įdomiausias pasisakymas tyrimo metu, buvo eksperto, turinčio didžiausią darbo patirtį, apie tai, ką asmuo turėtų padaryti prieš kreipdamasis dėl socialinės paramos.

- Gerai pagalvoti ir įvertinti savo pajamas bei gyvenimo būdą.
- Susivokti ar socialinė parama yra vienintelis ir paskutinis būdas padėsiantis išspręsti esamas problemas.
- Nepamiršti, kad socialinė parama skiriama esant būtinybei, kuomet iškyla tam tikra rizika, ir tik tam tikram laikotarpiui.

Prieš tiesioginį ėjimą į socialinės paramos skyrių ar poskyrius, derėtų perskaityti informaciją pateiktą Kauno miesto savivaldybės internetiniame puslapyje, jeigu tokios galimybės nėra tuomet pasiteirauti, dėl privalomų dokumentų telefonu, taip pat išvengiant nereikalingų laiko sąnaudų.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kokių dokumentų reikia kreipiantis dėl socialinės paramos?</i>
I ekspertas	„Jeigu žmogus galvoja, kad jam tikrai priklauso, tai skyriuje visada galima pasiskambinti, bet jei atėjo tiesiog taip, tai turi turėti pasą, gimimo liudijimus šeimos narių <...> mes tikriname įvairiuose bazėse ir tada matom ar žmogus turi tą teisę <...> iš šeimos kreipiasi vienas asmuo <...>“
II ekspertas	„Pasas, pirmiausia, tada deklaruojama gyvenamoji vieta, pajamos... dar reikia kad būtų darbo biržoje registruotas <...> užpildo prašymą ir viskas, o mes tikrinam <...> daug reikalų yra su dokumentais, ypač jei dar turi turto tai reikia daug informacinių bazių patikrinti.“
III ekspertas	„Prieš kreipiantis gerai pagalvoti kokias pajamas turit <...> jeigu niekur nedirba ir nieko neveikia reikia registruotis darbo biržoje. Ir dar jei dirba nepilnu etatu reikia pajamų pažymos už tam tikrą laikotarpį.“
IV ekspertas	„Manau, kad senyvo amžiaus žmonės išvis neturėtų eiti ir prašyti, reikėtų jiems iškart skirti tas kompensacijas kaip pensininkas <...> didžiulė prašymo forma, laiko švaistymas.“
V ekspertas	„Jeigu dėl kažko negauto tos paramos tai galima kreiptis išimties tvarka <...> mes nežinom ar asmenys išimties tvarka gauna tą paramą.“
VI ekspertas	„Visų pirma, jisai su savo asmens dokumentu, seniūnijoje pagal gyvenamą vietą ir darbuotojas įvertina jo padėti ir jeigu jis turi teisę tada darbuotojas priima jo prašymą.“
VII ekspertas	„Priklauso, nuo to kokia yra asmens padėtis, jeigu dirbantis kažkiek, jau reikia pažymos iš darbo, jeigu ligonis ar neįgalus vėl reikia pažymos, čia negali pasakyti, kad reiks to ar to.“
VIII ekspertas	„Tai neatsieja dalis, prašymų ir dokumentų pateikimas <...> yra tam tikrų situacijų kuomet žmogus privalo pateikti specialius dokumentus įrodančius jo teisę gauti socialinę paramą.“

IX ekspertas	„Kartais ateina išvis nieko neturi net paso, tai čia pradžioj visada pasiimti tuos dokumentus, kurie parodytų, kad esi Lietuvos pilietis ir pagal tuos duomenis galėtume informaciją rasti.“
---------------------	--

15 lentelė. Socialinės paramos prašymas

Kiekvienas asmuo turi teisę į orų pragyvenimo lygį, taip pat teisę patenkinti savo, bent minimaliausius, poreikius. Šiuo metu valstybės remiamos pajamos vienam asmeniui yra 102 eurai. Ekspertų nuomone, toks paramos dydis neužtikrina nei orumo, nei galimybės tęsti normalų gyvenimą. Jų pastebėjimu, asmenys, kurie visą gyvenimą naudojami socialine parama nepaisant socialinės paramos dydžio, nėra suinteresuoti dirbti. Tai reiškia, kad patys asmenys pasirenka gyventi labai skurdžiai. Kita dalis piniginės paramos gavėjų yra nepasiturinčios šeimos, vieniši tėvai. Tokiems asmenims sunku aprūpinti šeimą, todėl socialinės paramos dydis yra labai aktualus ir dažnai nepakankamas. Ekspertai pateikia dažniausiai pasitaikančias situacijas, kuomet socialinės paramos dydis neatitinka poreikių:

- Vieniši daugiavaikiai tėvai, turintys aprūpinti vaikus ir išlaikyti gyvenamąjį būstą (nuomojamas būstas reikalauja dvigubai didesnių išlaidų);
- Vieni asmenys, kurių darbo užmokestis nesiekia minimalaus darbo užmokesčio;
- Daugiavaikės šeimos, kuriose nedirba nei vienas iš tėvų (rizikos šeimos, neįgalių asmenų turinčios šeimos);
- Besimokantys asmenys.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Jūsų nuomone ar piniginės socialinės paramos dydis patenkina gavėjų poreikius? Kodėl taip manote?</i>
I ekspertas	„<...> dabar valstybės patvirtintos remiamos pajamos yra 102 eurai, jeigu jis yra ilgalaikis bedarbis jam pašalpa mažinama po 20 procentų <...> tai yra labai menka parama žmonėms, ypač vienišiams arba šeimoms, paramos dydis labai mažas.“
II ekspertas	„Dabar valstybės remiamos pajamos labai mažos <...> nežinau, kaip tarkim šeimos išgyvena už tokias pajamas.“
III ekspertas	„Aišku neužtenku, jeigu žmogus tikrai gyvena iš tų mūsų duodamų pinigų, tai čia nežinau, kažkas fantastiško kaip jie dar gyvi, kaip jie dar vaikšto <...> kažkur turėtų būti arti minimalaus atlyginimo, bet tad aturėtų būti didesnė kontrolė <...>“
IV ekspertas	„Ne, tikrai nepakankama...102 eurai, kaip galima išgyvent iš tokių pajamų. Aišku jei žmogus dirba tai jam pridėjus tuos pinigėlius lengviau yra.“
V ekspertas	„Bet šiaip 102 eurai yra tikrai mažai <...> bet jei padidintų iki minimalios algos tai tada niekas nedirbtų.“
VI ekspertas	„Mano nuomone tai jisai turėtų būti keliamas.“
VII ekspertas	„<...> kokia čia ta parama yra, nu juokinga jeigu žmogus gauna 102 eurus vis tiek negali pragyventi, klimpsta į skolas ar turi užsiimti kažkuo kitu, turėti nelegalių pajamų.“
VIII ekspertas	„Tai valstybės remiamos pajamos, kurios šiaip dienai manau tikrai neatitinka žmogaus poreikių, yra žemiau skurdo ribos.“
IX ekspertas	„Jau dabar per maža, valstybės remiamos pajamos yra 102 eurai, jau keli metai per maža ir jinau jau keli metai yra nedidinama.“

16 lentelė. Ekspertų vertinimas, piniginės socialinės paramos dydžio pakankamumas

Visuomenėje susidarę stereotipai, kad piniginės socialinės paramos gavėjai yra asmenys patekę į socialinės rizikos grupę. Reikia paminėti, kad tokiems asmenims iš tikrųjų reikia paramos ir jie visiškai nevaržomai ne tik kreipiasi, bet ir reikalauja juos remti. Tyrimo metu buvo minima, kad asmenys, kurie ilgą laiką nedirba ir nesiruošia dirbti yra patys aktyviausi piniginės paramos prašytojai. Ekspertai tokius asmenis vadina darbingais bedarbiais, darbingais neįgaliaisiais, etatininkais. Tokie epitetai apibūdina niūrią realybę, kurioje visiškai sveiki asmenys įpranta prie vargingų gyvenimo sąlygų, tai suvokia kaip normalią būtį ir tokį gyvenimo būdą perduoda savo vaikams. Kita dalis piniginės socialinės paramos gavėjų tai nepasiturintys asmenys, kurie patys stengiasi save išlaikyti, tačiau dėl susidariusių sąlygų jiems reikia pagalbos. Tarp tokių asmenų daugiavaikės šeimos, jaunos šeimos, vieniši tėvai. Nemaža dalis socialinės paramos gavėjų yra vyresnio amžiaus asmenys, kurie gauna pensiją, tačiau dėl nedidelių pajamų negali susimokėti už įvairias būsto išlaiko paslaugas. Tokie asmenys kreipiasi dėl kompensacijų būsto šildymo, karšto ir šalto vandens išlaidoms padengti. Prasidėjus gyvenamųjų daugiabučių namų renovacijoms, atsirado galimybė kreiptis ir dėl kompensacijos už renovacijos darbus. Taip pat dėl piniginės socialinės paramos dažnai kreipiasi trumpalaikiai bedarbiai, kurie netekę darbo neteko ir pragyvenimo pajamų.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip apibūdinumėte socialinės paramos gavėjus? Kokie žmonės dažniausiai kreipiasi?</i>
I ekspertas	„Nereikia suprasti, kad visi yra iš rizikos šeimų <...> visiškai normali šeima gali kreiptis tik aišku, kad reikia atsižvelgti į pajamas, nes gali ir neišeiti ta parama <...> dažniausiai tai vyresnio amžiaus asmenys, dėl kompensacijų ir būsto renovacijos išlaidų. Po viena „kepure“ negalima visų paramos gavėjų sudėt.“
II ekspertas	„Yra visokių ir tokių, ir tokių <...> nemažai kreipiasi vyresnio amžiaus asmenų.“
III ekspertas	„Kreipiasi ir direktoriai, kurie dirba puse etato <...> ne, ne ne nebūtinai rizikos yra tikrai tokių žmonių, kuriems tikrai reikia asmenys paramos <...>“
IV ekspertas	„Visokie asmenys kreipiasi, senyvo amžiaus tikrai nemažai, nemaža dalis tų puse etatininkų, nors dabar sumažėjo.“
V ekspertas	„Dinastijos eina, eina šeimos, vaikai, tie patys žmonės <...> meluoja jie žiauriai apgaudinėja.“
VI ekspertas	„Ilgalaikiai bedarbiai.“
VII ekspertas	„Yra visokių, kur žmonės bėdon papuolę, kur tikrai nu neteko darbo, kur žmonės dėl kažkokių problemų sunku susirasti darbą ligas turi ar kažką, yra tokių kurie naudojasi, kuriems reikia pasiimti viską ką gali gauti, nors jie kažkuo užsiima.“
VIII ekspertas	„Nežinau, negaliu pasakyti, nes aš dirbu su globos rūpybos išmoka, tai na jie savaimė suprantama likę be tėvų globos vaikai ir taip toliau <...> žmonės netekę pajamų, prieš pensinio amžiaus, netekę artimųjų, yra žmonių kurie yra abejingi, jiems atrodo, kad tai yra natūralu gauti pašalpą.“
IX ekspertas	„Rizikos šeimų nemažai, prieš pensinio amžiaus vyrai ir moterys, bet labiausiai tai moterys, kurios vienos augina vaiku ir vienišų vyrų, įvairaus amžiaus.“

17 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos gavėjai

Kiekvienas asmuo, kuris teikia prašymą piniginei socialinei paramai gauti, turi pateikti informaciją apie save, tai: gyvenamosios vietos deklaracija, mokymosi įstaigos pažyma, darbo užmokesčio pažyma.

Taip pat pildant prašymo formą, sąžiningai ir atsakingai atsakyti į ten pateiktus klausimus apie disponuojamą turtą, pajamas bei kartu gyvenančius asmenis. Socialinės paramos skyriaus vyresnieji specialistai tikrina ar informacija teisinga. Kiekvienas specialistas turi teisę prisijungti prie informacinės sistemos, šiuo atveju socialinės paramos skyriaus darbuotojai gali naudotis informacija gauna iš: Sodros, Darbo biržos, Regitros, civilinės metrikacijos registru, nekilnojamo turto registru, mokinių ir studentų registru, ir t.t. Ekspertų teigimu, paraiškos vertinimo procesas užima nemažai laiko, o jeigu asmuo turi daugiau nekilnojamojo turto (žemės sklypas), tuomet procesas gali trukti dar ilgiau.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kokios procedūros atliekamos norint įvertinti prašančiojo tinkamumą paramai gauti?</i>
I ekspertas	„Viskas tikrinama registruose, pajamos turtas ir tada matome ar tas asmuo gali gauti ar ne <...> be abejo būna daromas ir buities tyrimas.“
II ekspertas	„<...> tikrinamos pajamos, vertinamas turtas, dar kitos sąlygos, tokios kaip darbo birža <...> tikrinam, turim prieigą prie Sodros duomenų bazės, Biržos, prie registru, prie automobilių, prie turto prisijungiam ir tikrinam.“
III ekspertas	„<...> žiūrim visų šeimos narių priežastis kodėl nedirba <...> pagrinde žiūrim pajamas, ar stovi darbo biržoj, ar yra pateisinama ta priežastis kodėl nedirba.“
IV ekspertas	„Žodžiu taip, žmogus ateina ir jisai... suprantat ir mes turim visą įstatyminę bazę pagal kurią dirbame <...> pirmiausia jis užpildo prašymą ir mums suteikia teisę žiūrėti jo turtą, bet pildo tas lenteles, tada mes matome žmonių Biržą, registrus deklaruotą gyvenamą vieną, regitra, Sodrą tik žmogus, kuris dirba turi mums danešti pažymas iš darbo kiek grynais jis gauna.“
V ekspertas	„Mes viską tikrinam sistemoje.“
VI ekspertas	„Turime prieigas prie sistemos, kurioje ir matot visus duomenis apie žmogų.“
VII ekspertas	„Nu jeigu iškyla neaiškumų tai taip, jeigu matom ar žmogus turi du butas, žiūrim ar nenuomoja, užsakom buities tyrimo aktą.“
VIII ekspertas	„Viskas yra tikrinama, duomenų bazėje <...> pas mus yra tikrai plati duomenų bazė <...> ne mes negalim vadovautis, tuo ar patinka mums asmuo ar ne.“
IX ekspertas	„Taip taip, turime mes duomenų bazę.“

18 lentelė. Prašymo, socialinei paramai gauti, vertinimas

Spręsti ar piniginė socialinė parama yra panaudojama tikslingai vienareikšmiškai negalima. Tam reikėtų ištirti paramos gavėjų išlaidas, tačiau toks tyrimas užtruktų gana ilgai, o ir neįmanoma tiksliais įvertinti, paramos gavėjų, pateiktos informacijos. Ekspertų nuomone, jeigu piniginė parama būtų panaudojama tikslingai, tuomet keistūsi patys paramos gavėjai. Atsakymai į šį klausimą buvo vienodi, visi ekspertai nurodė, kad dalis paramos išleidžiama tikslingai kita dali tikrai ne. Dėl netikslingai panaudotos piniginės paramos savivaldybės ir visa visuomenė patiria finansinių nuostolių. Netikslingas paramos naudojimas iškreipia visuomenės požiūrį į paramos gavėjus bei pačią paramos sistemą, sukuriamas prastas įspūdis. Kas leidžia suprasti, kad asmenys netikslingai naudoja paramą? Požymiai:

- Darbingi asmenys ilgai nedirba;
- Turi skolų už teikiamas komunalines paslaugas;
- Turi įsiskolinimų (greitieji kreditai, antstolių kontoros, alimentai);

- Piktinasi sugriežtintomis sąlygomis ir nedidele pinigine parama.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip manote ar pinigine socialine parama panaudoja tikslingai?</i>
I ekspertas	„Dalis tikrai taip, o kita būna, tikrai ne pagal paskirtį.“
II ekspertas	„Kiekvienas panaudoja, kaip jam atrodo teisingai.“
III ekspertas	„<...> yra šeimų, kurioms tikrai reikia paramos ir asmenų tokių.“
IV ekspertas	„Nevisa ta parama panaudojama tikslingai, yra tokių, kurie gyvena nuo pašalpos iki pašalpos ir jie tikrai tuos pinigus panaudoja ne visai tikslingai, bet negaliu sakyti, kad visi čia tokie yra šeimos kurios ir tikslingai ir teisingai panaudoja, studentai arba vieniši asmenys <...>“
V ekspertas	„Dalis taip, dalis tikrai ne.“
VI ekspertas	„Čia jau ne man spręsti, nes mes jau nematot šito.“
VII ekspertas	„Aišku visokių būna, yra kur tinkamai yra ir kur netinkamai, socialinės rizikos šeimos, tada 50 procentų dedam į Maksimos kortelę.“
VIII ekspertas	„Negaliu atsakyti, čia šta dalyką stebi vaikų teisės, socialiniai darbuotojai ir jie žino ar teisingai ar ne naudojamos skirtos lėšos.“
IX ekspertas	„Visko būna, ar rizikos šeimos tinkamai naudojasi tai matosi iš to, kad jos jau yra rizikos sąrašuose.“

19 lentelė. Ekspertų vertinimas, pinigines socialines paramos panaudojimas

Socialinės paramos politikos tikslas yra padėti sunkiai besiverčiantiems gyventojams, skatinti integravimąsi į darbo rinką bei mažinti skurdą. Ar tikrai pinigine socialine parama prisideda prie skurdo mažinimo? Didžioji dalis ekspertų teigė, kad tam tikra dalis šalies gyventojų visada skurdo ir tikriausiai, kad ateityje taip pat skurs. Tai tarsi skurdo ratas, kuomet asmenys gyvenantys tam tikroje aplinkoje paveldi savo socialinį statusą. Statistikos departamento duomenimis 2015 metais kaimo vietovėse skurdo rizikos lygis siekė 30,6 procento, o didžiuosiuose miestuose 13,7 procento. Tokiu atveju pinigine socialine parama negali padėti pakilti aukščiau esamos padėties, tačiau neleidžia ir visiškos socialinės atskirties. Pinigine socialine parama teikiama dirbantiems, tačiau nepasiturintiems asmenims, veikia kaip palaikanti priemonė tam, kad asmuo ar šeima neskurstų. Taigi galima teigti, kad pinigine socialine parama skurdo mažinimo procese nėra 100 procentų veiksminga priemonė.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kaip manote ar pinigine socialine parama prisideda prie skurdo mažinimo šalyje?</i>
I ekspertas	„Kažkiek prisideda, nors aišku, kad jei žmogus turi pajamas ir dar gauna paramą tai taip jam lengviau, bet tie asmenys kur jau neturi pajamų, o gyvena tik iš pašalpų, na juos sunku apsaugoti nuo skurdo, nes čia ne tik valstybė turi daryti, bet ir žmonės.“
II ekspertas	„<...> gal ir norėtų, kad geriau būtų, nežinau gal ir mažina“
III ekspertas	„<...> taip labai ar mažina, negaliu pasakyti, bet jei nuo 2012 metų kreipiasi mažiau, gal ir mažina, nors sugriežtėjo ir skyrimo tvarka.“
IV ekspertas	„<...> skurdas Lietuvoj yra problema ir ne tik kaimo vietovėse, bet ir mieste tai aktuali tema, gal ne kiek mažina tą skurdą, bet kiek neleidžia jau tiems žmonėms, kurie jau yra tam skurde, visiškai nuskęst, bet tos pašalpos nesumažins skurdo.“
V ekspertas	„<...> nežinau...sunku yra pasakyti, kadangi man atrodo, kad nemaža dalis tų kurie kreipiasi ir taip jau yra skurde.“

VI ekspertas	„<...> kažin ar nėra taip, kad tik daugiau tų paramos prašytojų gausis.“
VII ekspertas	„Hm, gal kažkiek, bet su tokia parama jie vis tiek skursta.“
VIII ekspertas	„Jau sakiau, kad 102 eurais valstybės remiamos pajamos yra tikrai mažai ir tie žmonės, jau skurde gyvena, tai nežinau ar padeda.“
IX ekspertas	„Kai tokia maža parama, nežinau ar čia galima prisidėti prie mažinimo...“

20 lentelė. Ekspertų vertinimas, skurdo mažinimas šalyje

Paramos efektyvumas priklauso nuo to ar parama suteikiama laiku, ar ne. Vertinant pinigines socialinės paramos savalaikiškumą ekspertai buvo gana kritiški. Jų nuomone pinigines paramas suteikiamas, nuo to momento, kuomet užpildomas prašymas yra pakankamai greitas, nepaisant to, kad prašymai vertinami eilės tvarkas. Taip pat ar parama suteikta laiku, dar nespėjus atsirasti rimtesniems situacijos padariniams, priklauso ir nuo paties prašančiojo. Ekspertų teigimu, jei asmuo tinkamai įvertina savo situaciją, tuomet tikrai laiku kreipsis pagalbos, tačiau jei bus laukiama iki kritiškiausio momento, kuomet net ir su paramos pagalba yra sunku suvaldyti situaciją, tuomet parama iki galo neatliks savo paskirties. Didžioji dalis ekspertų pasisakė, jog paramos suteikimas yra iš dalies savalaikis kadangi padeda asmeniui išsilaikyti nepapuoiant į skurdo riziką, tačiau tiems kurie jau patiria skurdą, parama yra tik laikinas problemos sprendimas.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Ar socialinės paramos sistema yra savalaikė?</i>
I ekspertas	„<...> čia priklauso nuo to, kada asmenys kreipiasi tos pagalbos, jeigu tai kažkoks netikėtas atvejis tada galima svarstyti skubo ir išimties tvarka Kauno miesto savivaldybėje, aišku dažnai taip būna, kad žmonės gaudami tą paramą negali atsitiesti ir taip užstringa“
II ekspertas	„<...> gal ir galima sakyti, kad taip, laiku teikiama, bet čia irgi yra įvairiai <...>“
III ekspertas	„Kaip čia pasakyti, jina skiriama kai reikia, bet vėl sunku nustatyti tą kada reikia, nes pavyzdžiui sunkiai besiverčiančios šeimos, gal joms ir reikia, bet ja pajamo ten keliais eurais viršija ir negauna, tai tokiu atveju tikrai ne laiku ir be vietoj<...>“
IV ekspertas	„Iš dalies taip, nes jei žmogus yra sąžiningas tai jis patiekia į bėda kreipiasi ir gauna tą paramą, kai jam reikia. Bet iš kitos pusės būna šeimos, kurios verčiasi sunkiau bet negali gauti paramos tai jos taip skursta skursta ir tada jau per vėlu kažką taisyti.“
V ekspertas	„Nežinau, net kaip čia reiktų vertinti tą.“
VI ekspertas	„Sakyčiau, kad ne, nes jei tarkim šeimai reikia paramos ir dar galima kreiptis išimties tvarka, tai kol svarstymas, kol gauna atsakymą ir kol pervedami pinigai, tai sakyčiau kad ne.“
VII ekspertas	„Ne, nes paramą jau gauna žmogus kai jau būna blogai, aišku tiems kas dirba tai ta parama būna toks priedas prie visko tai jiems lengviau, bet šiaip tai ne.“
VIII ekspertas	„Mūsų atveju, manyčiau taip.“
IX ekspertas	„Nežinau, čia gal reiktų daugiau pasidomėti, man sunku atsakyti.“

21 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinės paramos savalaikiškumas

Paramos prašančiųjų prašymuose nurodyta informacija tikrinama informacijos sistemoje. Tačiau sistemoje negalima patikrinti visų duomenų apie turtą ir pajamas, tokia spraga asmenims suteikia galimybę piktnaudžiauti pinigine socialine parama. Ekspertai nurodė paprasčiausius atvejus, kuomet

asmenys gali pasinaudoti pinigine socialine parama nepaisant to, jog ji nėra būtina. Norėdami gauti pinigine socialinę paramą bei būsto šildymo, karšto ir šalto vandens kompensacijas, kartu gyvenantys asmenys slepia vieno iš šeimos narių pajamas, tokiu būdu jie ne tik neteisėtai gauna paramą, bet ir nemoka mokesčių susijusių su darbo veikla. Dar vienas, gana dažnas būdas yra dirbti pilną darbo dieną, tačiau oficialiai deklaruoti, jog dirbama tik pusę darbo dienos arba dar ir mažiau. Ekspertų nuomone, nederėtų iš karto kaltinti tokių asmenų, kadangi daugeliu atveju, net jei asmuo ar asmenys slepia savo pajamas, tai tos pajamos nėra tokios didelės, kad panaikinus socialinę pinigine paramą, jų užtektų oriam pragyvenimui. Šiuo atveju galime teigti, jog Lietuvoje užsitikrinti tinkamą pragyvenimo lygį vis dar nėra lengva, o socialinės paramos politika nėra palanki tiems, kurie dirba ir stengiasi patys savimi pasirūpinti.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Ar socialinės paramos gavėjai piktnaudžiauja galimybe gauti socialinę paramą? Jei jums teko susidurti su tokiais atvejais, gal galite apie tai papasakoti?</i>
I ekspertas	„Nedažnai, dabar jau yra nedažnai, kai mes pradėjom jau vykdyti tą savarankiškos veiklos funkciją ir kur daugiau buvo galimybių pačiai savivaldybei, čia aktyviai įsitraukė bendruomenės, kaimynai stebi <...> žmonės pradėjo aktyviai dalyvauti pranešant apie tokius, kuriems galimai nepriklauso parama <...> apie 20 procentų sumažėjo“
II ekspertas	„Nu mes to, mes to įrodyti negalime, bet manote, kad, nes jei žmogus važinėja su prabangia mašina <...> bet šiaip jeigu gauna jau eilę metų pašalpą o važinėja su prabangia mašina, o butas to naujausio remonto“
III ekspertas	„Taip, taip taip turim tokią kategoriją, kuri piktnaudžiauja parama.“
IV ekspertas	„Žinoma, labai daug asmenų rodydavo pusę etato ir jau gali gauti socialinę paramą <...> bet kai išaiškėja, kad reikia buities tyrimo akto tada būna, kad nebenori.“
V ekspertas	„Ateina moteris su vyru, užpildo dokumentus, mes klausiam, - jūs kartu gyvenat? O jie, - ne, negyvenam...“
VI ekspertas	„Taip taip pasitaiko, bet vėlgi šitą labiau mato tie kas dirba priėmimo <...> yra tokių, kurie bando pasinaudoti.“
VII ekspertas	„Čia daugiau mato, kas priėmimo dirba, gal matosi iš žmogaus ir vis tiek... bet jei atitinka įstatymą, sakau dideliame mieste sunku yra pamatyti.“
VIII ekspertas	„Na čia jau daugiau globos rūpybos vaikų teisių įstaiga <...> bet čia jau vaikų teisių reikalas.“
IX ekspertas	„Šitą dalyką, labai sunku nustatyti, pavyzdžiui moteris sako, kad yra vieniša ir viena auginą vaikus, bet net ir teismo metu sunku nurodyti, kad ne viena gyvena, net jei ir liaudininkų yra, kad šeima pilna.“

22 lentelė. Piktnaudžiavimas socialine parama

Kaip jau buvo minėta ir anksčiau, įrodyti piktnaudžiavimo, pinigine socialine parama atvejus, yra gana sudėtinga. Paramos teikimas remiasi įstatymais ir kiekvienas, kuris atitinka nurodytas sąlygas gali gauti paramą. Nėra nurodytų, jokių procedūrų, kurių pagalba būtų galima išvengti tokių atveju. Specialistams priėmus prašymus ir iškilus abejonėms, vadovaujantis savo subjektyvia nuomone, dėl prašančiojo tinkamumo, gali kreiptis į mokesčių inspekciją bei prašyti atlikti buities tyrimą. Ekspertai teigia, kad vertinti paramos prašančiuosius pasitelkus tik savo nuomonę ir pabendravus vos keletą

minučių yra labai sunku. Tačiau nepaisant to, net jei specialistui iškyla abejonės dėl asmens tinkamumo paramai gauti, tą sunku įrodyti. Mokesčių inspekcija retai, kada suteikia atgalinę informaciją apie tyrimus, buities vertinimas taip pat ne visada suteikia reikiamų žinių apie asmens turtą. Jeigu specialistai tikrai žino, kad asmuo neteisėtai naudojasi parama ir toks atvejis pasiekia teismą, beveik visada teisminis procesas yra pralaimimas, kadangi teisme vadovaujasi ta informacija, kuri gaunama tik iš oficialių šaltinių. Apie piktnaudžiavimą yra žinoma, tačiau tokie atvejai labai retai kada yra įrodomi, o asmenys retai sulaukia atsakomybės. Didžiausia atsakomybė, kokios yra sulaukią tokie asmenys tai paramos neteikimas 6 mėnesius, po kurių jie ir vėl turi teisę kreiptis paramai gauti.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kokios procedūros atliekamos užfiksavus piktnaudžiavimo socialine parama/pinigine socialine parama atvejį?</i>
I ekspertas	„Teisinė atsakomybė, būtinai <...> yra pareigos pačio prašytojo, gali sulaukti administracinės bausmės“
II ekspertas	„Ne, mes galim rašyt mokesčių inspekcijai, rašom, bet maža to kad jis butą turi ar dirba individualioj įmonėje, mes galim rašyt, bet dažniausiai net jie atrašo, kad nieko nerado <...> dar yra buvę keli esam į mokesčius užklausimus ir asmenys daugiau nesikreipė dėl paramos“
III ekspertas	„Aij ką su jais daryt, jie paskui garsiai rėkia jie skundžiasi visur prezidentei, seimui ir belemek, visur apeina ten, kur mes net nežinom kur reiktų pasiskųsti, kelia didelius vėjus ir triukšmus, daeina iki teismų ir teismai daugumai atveju pripažįsta mus neteisius <...> teismai žiūri oficialius dokumentus ir nieko tu ten neįrodysi <...> nieko negalim praktiškai padaryt, nes jie labai garsiai rėkia.“
IV ekspertas	„Nieko negalim padaryti....aišku galima kreiptis į mokesčius, bet labai sunku įrodyt ir čia va yra įstatymo spraga, kad čia daug tokio asmeniškumo, o tokių dalykų negali būtų, turi būti įstatymas darbuotojas ir žmogus.“
V ekspertas	„Kadangi žiūrim pagal įstatymą tai...(purto galvą).“
VI ekspertas	„Kitos institucijos gali mus informuoti, tokiu atveju tada nutraukiam socialinę paramą, čia tokia ir atsakomybė jiems.“
VII ekspertas	„Yra tekę kreiptis į mokesčių inspekciją <...> nu kažkaip mokesčių inspekcija skambino sakė, kad tikrino, bet paskui kažkaip nutilo, bet tie žmonės daugiau nesikreipė dėl socialinės paramos.“
VIII ekspertas	„Jeigu iš vaiko teisių gauname informaciją, kad piktnaudžiuojama parama arba gauname prašymą sustabdyti paramą, tai ir padarome.“
IX ekspertas	„Galima buities aktą užsakyti, bet šiaip tai neįrodo beveik niekada.“

23 lentelė. Piktnaudžiavimas socialine parama

Įstatymai, labai retai, kada numato visus galimus variantus, todėl vėliau yra teikiamos pataisos bei papildymai. Neįmanoma iš anksto apsvarstyti visų galimų problemų iškiliančių įstatymo veikimo metu. Todėl per tam tikrą laiką atrandamos spragos įstatyme, kuriomis galima pasinaudoti siekiant neteisėto / nepelnyto pasinaudojimo siūlomomis paslaugomis. Ekspertai nuomone, piktnaudžiauti pinigine socialine parama įmanoma, ne tik dėl piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams, įstatymo netobulumo, bet ir dėl mokesčių sistemoje esančių problemų. Piniginės paramos įstatymas, visiškai sėkmingai veiktu, tuo atveju jei mokesčių sistemos modelis, taip pat veiktu 100 procentų. Dėl šešėlinės ekonomikos susidaro galimybė slėpti realias pajamas, taip atsiranda galimybė naudotis

valstybės teikiamomis paramomis. Galima teigti, kad piniginės socialinės paramos teikimas tik iš dalies yra teikiamas tinkamu būdu.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Kokios teisinės spragos, socialinės politikos įstatymuose, leidžia atsirasti piktnaudžiavimo atvejams?</i>
I ekspertas	„Gal ne kiek spragos, bet čia žmonių nesąžiningumas <...> darbo užmokesčio slėpimas, nelegali veikla, tai čia ne kiek įstatymo spraga, bet neįmanoma įrodyti to asmens pajamų“
II ekspertas	„<...> yra įvairių smulkmenų <...> kaip ir palikta, visą laiką yra tų spragų, bet nėra įvardinta tie invalidai be invalidumo, nu jie vis tiek nedirbs“
III ekspertas	„Tikrinami oficialūs dokumentai, o ten jei žmogus nieko nerodo tai mes nieko neįrodysim.“
IV ekspertas	„Nėra, griežtos, kontrolės, aišku čia jau gautūsi toks labai kišimasis, bet lengviau suvaldytų lėšų paskirstymą“
V ekspertas	„Yra tų spragų...dabar taip greit nepasakysiu.“
VI ekspertas	<i>(interview metu klausimas nebuvo užduotas)</i>
VII ekspertas	„Čia gal ne kiek spragos, bet įstatyme nėra tos kontrolės tokios griežtos, spragos tai toj vietoj, kai buvo padidintas minimalus atlyginimas ir šeimos neteko teisės kreiptis dėl paramos.“
VIII ekspertas	„Aš nežinau ar įstatymas yra atsakingas jeigu žmonės yra nesąžiningi.“
IX ekspertas	„Yra, gal, jeigu negalima įrodyt, kad neteisėtai gauna žmonės, bet čia ne tik tame įstatyme bėdos, čia ir mokesčių inspekcijos bėdos yra.“

24 lentelė. Ekspertų vertinimas, teisinės spragos leidžiančios piktnaudžiauti socialine parama

Visuomenei naudingos veiklos atlikimas numatytas piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, kaip viena atliktinų pareigų norint gauti piniginę paramą. Kauno miesto savivaldybės tarybos nuostatuose minima, jei asmuo sąžiningai atlieka visuomenei naudingą veiklą, tačiau yra ilgalaikis bedarbis, jam socialinė pašalpa nebus mažinama. Visuomenei naudingos veiklos gali neatlikti asmenys pristatę gydytojo pažymą apie tam tikro lygio nedarbingumą arba susirgimą, dėl kurio asmuo negalės dirbti, taip pat vieniši tėvai, dirbantys nepilną darbo dieną bei besimokantieji. Ekspertai vieningai sutiko, jog pasitelkimas visuomenei naudingam darbui yra puiki priemonė siekiant įgyvendinant, integraciją į visuomenę bei darbo rinką. Taip kuriami tam tikros rūšies darbo santykiai, kuomet už tam tikrą atlygį atliekami darbai. Asmuo per mėnesį turi dirbti mažiausiai 20 valandų, tai palyginti su pilna darbo savaite yra pakankamai nedaug. Tiesa ekspertai, teigia, kad priėmus tokią pataisą kilo didelis nepasitenkinimas, kuris laikui bėgant sumažėjo, tačiau vis dar juntamas, tai rodo, kad nepaisant visų pastangų pratinti paramos gavėjus prie darbo yra sudėtinga.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Asmenys gaunantys pašalpas ir vienkartinės išmokas tik atlikę naudingą veiklą visuomenei gali gauti išmokas. Kaip vertinate tokią priemonę?</i>

I ekspertas	„Pasitelkimas visuomenei naudingai veiklai...tai nėra viešieji darbai, o pasitelkti visuomenei naudingai veiklai yra numatyta piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme yra vyriausybės nutarimu patvirtintas tvarkos aprašas ir taip pat yra Kauno miesto savivaldybės tarybos patvirtintas aprašas, jie yra aprašai yra skirtingi, kiekvienos savivaldybės yra savo aišku turi atitikti įstatymus, <...> pas mus jei kreipiasi yra numatyta, jei asmuo jis turi pasitelkti visuomenei naudingai veiklai apie 20 valandų, tai po 4 valandas per dieną <...> darbus organizuoja seniūnijos“
II ekspertas	„Būtų gerai, bet kad...iš seniūnijų kiek girdėjau, kad jie nelabai ką padirba, prie dirbančių turi stovėti prižiūrintys dar, ar tai naudinga, ar tai vertinga nežinau“
III ekspertas	„Nieko blogo aš čia nematau, gali padirbti tikrai, jeigu jau man reikia tų pinigų...nemanau, kad čia kažkoks pažeminimas jeigu padirbsi, juk vis tiek namus tvarkaisi <...> nu kaip daug sutinka, jie nelabai turi pasirinkimo, jei nori gauti pašalpą tai turi dirbti, o dabar padarė pakeitimų, kad jei atidirbai, nėra mažinama pašalpa.“
IV ekspertas	„Labai gerai, labai teisingai ir namo manymu jie turėtų atidirbti <...> bet va tie kurie dinastijomis gyvena iš pašalpų, kiekvieną mėnesį atidirbti, bent po tris valandas per dieną. Mano manymu privaloma tvarka <...> pradžioje tai buvo problemų daug, durys neužsidarydavo dėl privalomų darbų, dabar jau manau tas reikalas normalizavosi, bet visumoj jie nenori dirbti <...>“
V ekspertas	„Gerai gerai, tegu tik eina.“
VI ekspertas	„Aš tai teigiamai vertinu, nu tiesiog, vėlgi kažkiek žmogų integruoja į darbą... jisai turi veiklos, bendrauja čia kalbu apie ilgalaikius.“
VII ekspertas	„Tai yra mūsų savivaldybės tarybos patvirtinta tvarka ir pagal tą jau, kurie ten neturi jokio invalidumo, nedirba, nesimoko, tą naudingą visuomenei veiklą paskiriam, kad atliktų <...> naudinga taip, seniūnas turi tų visokių darbų, paskiria ten senelių namuose, kažką griebia pašluoja, naudinga.“
VIII ekspertas	„Tas pasitelkimas visuomenei naudingai veiklai ir tam tikri niuansai, žmogus turi jaustis, kad tai nėra jo atlyginimas, o tiesiog pagalba tai dienai, bet jis turi turėti pats motyvaciją integruotis <...> manau, kad taip, pasiteisino.“
IX ekspertas	„Šitas tikrai į gerą išėjo <...> mes aiškinom žmonėms, kad tai nėra bausmė ir kad kitur Europoj, žmonės patys eina ir parašo, kad jiems duotų tokio darbo <...> dabar jau mažiau skundžiasi.“

25 lentelė. Ekspertų vertinimas, visuomenei naudingos veiklos atlikimas

Kuomet savivaldybėms buvo suteikta savarankiškumo funkcija, skiriant socialinę paramą, jos prisiėmė ir didelę atsakomybę tinkamai panaudoti lėšas. Skaidrumas, bei tinkamas viešinimas atliktų darbų yra svarbus skirstant iš valstybės biudžeto gautas lėšas. Kauno miesto savivaldybės internetiniame puslapyje yra pateikiamai duomenų apie biudžeto pajamų struktūrą, bei biudžeto vykdymo planai. Galima teigti, kad tai pakankamai viešai ir gerai prieinama informacija, tačiau tai itin sausa ir biurokratine kalba surašyta statistika, kurią ne visuomet galima iki galo suvokti. Tyrimo metu paaiškėjo, kad gebėjimą persikirstyti lėšas, ekspertai įvertini gana teigiamai, tačiau išreiškė susirūpinimą, jog jie nėra informuojami kur išleidžiamos sutaupytos lėšos, kokiems tikslams jos panaudotos. Jų nuomone, piniginei socialinei paramai skirtos ir sutaupytos lėšos turėtų būti skiriamos įvairiems socialiniams projektams ir programoms įgyvendinti.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Jūsų nuomone ar Kauno miesto savivaldybė optimaliai paskirsto, socialiniai paramai skirtas lėšas?</i>
I ekspertas	„Socialinės paramos tiekimas finansuojamas iš savivaldybių <...> kiekvienais kalendoriniais metais perskaičiuojamas finansavimas <...> pastaruju metu finansavimas mažėja nes išlaido mažėja“
II ekspertas	„Tai susitvarko, manau kiek galima tiek ir susitvarko“
III ekspertas	„<...> tie sutaupyti pinigai, nežinau nei kokioms skoloms dengti nei kažkokias programas įgyvendinti, nežinau.“
IV ekspertas	„Sugeba, manau paskirstyti, nebuvo taip, kad trūktų pinigų, aišku mes ten viso finansavimo nežinom.“
V ekspertas	„Ne, netenka (susipažinti su lėšų perskirstymu).“
VI ekspertas	„Nelabai ką galiu ir pasakyti.“
VII ekspertas	„Gal gerai paskirsto, nu nežinau <...> susitaupė kažkiek, čia kai sugriežtino įstatymą <...> tada panaudojo tas lėšas kažkur.“
VIII ekspertas	„Susitvarko, tik aišku, tas finansavimas niekada nebuvo r nebus toks didelis, kad užtektų viskam.“
IX ekspertas	„Čia jau jums neatsakysiu, čia gal labiau vedėja galėtų pasakyti.“

26 lentelė. Ekspertų vertinimas, socialinei paramai skirtų lėšų panaudojimas

Tinkamas kiekvienos sistemos veikimas neatsiejamas nuo žmogiškųjų išteklių pasirinkimo bei paskirstymo. Kauno miesto socialinės paramos skyriuje dirba 48 vyriausieji specialistai. Pasak ekspertų tokio kiekio darbuotojų užtenka, tinkamai atlikti darbą. Kiekvienoje seniūnijoje dirba nuo 2 iki 3 vyriausiųjų specialistų. Vidutiniškai, kas tris mėnesius, vienas specialistas, priima nuo 700 iki 900 prašymų socialinei paramai gauti. Tyrimo metu paaiškėjo, jog piniginės socialinės paramos gavėjų laikotarpis nuo 2014 metų iki 2016 metų yra sumažėjęs, todėl plėsti žmogiškųjų išteklių sektorių nebūtų tikslinga. Kauno miesto naujai išrinkta valdžia (2015), paskelbė, jog savivaldybė turi per ne lyg didelį biurokratinį aparatą, ir jį reikia sumažinti. Tikriausia tai vienas iš veiksnių dėl kurių ekspertai vieningai teigė, kad jų skyriuose ir poskyriuose užtenka darbo jėgos.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Ar socialinės paramos sistemoje yra pakankamas kiekis žmogiškųjų išteklių?</i>
I ekspertas	„Užtenka manyčiau, darbuotojai yra skatinami tobulėti, kelti kvalifikaciją ir nesustoti vietoje.“
II ekspertas	„Kaip ir užtenka, aišku kas dėl paraiškų tikrinimo tai būna, kad tikrai trūksta laiko.“
III ekspertas	„Reiktų dar tokių poskyrių, kad kontrolė būtų stipresnė.“
IV ekspertas	„Aišku jei visoj sistemoj būtų daugiau tai tikrai nepamaišytų, bet jei jau tokį skaičių patvirtina, tai matyt galvoja, kad užtenka.“
V ekspertas	„Užtenka, nes pašalpos gavėjų mažėja, tai to darbo tikrai nėra tiek daug.“
VI ekspertas	„Manau, kad užtenka.“
VII ekspertas	„Jeigu griežtintų kontrolę, tai reiktų dar kažkokio skyriaus, kuris tik tuo ir užsiimtų.“
VIII ekspertas	<i>(interview metu klausimas nebuvo užduotas)</i>
IX ekspertas	„Užtenka.“

27 lentelė. Žmogiškieji ištekliai

Formuojant socialinę politiką būtina atsižvelgti į realią, praktiškai vystančią situaciją. Todėl labai svarbu, kad įstatymų leidėjai bendradarbiautų su praktinę veiklą vykdančiais specialistais. Kas kartą ruošiant tam tikras įstatymų pataisas, ministerija kreipiasi į savivaldybių asociacijas, o šios savo ruožtu informaciją perduoda tam tikrą veiklą vykdančioms skyriams. Kiekvienas skyriaus darbuotojas gali susipažinti su teikiamomis pataisomis yra raginami pateikti savo pasiūlymus bei pastebėjimus, kuriuos skyriaus vadovai siunčia savivaldybių asociacijoms, o šios perduoda ministerijai. Tokiu būdu geriau susipažįstama su realia situacija ir sprendimai priimami remiantis aktualiais poreikiais.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Ar turi realią galimybę prisidėti prie socialinės paramos politikos formavimo? Jeigu taip, tai koku būdu?</i>
I ekspertas	„<...> yra klausiama, glaudus bendradarbiavimas su savivaldybių asociacija, tai yra toksai kaip ir tramplynas ir tarpine institucija tarp ministerijų <...> jei yra kažkokios pataisos jie privalo siųsti tuos pasiūlymus per asociacijas ir tada mes galim teikti pasiūlymus <...> šiaip atsižvelgiama.“
II ekspertas	„Taip atsiunčia, visą laik <...> atsižvelgiama, gal ne į viską bet manau atsižvelgiama“
III ekspertas	„Su pataisom, taip. Ministerija siunčia ir prašo pasiūlymų, kokią pataisą rengia, siunčia į savivaldybę, valdžia mums. Ir turim galimybę pasiūlyt, kad daryt taip ar taip, o kiek jie atsižvelgia tai jų reikalas <...> taip taip matom, kad atsižvelgia.“
IV ekspertas	„Yra mūsų vadovai, jie tikrai teikia labai daug pasiūlymų, daug pozityvaus įvyko va tokių pataisų metu.“
V ekspertas	„Kas susiję su pakeitimais tai esam supažindinami <...> prisidėti, tai ne ne.“
VI ekspertas	„Taip, jeigu yra kažkokios pataisos, tai galim pasakyt savo nuomonę.“
VII ekspertas	„Nu tai būna jau kai projektus ruošia, ką mums ministerija atsiunčia, jeigu kažką va projektus paruošia, galim apsvarstyti, svarstom va čia savo kolektyve ir galim siųsti atsiliėpimus.“
VIII ekspertas	„Žinoma, mes galime teigti teisės aktų pasiūlymus, kažkokias rekomendacijas, kažkokius reguliavimo mechanizmus jeigu manome, kad kažkur tai yra netobulas reglamentavimas, netinkamas reglamentavimas, mes taip galime teigti pasiūlymus, atsižvelgiama į mūsų pakeitimus.“
IX ekspertas	„Taip, mes gaunam, nu tą kas bus, nu taip pasiūlymą kas bus <...> mūsų čia nuomonės tai taip nelabai, gal labiau čia skyriuje. Supažindina tik labiau.“

28 lentelė. Socialinės politikos formavimas

Nepaisant, nuolatinių socialinės paramos politikos tobulinimų, vis dar išlieka taisytinų įstatymų vietų. Štai kokius pastebėjimus ir pasiūlymus pateikė ekspertai. *Pastebėjimai*: piniginės socialinė parama yra per maža ir negali patenkinti prašančiųjų poreikių; piniginė socialinė parama turėtų būti teikiama dar iki asmenims patenkant į skurdo riziką; vykdoma per maža socialinės paramos gavėjų kontrolė ir patikrą. *Pasiūlymai*: griežtinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą; steigti instituciją, kuri būtų atsakinga už buitines sąlygų tikrinimą; didinti piniginę socialinę pašalpą.

Ekspertai	Klausimas
	<i>Ką derėtų keisti socialinės paramos politikoje? Rekomendacijos ir pastebėjimai.</i>
I ekspertas	„Kauno miesto mastu, šiuo metu tie tokie keitimai vyksta, ateina nauji politikai ir ateina su naujom vizijom <...> labai nemėgstu užsisėdėti vienoj vietoj, blogai jei nėra pokyčių ir darbo kokybė blogėja ir šiai dienai pokyčių yra aibė <...> naujovė, kad galima internetu kreiptis dėl paramos“
II ekspertas	„Ūūū dabar net nežinau, ką čia pagerinti <...> aš tai norėčiau įvardinti tuos neįgaluosius be neįgalumo, nei jiems mažinti pašalpos nei kažką daryt“
III ekspertas	„<...> tai čia reikia pagalvoti, labai konkrečiai yra yra tokių nesąmonių, realiai įgyvendinti įstatymą sunku.“
IV ekspertas	„Griežtesnės kontrolės tuo atveju jei didintų socialinę paramą ir daugiau buities aktų reiktų, ir labiau remti šeimas kurios stengiasi, o ne tas kurios tik gyvena iš pašalpų.“
V ekspertas	„Jeigu didintų socialinę pašalpą tai gal reiktų tada teikti paramą tik kokius tris mėnesius arba labai ribotą laiką, kad žmonės eitų ieškotis darbo.“
VI ekspertas	„Gal reiktų didinti paramą.“
VII ekspertas	„Didinti tas remiamas pajamas <...> įstatymą reikia tobulinti, pakeitimai tai realiai sunku juos pritaikyti, griežtinti tą įstatymą.“
VIII ekspertas	„Ko trūksta? Tai derėtų pradėti nuo savęs, keisti požiūrį <...> trūksta finansavimo daug kam, įvairiems projektams, nevyriausybininkams, tokio bendradarbiavimo, bet viskas link to eina.“
IX ekspertas	„Tai iškart sunku pasakyti, bet gal reiktų padidinti socialinę pašalpą ir labiau šeimas remti, bet tai čia irgi sudėtinga yra taip greit padaryt.“

29. lentelė. Ekspertų vertinimas, pokyčiai socialinės paramos politikoje.

Apibendrinant kokybinio tyrimo rezultatus, galima teigti, kad socialinės paramos sistema ekspertų nuomone, Lietuvoje ir Kauno mieste vertinama teigiamai. Iškilančios problemos skatina tobulėjimą ir ėjimą link apgalvotos ir praktiškai išgrynintos socialinės paramos politikos, formavimo. Piniginė socialinė parama vertinama kaip teigiama ir reikalinga priemonė, nepaisant to, jog ne visa yra panaudojama tikslingai. Viena iš didžiausių piniginės paramos sistemos problemų yra, tai, kad nėra paruošti tinkami kontrolės būdai, kurių pagalba būtų galima išvengti, netikslingo / neteisėto piniginės paramos panaudojimo. Kalbant apie, piktnaudžiavimo parama atvejus, atsikleidžia ir mokesčių politikos trūkumai. Asmenys vis dar yra linkę slėpti savo realias pajamas, vengdami mokesčių, taip skatindami šešėlinės ekonomikos augimą. Ekspertų pastebėjimu, per paskutiniuosius keletą metų pastebimas ryškus pagėrėjimas ir mokesčių kontrolės sistemoje. Tai parodo, kad visos politinės sistemos yra gana glaudžiai susijusios ir veikia viena kitą. Piniginė socialinė parama, vis dar nėra pakankama priemonė drastiškai mažinant skurdą šalyje. Tačiau reikia paminėti, jog tai viena iš priemonių, todėl būtų netikslinga, manyti, jog pasitelkus tik piniginę paramą bus išspręstos ilgalaikės problemos. Tyrimo metu buvo pateiktas pasiūlymas paramos gavėjams, pasistengti pinginę socialinę paramą vertinti, ne kaip pagrindinį pragyvenimo šaltinį, o kaip trumpalaikę paramą. Ypatingai teigiamai buvo įvertintas pasitelkimas visuomenei naudingai veiklai, tai viena, daugiausiai dėmesio, sulaukusi priemonė, skatinanti įsilieti į darbo rinką.

3.3 Pasiūlymai bei rekomendacijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

- Užtikrinti, kad valstybės remiamos lėšos būtų adekvačios minimaliam darbo užmokesčiui. Tai yra pinigine socialine pašalpa neturėtų savo dydžiu būti prilyginta minimaliam darbo užmokesčiui arba didinama tiek, kad asmuo taptų nesuinteresuotas dirbti darbo su minimaliu užmokesčiu.

- Sugriežtinti pinigines socialinės paramos teikimą, numatant griežtesnį bei platesnį informacijos patikrinimą.

- Reguliariai vertinti, kokį poveikį pinigines socialinės paramos politika daro, galimiems gavėjams, bendruomenėms, visuomenei ir valstybei. Kokie pokyčiai pastebimi susiję su paslaugų teikimo kokybe, poreikių tenkinimu ir lėšų perskirstymu.

- Skatinti bendradarbiavimą tarp skirtingų institucijų, siekiant geresnio ir greitesnio informacijos pasidalinimo, bei siekiant išvengti neteisėto paramos gavimo.

- Skatinti nevyriausybinių sektoriaus plėtrą bei dalyvavimą socialinės politikos formavime bei įgyvendinime.

Kauno miesto savivaldybei

- Taikant pinigines socialinės paramos modelį griežčiau vertinti, besikreipiančiųjų dėl paramos, realias pajamas ir turtą.

- Apsvarstyti galimybę, socialinės paramos skyriuje įsteigti poskyrį, kuris būtų atsakingas už gyvenimo sąlygų įvertinimą.

- Skatinti aktyvesnį bendradarbiavimą tarp institucijų, dalyvaujančių socialinės paramos teikimo procese. Aktyviau bendrauti su socialiniai darbuotojais, atsižvelgti į jų turimus duomenis susijusius su socialinės rizikos šeimomis.

- Apsvarstyti būdus, kuriais galėtų plačiau teikti informaciją visuomenei apie vykdomus projektus bei programas.

IŠVADOS

1. *Efektivumas* – vertinat piniginės socialinės paramos efektyvumą, pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kad valstybės remiamos pajamos sudaro 102 eurus, tai yra tris kartus mažiau nei minimalus mėnesis atlygis. Piniginės socialinės paramos gavėjai, neretai yra asmenys, kurie dėl tam tikrų aplinkybių negali įsiliesti į darbo rinką ir yra priversti gyventi iš labai mažos jiems skiriamos paramos, patirdami nepritekliaus, todėl negalima vertinti šios politikos kaip labai efektyvios, atliepiančios poreikius. Žmogiškieji ištekliai paskirstyti efektyviai.

2. *Lankstumas* – šiuo kriterijumi vertinant piniginės socialinės paramos politiką, galima išskirti dvi nuomones. Lankstus įstatymo interpretavimas atsiranda tuomet kai nustatoma, kad piniginė parama yra tikrai reikalinga, tačiau paramos gavėjas nevisiškai atitinka reikalavimus, tuomet parama teikiama išimties tvarka, tačiau prašymai išimties tvarka ne visada patenkinami. Vienas iš neigiamų piniginės socialinės paramos įstatymo aspektų yra tai, kad ne visada yra atsižvelgiama į individualias asmens situacijas.

3. *Lygios galimybės* – kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis dėl piniginės socialinės paramos ar bet kokios kitos rūšies socialinės paramos. Asmenys nėra diskriminuojami dėl savo lyties, tautybės, tikėjimo, socialinės padėties, įsitikinimų ir t.t. Besimokantys asmenys iki 24 metų priklauso savo tėvų šeimos sudėčiai nepriklausomai nuo to ar asmenys gyvena kartu ir ar tėvai teikia išlaikymą savo vaikams. Toks asmuo gali kreiptis dėl paramos gavimo išimties tvarka, tačiau tokie atveji yra reti.

4. *Naudingumas* – galima sakyti, kad piniginės socialinės paramos politika nėra tokia naudinga, kokios būtų galima tikėtis. Tenkinami poreikiai tų asmenų, kurie nėra suinteresuoti grįžti į darbo rinką arba kaip nors kitaip prisidėti prie socialinės gerovės kūrimo. Nepakankamai atsižvelgiama į prevencinę pagalbą nepasiturintiems. Skurdo mažinimo siekis ne iki galo veiksmingas.

5. *Prieinamumas* – socialinės paramos poskyriai yra kiekvienoje seniūnijoje. Kiekvienas asmuo turi galimybę kreiptis ir parašyti prašymą. Asmenys, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali patys atvykti, gali kreiptis per savo teisėtą atstovą arba prašyti, kad socialinės paramos skyriaus darbuotojai atvyktų į namus. Sudarytos visos sąlygos norint pasinaudoti galimybe kreiptis dėl socialinės paramos.

6. *Rezultatyvumas* – vertinant piniginės socialinės politikos tikslus bei pasiekimus šiuo metu, remiantis ekspertų nuomone bei pastebėjimais, gali teigti, jog piniginės socialinės paramos politika nėra tokia rezultatyvi, kokios buvo tikimasi. Piniginė socialinė parama teikiama asmenims neskatinama jų toliau rūpintis savo pragyvenimu, pačių pastangomis.

7. *Savalaikiškumas* – atsižvelgiant į šį kriterijų, piniginės socialinės paramos politiką galima įvertinti dvejopai. Piniginė parama yra teikiama, kai asmeniui dėl tam tikrų jį ištikusių rizikų reikia pagalbos, suteikiama tiesioginė piniginė parama, būsto šildymo, karšto ir šalto vandens išlaidų

kompensacijos. Parama suteikiama kuomet jaučiami padariniai, nėra skatinama remti asmenis ar šeimas dar iki problemų atsiradimo.

8. *Viešumas* – Kauno miesto savivaldybėje apie socialinę paramą galima sužinoti informacijos ieškant internetu, telefonu bei tiesiogiai kreipiantis į socialinės paramos skyrius. Informacija pakankamai aiški ir suprantama tiems kas nori kreiptis dėl socialinės paramos. Trūksta aktyvesnės informacijos sklaidos apie vykdomas programas bei projektus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aidukaitė, J., Bogdanova, N., Guogis, A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė*. Sociologijos institutas. Vilnius. 19 p.
2. Barr, N. (2003). *The Welfare state as Piggy bank*. Oxford: Oxford university press – 295 p. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=nljVxbMJ7yWC&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q=robin%20hood&f=false> [žiūrėta: 2016-11-08]
3. Baltimore County Maryland (2016). *Temporary Cash Assistance Program*. Prieiga per internetą: [http://www.baltimorecountymd.gov/Agencies/socialservices/financialassistance.html](http://www.baltimorecountymd.gov/Agencies/socialservices/financialassistance/cashassistance.html) [žiūrėta: 2016-11-08]
4. Bitinas, A., Tartila, J., Litvaitienė, J. (2011). *Socialinės apsaugos teisė*. Vilnius.
5. Bitinas, A., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda.
6. Bitinas, A., Bitaitis, D. (2015). *Piniginės socialinės pramos pertvarka: esminiai pokyčiai ir tendencijos*. Socialinių mokslų studijos. Vilnius. 591 – 610 p. Prieiga per internetą: <https://www.mruni.eu/upload/iblock/187/SMS-14-6-3-09.pdf> [žiūrėta: 2016-11-16]
7. J. Bitvainis, A. Butkevičius (2003). *Tarpbiudžetinių lėšų perskirstymas*. Ekonomikos teorija ir praktika. Pinigų studijos. Vilnius. Nr.4 Prieiga per internetą: https://fcis.vdu.lt/~a.cibulskyte@evf.vdu.lt/FOV1-0007587B/FOV1-00075F1F/pinigu_studijos2002_4.pdf [žiūrėta: 2016-11-08]
8. Europos Komisija. *Employment, Social affairs and Inclusion*. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=794> [žiūrėta: 2016-11-08]
9. Europos Sąjungos veiklos sritys (2016). *Užimtumas ir socialiniai reikalai*. Prieiga per internetą: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_lt [žiūrėta: 2016-12-08].
10. Esping-Andersen, G. (1996). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity press. Prieiga per internetą: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf> [žiūrėta: 2016-12-08].
11. Guogis, A. (2002). Dėl Lietuvos socialinės politikos modelio. *Politologija*, 2002/4. Vilnius. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/261727579_DEL_LIETUVOS_SOCIALINES_POLITIKOS_MODELIO [žiūrėta: 2016-12-16].

12. Guogis, A. (2000). *Socialinės politikos modeliai*. Vilnius. Eugrimas
13. Guogis, A. (2013). *Lietuvos ekspertų socialinės politikos modelio sampratos problema*. Tiltai. ISSN 1393 – 3137. 163 – 175 p.
14. Guogis, A. (2011). *Pažangaus gerovės normatyvinio modelio paieškos Europos ir Lietuvos kontekste*. Filosofija. Sociologija. T. 22. Nr. 4. 365-372 p. Vilnius
15. Guogis, A., Bernotas, D., Ūselis, D. (2000). *Lietuvos politinių partijų samprata apie socialinę apsaugą*. Vilnius. Eugrimas.
16. Guogis, A., Bogdanova, N. (2012). *Sovietų socialinės apsaugos modelio funkcijos bei raida ir Lietuva*. ISSN 1392-1681. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/viewFile/1520/906> [žiūrėta: 2016-11-08]
17. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 2-pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas
18. Kingsley, J. (2007). *Handbook for Practice Learning in Social Work and Social Care*. – 14 p. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=3Dr89x87NTIC&pg=PA165&dq=kemshall+h&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwJmhsLlhnQAhXBEywKHSTxBi8Q6AEINDAD#v=onepage&q=erskine&f=false> [žiūrėta: 2016-11-21]
19. Karpuškienė, V., (2002). *Lietuvos piniginės socialinės paramos efektyvumo įvertinimas*. Daktaro disertacija. Vilnius.
20. Karamessini, M. (2007). *The Southern European social model: changes and continuities in recent decades*. Discussio paper. Geneva. No. 174. 36 p.
21. Korpi, W. (1983). *The Democratic Class Struggle*. London: Routledge.
22. Kosonen, P. (2001). *Globalization and the Nordic welfare states: Challenges and Change*. 236 p. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=XRjcCwAAQBAJ&pg=PA153&lpg=PA153&dq=kosonen+pekka+globalization+and+the+nordic+welfare+states&source=bl&ots=kRZbOx3rfG&sig=4P2K2Dvk cH67qqqq58FTVgm38Bc&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwi5__6QmtDQAhXEIcWkHW2_AmwQ6AEILTAC#v=onepage&q=kosonen%20pekka%20globalization%20and%20the%20nordic%20welfare%20states&f=false [žiūrėta: 2016-11-21]
23. Mano teisės. Jungtinių tautų žmogaus teisių komitetas. *Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas*. Prieia per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848> [žiūrėta: 2016-11-21]
24. Lazutka, R. (2001). *Žmogaus socialinė raida: vadovėlis aukštosioms mokykloms*. Vilnius. Homo liber.

25. Lazutka, R., Poviliūnas, A. (2009). *Minimalių pajamų sistemos: Nacionalinės politikos tyrimas*. Lietuva. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Kamile/Downloads/Lithuania_1_2009_LT%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kamile/Downloads/Lithuania_1_2009_LT%20(1).pdf) [žiūrėta: 2016-11-08]
26. Lietuvos darbo biržas (2016). *Jaunimo darbo centras. Priemonės ir projektai*. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/jaunimui/ieskantiems/Puslapiai/priemones.aspx> [žiūrėta: 2016-10-24]
27. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1922). *Socialinė apsauga*. XIII skyrius, 97-101 straipsniai. Prieiga per internetą: [https://lt.wikisource.org/wiki/Lietuvos_Valstyb%C4%97s_Konstitucija_\(1922_m._rugpj%C5%AB%C4%8Dio_1_d.\)#XIII._Socialin.C4.97_apsauga](https://lt.wikisource.org/wiki/Lietuvos_Valstyb%C4%97s_Konstitucija_(1922_m._rugpj%C5%AB%C4%8Dio_1_d.)#XIII._Socialin.C4.97_apsauga). [žiūrėta: 2016-11-20]
28. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2016). *Valstybinio socialinio draudimo kūrimasis ir plėtra 1991–2015 metais*. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/socialinis-draudimas/socialinio-draudimo-sistema.html> [žiūrėta: 2016-11-21]
29. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2016). *Socialinė parama nepasiturintiems gyventojams*. <http://www.socmin.lt/lt/seima-ir-vaikai/soc-parama-seimoms-vaikams/nepasiturintiems-gyventojams.html>
30. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). IV skirsnis. 48 str., 52str. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta: 2016-11-21]
31. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio parūpinimo sistemos pagrindų įstatymas (1993). Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5B5E3D4666A4/TAIS_22008 [žiūrėta: 2016-11-08]
32. Lietuvos Respublikos vyriausybės posėdžio protokolas. (2010) *Dėl valstybinio socialinio draudimo ir pensijų sistemos pertvarkos*. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/ef/t.medaiskis/files/2012/09/Patvirtinta-koncepcija.pdf> [žiūrėta: 2016-11-16]
33. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas (1993). Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5B5E3D4666A4/TAIS_22008 [žiūrėta: 2016-12-01]
34. Lietuvos statistikos departamentas. *Socialinės apsaugos išmokų struktūra*. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=81258a94-84ec-4f31-aa99-597f99279817> [žiūrėta: 2016-11-16]
35. Lietuvos statistikos departamentas. *Socialinės apsaugos išlaidos*. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=2a0281bb-ac81-4e47-befe-70303a88360d> [žiūrėta: 2016-11-21]

36. Lietuvos statistikos departamentas. *Registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis, registruoti bedarbiai*. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=8060a759-73b6-46fa-8613-56232f4c4194> [žiūrėta: 2016-11-24]
37. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms įstatymas. Nr. IX-1675. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EEE59417F13> [žiūrėta: 2016-11-24]
38. Lietuvos Respublikos socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (2011) Nr. XI-1772. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AFA734FB8321> [žiūrėta: 2016-11-15]
39. Lietuvos respublikos Vietos savivaldos įstatymo pakeitimo Įstatymas (2000) Nr. VIII-2018. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.10AE4E66691A> [žiūrėta: 2016-12-19]
40. Lietuvos savivaldybių asociacija (2016). *Teisės aktai*. Prieiga per internetą: <http://www.lsa.lt/lt/teisine-informacija> [žiūrėta: 2016-12-16]
41. Medaiskis, T. (2015). *Socialinės apsaugos ekonomika*. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/ef/t.medaiskis/socialines-apsaugos-ekonomika/> [žiūrėta: 2016-11-15]
42. Marx, K., (1988). *The Communist Manifesto*. New York. Prieiga per internetą: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Manifesto.pdf> [žiūrėta: 2016-11-15]
43. Navickė, J. (2015). *Piniginių socialinių išmokų vaidmuo mažinant skurdą Lietuvoje: disciplinuoti, persiskirstyti, įtraukti, investuoti*. Daktaro disertacija. Vilnius.
44. Palme, J. (1990). *Pension Rights in Welfare Capitalism. Doctoral dissertation No. 14*. Stockholm University, Swedish Institute for Social Research.
45. Pruša, L., (2009). *Solidarity and Equivalence in the State Benefits system. Economic studies and Analyses*. Vol. 3, 124-136 p.
46. Socialinės apsaugos terminų žodynas. Prieiga per internetą: http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html [žiūrėta: 2016-11-29]
47. Socialinių paslaugų katalogas (2006). *Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo*. Nr. A1-93. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.51F78AE58AC5> [žiūrėta: 2016-11-21]
48. Socialinės aprėpties departamento nuostatai (2012). Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Kamile/Downloads/soc%20%20aprepties%20dep%20%20nuostatai%20po%20sgiat.pdf> [žiūrėta: 2016-11-21]

49. Smalskys, V. (2005). *Gerovės valstybės ir socialinės viešosios politikos krypčių teoriniai aspektai*. Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbai. Kaunas. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/upload/iblock/ceb/9_v.smalskys.pdf [žiūrėta: 2016-11-16]
50. Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations*. Prieiga per internetą: <https://www.adamsmith.org/the-wealth-of-nations/> [žiūrėta: 2016-11-16]
51. Smelser, N. (1994). *Sociology*. Cambridge, Mass.: Blackwell.
52. Šešioliktosios vyriausybės 2012-2016 metų programa (2012). *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos*. Vilnius. Nr. XII- 51. Oriega per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439761> [žiūrėta: 2016-12-14]
53. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius. Lietuvos teisė universiteto leidybos centras.
54. Titmuss, R. M. (1974). *Social Policy: An Introduction*. London. Prieiga per internetą: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/titmuss.pdf> [žiūrėta: 2016-12-14]
55. United Nations Development Programme (2015). *Human Development Reports 2015*. Prieiga per internetą: <http://hdr.undp.org/en/2015-report> [žiūrėta: 2016-12-07].
56. Valstybinio audito ataskaita (2011). *Socialinės paramos sistema*. 13 p. Prieiga per internetą: [https://www.google.lt/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=52.+Valstybinio+audito+ataskaita+\(2011\)](https://www.google.lt/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=52.+Valstybinio+audito+ataskaita+(2011)) [žiūrėta: 2016-12-14].
57. Valstybinė ligonių kasa prie sveikatos apsaugos ministerijos (2016). *Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas Europos sąjungoje*. Prieiga per internetą: <http://www.vlk.lt/veikla/veiklos-sritys/butinoji-pagalba-keliaujantiems/Puslapiai/Socialin%C4%97s-apsaugos-sistem%C5%B3-koordinavimas-Europos-S%C4%85jungoje.aspx> [žiūrėta: 2016-12-07].
58. Versijos (2015). *Liberalizmas ir neoliberalizmas*. Publikuota: liepos 8 d. Prieiga per internetą: <http://versijos.lt/liberalizmas-ir-neoliberalizmas/> [žiūrėta: 2016-12-07].
59. Zajankauskas, M. (2009). *Socialinės rizika: samprata ir ryšys su socialinės apsaugos išmokomis*. Vilnius. Vilniaus universitetas. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20101125_190700-30408/DS.005.1.01.ETD [žiūrėta: 2016-12-14].

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMŲ BLOKAI

1 PRIEDAS

Blokas	Klausimai
<i>Ivadiniai klausimai</i>	Kokioje institucijoje dirbate? Skyrius/poskyris? Kokios Jūsų pareigos institucijoje? Kiek laiko dirbate socialinės paramos skyriuje? Kas yra socialinė parama? Kokie pagrindiniai teisės aktai reglamentuoja socialinės paramos teikimą Lietuvoje? Kas sudaro piniginę socialinę paramą? Kokios teisinės spragos, socialinės politikos įstatymuose, leidžia atsirasti piktnaudžiavimo atvejams?
<i>Efektyvumas</i>	Kam ši politika daro didžiausią poveikį?
<i>Lankstumas</i>	Ką derėtų keisti socialinės paramos politikoje? Rekomendacijos ir pastebėjimai. Kokios procedūros atliekamos norint įvertinti prašančiojo tinkamumą paramai gauti?
<i>Lygios galimybės</i>	Kaip apibūdintumėte socialinės paramos gavėjus? Kokie žmonės dažniausiai kreipiasi?
<i>Naudingumas</i>	Jūsų nuomone ar nustatytas piniginės paramos dydis patenkina paramos gavėjų poreikius? Kodėl taip manote? Asmenys gaunantys pašalpas ir vienkartinės išmokas tik atlikę naudingą veiklą visuomenei gali gauti išmokas. Kaip vertinate tokią priemonę? Kaip manote ar piniginė socialinė parama panaudojama tikslingai? Kaip manote ar piniginė socialinė parama prisideda prie skurdo mažinimo šalyje?
<i>Prieinamumas</i>	Kokių dokumentų reikia norint kreiptis dėl socialinės paramos/piniginės socialinės paramos? Ar socialinės paramos gavėjai piktnaudžiauja galimybe gauti socialinę paramą? Jei jums teko susidurti su tokiais atvejais, gal galite apie tai papasakoti?
<i>Rezultatyvumas</i>	Kaip vertinate, 2012-ųjų metų socialinės paramos įstatymo pataisas kuomet savivaldybėms suteikta savarankiška, socialinės paramos, teikimo funkcija? Jūsų nuomone ar Kauno miesto savivaldybė optimaliai paskirsto, socialiniai paramai skirtas lėšas? Kokios procedūros atliekas užfiksavus piktnaudžiavimo socialine parama/pinigine socialine parama atvejį?
<i>Savalaikiškumas</i>	Ar socialinės paramos politika yra savalaikė? (suteikiama reikiamu laiku, o ne paskutiniu momentu)
<i>Viešumas</i>	Ar turi realią galimybę prisidėti prie socialinės paramos politikos formavimo? Jeigu taip, tai kokiu būdu?

INTERVIU KATEGORIZAVIMAS IR SUBKATEGORIZAVIMAS 2PRIEDAS

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
<i>Efektivumas</i>	Socialinės politikos vertinimas	„Dešimtbalėje sistemoje aš socialinės politikos vykdymui statyčiau septynetą, tvirtą <...> permamos nedavė aiškaus pasikeitimo.“ „<...> pagal Europos standartus mes esam beveik pabaigoj pagal mokamą piniginę socialinę paramą <...> piniginės paramos būtinai reikia ir būtinai, nes nepaisant to, ką žmonės galvoja apie tuos paramos gavėjus yra tokių kuriems tikrai labai reikia.“
	Žmogiškųjų išteklių panaudojimas	„Užtenka manyčiau, darbuotojai yra skatinami tobulėti, kelti kvalifikaciją ir nesustoti vietoje.“ „Užtenka, nes pašalpos gavėjų mažėja, tai to darbo tikrai nėra tiek daug.“
<i>Lankstumas</i>	Socialinės paramos politikos pokyčiai	„Kauno miesto mastu, šiuo metu tie tokie keitimai vyksta, ateina nauji politikai ir ateina su naujom vizijom <...> labai nemėgstu užsisėdėti vienoj vietoj, blogai jei nėra pokyčių ir darbo kokybė blogėja ir šiai dienai pokyčių yra aibė <...> naujovė, kad galima internetu kreiptis dėl paramos“
	Socialinė piniginė parama išimties atveju	„Jeigu dėl kažko negauto tos paramos tai galima kreiptis išimties tvarka <...> mes nežinom ar asmenys išimties tvarka gauna tą paramą.“
<i>Lygios galimybės</i>	Nediskriminavimas	„Nereikia suprasti, kad visi yra iš rizikos šeimų <...> visiškai normali šeima gali kreiptis tik aišku, kad reikia atsižvelgti į pajamas, nes gali ir neišeiti ta parama <...> dažniausiai tai vyresnio amžiaus asmenys, dėl kompensacijų ir būsto renovacijos išlaidų. Po viena „kepure“ negalim,, „Kreipiasi ir direktoriai, kurie dirba puse etato <...> ne, ne ne būtina rizikos yra tikrai tokių žmonių, kuriems tikrai reikia asmenys paramos <...>“a visų paramos gavėjų sudėt.“
<i>Naudingumas</i>	Skurdo mažinimas	„Kažkiek prisideda, nors aišku, kad jei žmogus turi pajamas ir dar gauna paramą tai taip jam lengviau, bet tie asmenys kur jau neturi pajamų, o gyvena tik iš pašalpų, na juos sunku apsaugoti nuo skurdo, nes čia ne tik valstybė turi daryti, bet ir žmonės.“ „<...> nežinau...sunku yra pasakyti, kadangi man atrodo, kad nemaža dalis tų kurie kreipiasi ir taip jau yra skurde.“
	Visuomenei naudinga veikla	„Šitas tikrai į gerą išėjo <...> mes aiškinom žmonėms, kad tai nėra bausmė ir kad kitur Europoj, žmonės patys eina ir parašo, kad jiems duotų tokio darbo <...> dabar jau mažiau skundžiasi.“
	Paramos tikslinis panaudojimas	„Nevisa ta parama panaudojama tikslingai, yra tokių, kurie gyvena nuo pašalpos iki pašalpos ir jie tikrai tuos pinigus panaudoja ne visai tikslingai, bet negaliu sakyti, kad visi čia tokie yra šeimos kurios ir tikslingai ir teisingai panaudoja, studentai arba vieniši asmenys <...>“
<i>Prieinamumas</i>	Biurokratija	„Tai neatsieja dalis, prašymų ir dokumentų pateikimas <...> yra tam tikrų situacijų kuomet žmogus privalo pateikti

		<p>specialius dokumentus įrodančius jo teisę gauti socialinę paramą.“</p> <p>„Manau, kad senyvo amžiaus žmonės išvis neturėtų eiti ir prašyti, reikėtų jiems iškart skirti tas kompensacijas kaip pensininkas <...> didžiulė prašymo forma, laiko švaistymas.“</p>
	Sistemos netobulumas	<p>„Yra, gal, jeigu negalima įrodyti, kad neteisėtai gauna žmonės, bet čia ne tik tame įstatyme bėdos, čia ir mokesčių inspekcijos bėdos yra.“</p> <p>„Tikrinami oficialūs dokumentai, o ten jei žmogus nieko nerodo tai mes nieko neįrodysim.“</p>
<i>Rezultatyvumas</i>	Įstatymo pataisų poveikis	<p>„Šiaip tai pasiteisino, kiek girdėjau tai mažesnė savivaldybėse, mes tos didžiosios, kaip mes tai vis tiek nesumažinsim to skaičiaus, bet tas sugriežtinimas tai pasiteisino, nes nemaža dalis ir nebeatėjo.“</p> <p>„Sakyčiau, kad padėtis gerėja, neblogėja, bet turėtų dar keistis. Rezultatai ne tokie kokių laukėm <...> pati sistema turi keisti, žmogus pildo milžinišką prašymą. Formos neatitinka <...> miesto gyventojas turi pildyti apie kviečių ir javų derlius.“</p>
	Lėšų paskirstymas	<p>„Tai susitvarko, manau kiek galima tiek ir susitvarko“</p> <p>Susitvarko, tik aišku, tas finansavimas niekada nebuvo ir nebus toks didelis, kad užtektų viskam.“</p>
<i>Savalaikiškumas</i>	Parama tinkamu laiku	<p>„Iš dalies taip, nes jei žmogus yra sąžiningas tai jis patiekia į bėda kreipiasi ir gauna tą paramą, kai jam reikia. Bet iš kitos pusės būna šeimos, kurios verčiasi sunkiau bet negali gaut paramos tai jos taip skursta skursta ir tada jau per vėlu kažką taisyti.“</p>
<i>Viešumas</i>	Informacijos prieinamumas	<p>„Sugeba, manau paskirstyti, nebuvo taip, kad trūktų pinigų, aišku mes ten viso finansavimo nežinom.“</p>
	Politikos formavimas	<p>„<...> yra klausama, glaudus bendradarbiavimas su savivaldybių asociacija, tai yra toksai kaip ir tramplynas ir tarpine institucija tarp ministerijų <...> jei yra kažkokios pataisos jie privalo siūsti tuos pasiūlymus per asociacijas ir tada mes galim teikti pasiūlymus <...> šiaip atsižvelgiama.“</p>

1. Kokioje institucijoje dirbate? Skyrius/poskyris?
2. Kokios Jūsų pareigos institucijoje?
3. Kiek laiko dirbate socialinės paramos skyriuje?
4. Kaip vertinate socialinės paramos politiką Lietuvoje?
5. Kaip vertinate pinigines socialinės paramos politiką ir jos efektyvumą Lietuvoje?
6. Kam ši politika daro didžiausią poveikį?
7. Kaip vertinate, 2012-ųjų metų socialinės paramos įstatymo pataisas kuomet savivaldybėms suteikta savarankiška, socialinės paramos, teikimo funkcija?
8. Kas yra socialinė parama?
9. Kokie pagrindiniai teisės aktai reglamentuoja socialinės paramos teikimą Lietuvoje?
10. Kas sudaro pinigine socialinę paramą?
11. Kokių dokumentų reikia norint kreiptis dėl socialinės paramos/piniginės socialinės paramos?
12. Jūsų nuomone ar nustatytas pinigines paramos dydis patenkina paramos gavėjų poreikius?
Kodėl taip manote?
13. Kaip apibūdintumėte socialinės paramos gavėjus? Kokie žmonės dažniausiai kreipiasi?
14. Kokios procedūros atliekamos norint įvertinti prašančiojo tinkamumą paramai gauti?
15. Kaip manote ar pinigine socialinė parama panaudojama tikslingai?
16. Kaip manote ar pinigine socialinė parama prisideda prie skurdo mažinimo šalyje?
17. Ar socialinės paramos politika yra savalaikė? (suteikiama reikiamu laiku, o ne paskutiniu momentu)
18. Ar socialinės paramos gavėjai piktnaudžiauja galimybe gauti socialinę paramą? Jei jums teko susidurti su tokiais atvejais, gal galite apie tai papasakoti?
19. Kokios procedūros atlieka užfiksavus piktnaudžiavimo socialine parama/pinigine socialine parama atvejį?
20. Kokios teisinės spragos, socialinės politikos įstatymuose, leidžia atsirasti piktnaudžiavimo atvejams?
21. Asmenys gaunantys pašalpas ir vienkartinės išmokas tik atlikę naudingą veiklą visuomenei gali gauti išmokas. Kaip vertinate tokią priemonę?
22. Jūsų nuomone ar Kauno miesto savivaldybė optimaliai paskirsto, socialiniai paramai skirtas lėšas?
23. Ar socialinės paramos sistemoje yra pakankamas kiekis žmogiškųjų išteklių?
24. Ar turi realią galimybę prisidėti prie socialinės paramos politikos formavimo? Jeigu taip, tai koku būdu?

25. Ką derėtų keisti socialinės paramos politikoje? Rekomendacijos ir pastebėjimai.